

เรื่อง

นักเรียนเมืองอังกฤษ

พระนิพนธ์

ของ

พระราชวังคีเฮอ กรมหมื่นพิทยาสงกรณ์

พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ
เจสวางบริบูรณ์ธนสาร

ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส
วันที่ ๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๔

ประวัติสังเขป

คุณพ่อนามเต็มว่า สด เหมินทร์ เป็นบุตรพระเสนาราชภักดีศรีสังคราม และนางแย้ม เกิดที่อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๔๒๔ เมื่อเยาว์วัยได้รับการศึกษาจากโรงเรียนอัสสัมชัญ ก่อนเข้ารับราชการได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และต่อมา ได้เข้ารับราชการในตำแหน่งพนักงานโทรเลข ในกรมโทรเลข กระทรวงโยธาธิการ และได้โอนมารับราชการในกรมเจ้าท่าซึ่งขณะนั้นได้สังกัดอยู่ในกระทรวงมหาดไทย คุณพ่อได้รับสัญญาบัตรเป็นขุนบริบูรณ์ชนดาร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงในราชทินนามเต็ม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ ออกจากราชการมารับเบี้ยบำนาญตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๘ เป็นต้นมา

คุณพ่อได้สมรสกับคุณแม่ (อรุณ) มีบุตรและธิดารวม ๘ คนด้วยกัน คือ

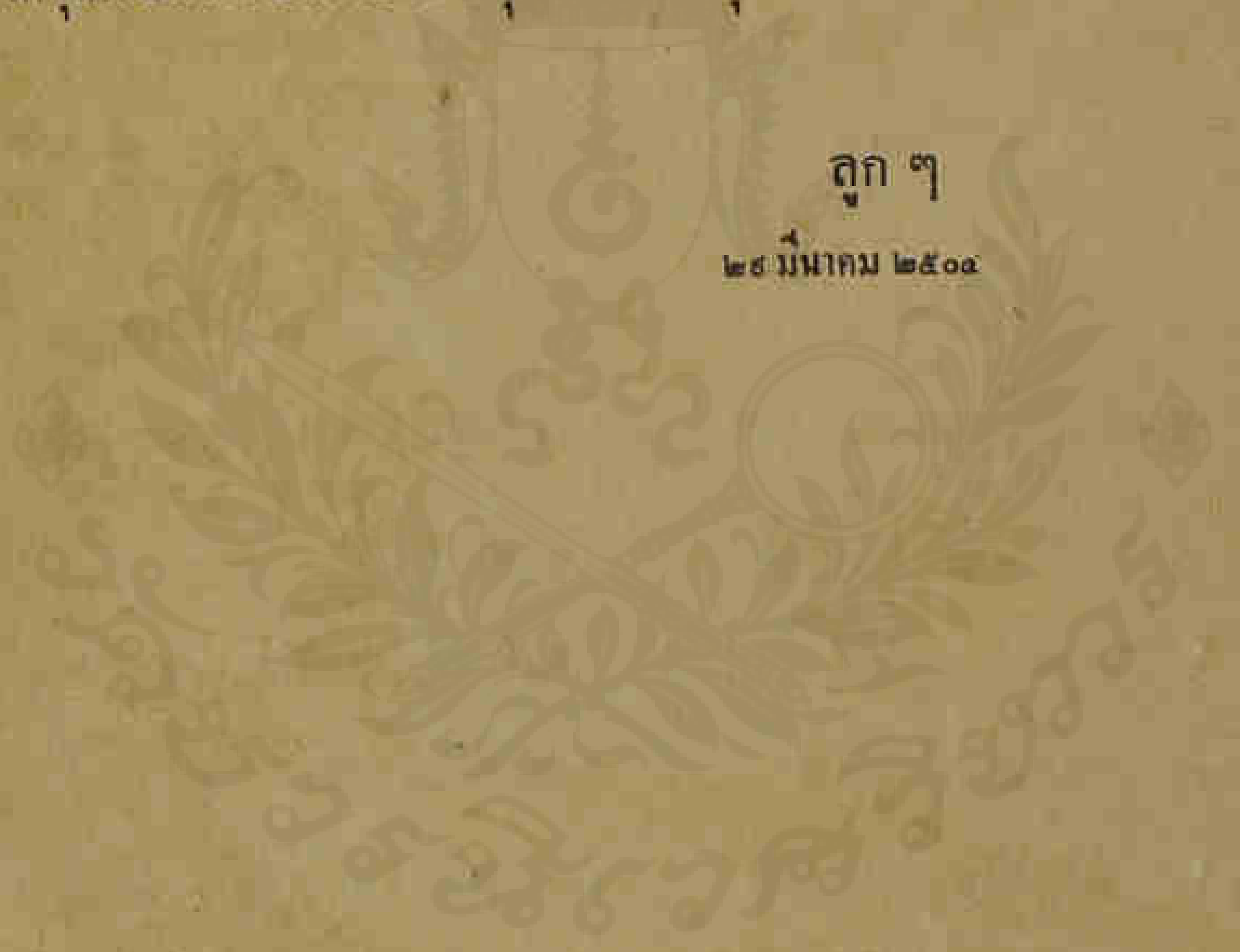
๑. นายเฉนิยน์ เหมินทร์	(ถึงแก่กรรม)
๒. นางผกา บุญอิต	(สมรสกับนายแพทย์เบนจูน บุญอิต)
๓. นางมวดี หิตะศักดิ์	(สมรสกับนายแย้ม หิตะศักดิ์)
๔. นางสุเพ็ญ ไศตสังคีตย์	(สมรสกับ พ.ท. บุตรชัย ไศตสังคีตย์)
๕. นางอมร อัมพุนันท์	(สมรสกับนายเชื้อ อัมพุนันท์)
๖. นายกมล เหมินทร์	(สมรสกับ น.ส. บุญมี ปานชาติ)
๗. นางเพ็ญ เหมินทร์	(สมรสกับนายสม เหมินทร์)
๘. นายเด็ก เหมินทร์	(สมรสกับ น.ส. เจริญจิตร คเนจร)

เมื่อคุณแม่อังแก่กรรมนั้น บุตรชายคนเล็กเพิ่งมีอายุได้ ๓ ปี ๘ เดือน แม้อังนั้น
คุณพ่อก็พยายามประกอบประกอบเลี้ยงดูบุตรขึ้นมาด้วยตัวของท่านเอง คุณพ่อก็มีฐานะไม่มั่ง
คั่ง แต่ได้เห็นว่าการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญและเป็นเครื่องเชิดชูชื่อเสียงและบุคลิกคนๆ ได้ จึง
ให้การศึกษากับเด็ก ๆ ทุกคนเป็นอย่างดี นับได้ว่าท่านได้ปกครองเลี้ยงดูเด็ก ๆ มาด้วยความ
มานะและเสียสละเป็นที่ยิ่ง คุณพ่อป่วยด้วยโรครุนแรงและถึงแก่กรรมด้วยอาการสงบ ณ โรง
พยาบาลศิริราช เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๓

คุณพ่อเป็นผู้ที่เคร่งในพระบวรพุทธศาสนาอย่างยิ่ง และมีศรัทธาในการประกอบกุศล
กรรมเป็นเนืองนิจ จึงในโอกาสพระราชทานเพลิงศพคุณพ่อ ขอนานิสั่งตั้งแห่งการบำเพ็ญกุศล
ของลูก ๆ ในครั้งนี้ รวบรวมกุศลบุญราศ์ที่คุณพ่อประพฤติกปฏิบัติมาแล้วด้วยดี จึงเป็นเครื่อง
ทดแทนชาติให้คุณพ่อถึงพร้อมด้วยความสุขสงบ ณ สวรรค์ทิพย์สถานในสัมปรายภพด้วยเทอญ

ลูก ๆ

๒๘ มีนาคม ๒๕๐๔

หลวงบริบูรณ์ชนสาร

ชาติ

๓๐ กรกฎาคม ๒๔๒๔

มรณะ

๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๐๓

คำนำ

ข้าพเจ้าผู้บุตรธิดาหลวงบริบูรณ์ธนสาร ขอบันทึกขอบพระทัย
หม่อมเจ้าหญิงพรพิมลพรรณ รัชนี พระชายาพระราชวรวงศ์เธอ
กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ที่ทรงพระเมตตาอนุญาตให้พิมพ์พระนิพนธ์
ของเสด็จในกรมเรอมน เพื่อแจกในงานพระราชทานเพลิงศพคุณพ่อ
เรอมนของนักเรียนเมืองอังกฤษนี้ ทรงพระนิพนธ์ขึ้นเมื่อเสด็จ
กลับจากประเทศอังกฤษใหม่ ๆ ลงพิมพ์ในหนังสือวชิรญาณรายเดือน
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ และได้รวมพิมพ์เป็นเล่มครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.
๒๔๖๑ ที่พิมพ์ครั้งแรกเป็นครั้งที่ ๔ ถือว่าสะดวกการนัดตามพิมพ์
ครั้งที่ ๒
คุณพ่อเป็นผู้ที่ชอบหนังสือดี ฉะนั้น ตลอด ๆ พิมพ์หนังสือ
เล่มนี้เป็นของช่วย จึงเป็นส่วนหนึ่งแห่งความกตัญญูกตเวทิตมาต่อ
คุณพ่อ.

บุตรและธิดาหลวงบริบูรณ์ธนสาร

๒๕ มีนาคม ๒๕๐๔

เรื่องของนักเรียนเมืองอังกฤษ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินประพาสประเทศยุโรป
เมื่อปีรัตนโกสินทรศก ๑๓๖ ข้าพเจ้าได้รบพระราชทานพระมหากรุณาให้ตามเสด็จพระราช
ดำเนินเป็นนักเรียนด้วยคนหนึ่ง เรื่องที่ข้าพเจ้าจะพยายามเรียบเรียงต่อไปนี้เป็นเรื่อง
นักเรียนไปเล่าเรียนที่ประเทศอังกฤษ ส่วนที่ข้าพเจ้าได้เห็นมาเองจะเหมือนกับนักเรียนคนอื่น
ไปทงหนทามได้ ข้าพเจ้าต้องขอออกตัวเสียแต่แรกก่อนว่า ข้าพเจ้าได้อยู่ที่เมืองอังกฤษ
สองปีครึ่งเท่านั้น เพราะฉะนทางที่ข้าพเจ้าเล่าเรียนนั้น อยู่ข้างจะคดๆ อยู่สักหน่อย
หาได้เรียนกับครูไปรเวต แล้วไปไปรเวตส์กูด แล้วไปบับติกส์กูด แล้วไปยูนิเวอร์ซิตี
อย่างธรรมเนียมนักเรียนที่อยู่ที่ หรือ ๓๐ ปีได้ไม่ ตามธรรมเนียมนักเรียนชาติอังกฤษเอง เขา
ก็มักไป โรงเรียนไปรเวตส์กูด บับติกส์กูดเสียก่อน แล้วจึงจะไปยูนิเวอร์ซิตีต่อภายหลัง นักเรียน
ที่เรียนอย่างตต ๆ เมื่อขึ้นไปยูนิเวอร์ซิตีใหม่ ๆ มักจะอยู่ข้างเชยต้องทำการจตมาก แต่ถึง
อย่างนั้นกว่าจะได้เข้าโทมัสโคกคองนันทเดียว

เรื่องที่ข้าพเจ้าจะเรียบเรียงต่อไปนี้ ข้าพเจ้าหวังใจว่าจะให้เป็นที่แนะนำนักเรียนที่จะ
ออกไปเล่าเรียนประเทศยุโรปต่อไปบ้างเล็กน้อยด้วย เพราะฉะนหนตองฉนตนตงแต่อยู่ในเมือง
ไทยไป ข้าพเจ้าตองกล่าวเสียแต่ตนอกครั้งหนงว่า อะไร ๆ ที่ข้าพเจ้าจะกล่าวต่อไปนี้เป็น
ความเห็นของเอกชนทงนมน จะถือเอาเป็นตำราไม่ได้

เมื่อนักเรียนได้รู้ตองว่าจะไปเมืองนอกแล้ว ฉระฉนตนตคอกหาเครองแต่งตัว ข้าพเจ้า
ตองขอแนะนำว่า เสื้อผ้าทจะหาไปแต่กรุงเทพ ๆ นน ยิงน้อยได้เท่าไรก็ยงดี ขอใหพอใช้ตาม
ทางเคอนหนงกวด ๆ เท่านั้น ข้าพเจ้าได้เคยเห็นมามากแล้ว ทนักเรียนไปแต่กรุงเทพ ๆ ใหม่ ๆ

หอบเอาเสื้อผ้าไปมาก ๆ แล้วไปเสียหมด ไม่ใช่เพราะตัดไม้พอเท่านั้น เป็นด้วยมกตั้งไปหรือ
 คับไปหรือคงตรงมา หรืออะไรอย่างหนึ่งเสมอ เสื้อของข้าพเจ้าที่ตัดออกไปนั้น แขนสั้น
 คอสั้น คงมา กอแฉะลงไปข้างหลัง มีอาการประหลาดต่าง ๆ จนใช้ ไม่ได้เอาจริง ๆ ต้อง
 เก็บเอาหีบหรือแจ็กคนที่ใส่ ได้ต่อไป การที่เสื้อผ้าไปคับเช่นนั้น จะเป็นด้วยไปคามทางอากาศ
 ทะเลหรืออะไรไม่ทราบ แต่กว่าจะไปถึงยุโรปมกอดนชนไม่มากก็น้อยเสมอ ส่วนการที่ตัด
 หรือไม้ต้นนั้น ไม่เป็นปัญหาเพราะช่างเมืองฝรั่งคงตัดเสื้อฝรั่งตามแบบฝรั่งที่เป็ดย่นแฉะลงอยู่เต็ม
 นน ตักว่าช่างในเมืองไทยเป็นแน่ ไม่ใช่เท่านั้นราคาตัดในกรุงเทพฯ ๑ นัก ได้เพียงก้นกบราคา
 ทยุโรปด้วย เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าต้องแนะนำอย่างแน่นแฟ้นว่า ให้หาไปแต่พอใช้ตามทางเท่านั้น
 เก็บเงินไว้ไปหาเอาเมื่อไปถึงโน้นแล้วดีกว่า นักเรียนบางคนจะคิดว่าพวกที่ ใช้เสื้อที่ตัดไปจาก
 กรุงเทพฯ ไม่ได้มัน เป็นพวกพุ่มเพื่อหาประโยชน์ได้ ตัวเองเมื่อไปถึงชมิตระเมียนใช้เสื้อ
 เมืองไทยเต็มอ จะคงหนาเตาเรียนไม่รู้อะไรเรื่องเสื้อผ้าและเครื่องประดับกายต่าง ๆ เช่นนั้น
 ข้าพเจ้าขอกล่าวว่าการที่ทนจนยอมเงินให้ดีกว่าคนอื่นเช่นนั้นไม่ ใครถ้าเร็ด เพราะข้าพเจ้า
 เมื่อก่อนออกไปก็ คิดคอดัดเช่นนั้นเหมือนกัน แต่หาได้ ไปคืออยู่อย่างทศคดี เพราะเสื้อผ้าไป
 คับไม่สบายคงทศคดีมาแต่ดวยงมหณาชาารู้ดีกว่า เขาตุลกว่าเป็นคนปอนแฉะอะไรต่าง ๆ ด้วย

ส่วนที่ว่าอะไรจึงจะพอไปใช้ตามทางนั้น ต้องเป็นตามฤดูแต่เป็นคนชหนาวหรือไม่
 ถ้าท่านผู้จะออกไปยุโรปมีพวกพ้องที่เคยไปอยู่ยุโรปแล้วนั้น ข้าพเจ้าขอแนะนำให้อ่านวงชีวิตงาน
 เต็มหนังสือบทหนึ่งตอนกิจการมีแนะนำเรื่องเสื้อผ้าอย่างเสร็จแล้ว จะเป็ดย่นบางเตกนอยกตาม
 ความต้องการของท่านผู้ออกไปเอง เพราะคนหนึ่งก็คองใช้ของอย่างนั้นมากกว่าอย่างนั้น ไม่
 เหมือนกับผู้อื่นไปทุกคน ถ้าท่านผู้ใดยังไม่พอใจ อยากรจะขอให้ข้าพเจ้าช่วยแนะนำในเรื่องนี้
 บางแล้ว ข้าพเจ้าจะมีความยินดีช่วยโดยเต็มปัญญา

เรื่องบรรทมของลงหมมขอตำคณูอย่างหนึ่งทศคดีของระวงให้มาก คือในเรือเมดเขา
 ไม่ได้ยกหีบไปวางให้เรียบร้อย เพราะของมากค่อมมากด้วยกัน ต้องจับโยน ๆ ราวกับ
 ถ้าเรือจะถล่มทศคดีหมด แต่ที่จริงเรือไม่ทศคดีมิได้ หีบของเราตนเองจะทศคดี เพราะฉะนั้น
 คองยกให้แน่นที่สุดที่จะแน่นได้ มีช่องตรงไหนก็คองใช้ผ้าหรืออะไรยัดให้หมด ถ้าไม่อย่างนั้น

ไปหีบแตกตามทางจะเกิดความใหญ่ หีบนั้น ถ้ามหีบผาหรือหนังกัด หีบสังกะสีทนมั ไหว
ข้าพเจ้าจำได้ว่าเมื่อข้าพเจ้าออกไปเป็นคราวไปกันมาก หากหีบอื่นไม่ได้ต้องใช้หีบสังกะสี เป็น
คราวเคราะห์หัดได้ ไปเรือพระที่นั่งมหาจักร์จนถึงยุโรป ไม่ต้องเปิดขมเรือ หีบไม้ใคร่ถูกโยน
แต่อย่างนั้นกว่าจะถึงเมืองอังกฤษกับอบแบบเคมท

นอกจากเรือผ่านนักเรียนไม่ต้องกดงอะไรอีก เว้นแต่เที่ยวตาพวกพ้องพ้ององแต่เจ้า
ขุนบุญนายตามธรรมเนียม เมื่อข้าพเจ้าไปเที่ยวตาได้ฟังอะไรแปลก ๆ มาก จนถึงบางทีต้อง
กตหนักเราะ เช่นที่เข้าไปเมืองฝรั่งเศสถึงตองกินเหนือตา เนยแข็งเก่าจนมืด แดการที่
ข้าพเจ้าจะออกไปนกกตมาก เพราะทราบอยู่แต่ว่าลำบากเท่าไร ไหนจะพดตบ้านพดตเมือง
ออกเดา เพราะฉะนั้น ให้เงิน ๓๐ หรือ ๕๐ บาทจะได้ชอขนมบั้งไปกินเมืองนอกคงนเป็นตน
ที่ทานผู้ ใหญ่ปรารภเช่นนักเป็นด้วยความกรุณา ข้าพเจ้าก็ทราบเต็มใจอยู่ แต่เมื่อกตางถึงออก
ตองกินเหนือตาคงจะหิวแต่อะไร ๆ ทนากตวต่าง ๆ แดวมหน้าชาให้หอบขนมบั้งไปกินทยุโรปด้วย
แเดว ถึงเราจะรู้ถึงบุญคุณในการที่พดตยเป็นทุกขไปด้วยเท่าไร ก็ยังอดเห็นขนมไม้ใคร่ได้ขยุด
เมื่อเราบอกจำเมืองฝรั่งเศสไม่อดเหมือนอย่างพนคอกกก็ไม่เชื่อ เพราะแม่สแกไปได้พ่อส่าเป็นผัว
พ่อส่าเป็นพี่แม่สแกผัวแม่สแกชอกับนายส่น ๆ รู้จักคนไปเมืองนอก ๆ เด่าให้ผัวแม่สแกต่อ ๆ
กันมาเช่นนั้นจะว่าไม่จริงได้หรือ คนที่ไม่เคยไปจะมารู้มากกว่าเพื่อนนายส่นที่เคยไปอย่างไรได้
เมื่อถูกเขาตงนเรากตองยอม เพราะถ้าจะเถียงว่าเมอเพื่อนนายส่นเด่าให้นายส่น ๆ เด่าให้ ๑๐๐
๑๐๐ มาถึงทตยตอตงน จะยอมเชอว่าจริงหมคตงนหรือกจะเกิดไฟตง เพราะฉะนั้นเด่าให้
ท่านปรารภไปตามใจท่านตงว่า สุภาษิตฝรั่งเขาว่านึ่งเสียนนเสมอกกับไตทอง

ส่วนการที่เดินทางไปมาในเรือเมตอย่างไรนั้น ข้าพเจ้าไม่พรรณานในทนด้วยเหตุ ๒
ประการคือ เรือโดยส่าวเรือเมตไปยุโรป เคยตงมาในวชิรญาณเต็ม ๓ ตงที่ข้าพเจ้าได้กตง
มาข้างตนแเดวอย่าง ๓ ข้าพเจ้ายังไม่เคยโดยส่าวเรือเมตไปยุโรปเองอย่าง ๓ เมื่อข้ากตง
ข้าพเจ้าได้มาเรือเมตจริง แต่ข้าพเจ้าอยข้างจะเคยกับฝรั่งจรกรรมเนยมเสียมมากแเดว หากได้
ตั้งเกตไม่ว่ามอะไรทคนยังไม่เคยจะศอรรูปร่าง ถึงอย่างไรกตตอไปข้างหน้า ข้าพเจ้าตงใจจะเด่า
ถึงโดยส่าวเรือเมตกตงแบบรายจนวนระยะทางของข้าพเจ้าบางเดกนอยเทรอนกัน

ทางฝรั่ง แต่หาไปทางฝรั่งไม่ เคยไปทางถนนอะไรไม่ทราบเต็มไปด้วยรถแจ๊กทงนน เหลือ
 ไปซ้ายก็แจ๊กขวาแจ๊ก ซ้ายแจ๊กเลยหันรถกลับจะกลับบ้าน แต่ไปไม่ถูกเคยเที่ยววงเวียนอยู่นาน
 นานเต็มที หยคถามทางก็ไม่มีใครพูดอังกฤษได้ ถูกส่งภาษามตายบ้างภาษาจีนบ้าง ซ้ายเจ้า
 ไม่เข้าใจสักคำเดียว คืองเที่ยววงเวียนนาน จนไปพบฝรั่งเขาคคนหนึ่ง ซ้ายเจ้าหยุดรถถามเป็น
 ภาษาอังกฤษ เขาเข้าใจแต่ครั้นเขาพูดมาบางตู่เสียงแปลกนัก ซ้ายเจ้าไม่เข้าใจว่าอะไร
 ได้ความเป็นเค้า ๆ แต่จำไม่ทราบเขารักกันเข้าช้อยทีไหน ซ้ายเจ้าเลยตกตงในใจว่าอันพูด
 อังกฤษเสียงออกเป็นกะเหรี่ยงก็แค้นจะพูดกับเขาด้วย ทนแกไปเสียดีกว่า เคยชมรถเที่ยว
 วงเวียนต่อไป จนไปพบพ่อเจ้าประคุณอังกฤษแท้ ๆ เขาคคนหนึ่ง ซ้ายเจ้าหยุดรถถามทางเขาส
 ให้ไปทางนั้น ๆ แล้วเคยจทางนลงถนนนั้นโดยจะแจ้ง ซ้ายเจ้าแทบจะยกมือไหว้ คงแต่นั้น
 ไม่ซำกไปถึงที่พัก

รุ่งชนเป็นวันสุดท้ายที่พักอยู่ในเมืองสิงคโปร์ คิวซ้ายเจ้าเอง พอดคนเขาคถมเรื่อง
 ความลำบากทลกมาเมื่อนานหมด ชนรถกลับไปเที่ยวชไปชมาออก แต่คราวนี้ระวงคองมาก
 ไม่ถึงกับหลงกลบ้านถก กตางวงวนนมพระราชทานเสียงชาวแซ่ ด้วยเป็นวันตั้งกรานต์
 พวกเรากินชาวแซ่วนนนเป็นลวงที่สุด เพราะก่งจะได้กินอีกก็หลายปีทีเดียว ไม่ใช่เพราะเรา
 ทำชาวแซ่ทเมืองนอกไม่ได้ เพราะก่งเราจะหาของทำเครื่องชาวแซ่ ไม่ได้พร้อมก่งหาได้บ้าง
 แดเมือเฮานาเย็นได้ลงไปในตัว จะกินกับอะไรก็เรียกชาวแซ่ ได้เหมือนกัน แต่จำเมืองหนวด
 กินชาวแซ่ ไม่อร่อยอย่างหนึ่ง แดอยู่เมืองนอกกินกับชาวแซ่ชาวแซ่แเดวมกเกิดความ ทำให้
 ไม่สบายกายหลงด้วย แดกินข้าวกับกับธรรมดาไม่ ใครจะได้การอัยแเดว เมือถึงกินผักตบ ๆ
 แดวยงมหนวดชามพรกชูปไชแเดของเซนนนด้วยแเดวยงไม่ได้การใหญ่

เวลาบ่ายฉนน ซ้ายเจ้าได้ ไปเดินตอนเตนนชกับคนรู้จักคนหนงทคตบเมือของ
 สิงคโปร์ ไม่ได้เดินมาหลายวันตู่ออกตู่ตู่มาก ซ้ายเจ้าจาได้วาคคนทเดินควยนนตู่ซ้ายเจ้าไม่ได้
 ออกตู่พื้นเสียดใหญ่

รุ่งชนออกจากสิงคโปร์ เรือมกฏูราชกุมารคามออกมาหนอยหนง แดวยงตู่ตู่
 ทำให้ตระเหยใจมากเต็มที ซ้ายเจ้าเห็นถงกับมชาราชการทงานหนงหรือตู่ตู่ทงานนทาคาคตอ ๆ

จะเป็นด้วยคิดถึงใครข้างบ้าน ข้าพเจ้าไม่ทราบด้วย

ระหว่างถึงกับถึงกา ข้าพเจ้าเบ็ดคิดล้มตายวันไม่มีอะไรเลยบอกแต่ว่าเมาคิด
แทนน ทะเลทเรียกอาจเบงกอด ไม่ใช่ทะเลทสร้างใจสำหรับให้ข้าพเจ้าเป็นสุขเป็นแน่ เพราะ
ตลอดคงแคว้นออกจากถึงกับไป จนเวลาชนเมืองกอดทเกาะถึงกา ข้าพเจ้าไม่ ได้รู้สึก
สนุกสักคนเดียว เมื่อวันแรก ๆ ทะเลทรายเป็นแกว คิดนอยท โหนแดหากไม่พบ แต่มคิดน
ไค่นาซคข้าง ๆ เรือไคตงไปข้างโนนทข้างนท ทาให้เราคิดว่าแคว้นจะตกนาทูกทของภางนาเกือบ
ตายแต่จกไม่หาย คเหมือนอะไรไม่สนุกกว่านคงจะไม่ออกแคว้น ตัวข้าพเจ้าเองยังดำรงกาย
ไปกินข้าวในท้องเตงไคเด่มอ เพราะฉนั้นจะเรียกจาเมามจกนกกไม่ได้ แคว้นอย่างนกกพอ
อยู่แคว้น พดกทเมามาก ๆ กกว่าข้าพเจ้าไม่ ไร่ตงไปกินข้าวในท้องเตงไม่ ไค้อย่างเดียวซาตูก
ไม่ชนกนไม่ ไคทเดียว เตยไม่ตองดำบากไปอย่างหนึ่ง เขาว่าเมาคิดนไม่กินข้าวเท่าไรก็ ไม่ตาย
แต่ข้าพเจ้ายังไม่เชอตรงชอนนท

วันที่ ๑๘ ถึงเมืองกอด เป็นเมืองเล็ก ๆ เมืองหนึ่งนเกาะถึงกา คิดนตรงนจตมาก
เรือพระทงตองทอดไคตงเพราะศนเขาไปมกชนทนเทยวเกาะกะอยู่ทุกหนทุกแห่ง เวลา
เรือแตนกกว่าไคตงพอไซไคอยู่แคว้น ครนทอดศมอเขาตงไคตงใหญ่ ตัวข้าพเจ้าเองถึงจะเม
คิดนก็ ไม่สู้กระไรนท เพราะศนว่าจะไคเป็นพวกรนบก กนข้าวในเรือไม่ไคกไปกินนบก ไม่
ไคตงไปไคตงมาศบายใจ ออกถึงกับส่งสารพวกเดียวกันทไม่ ไคชน อยู่ข้างจะทำท่าไคมาก
เมื่อเรือพระทงทอดไคแคว้นแล้ว ไม่ซาากเขาเรือไปตง พวกทจะชนตงตงแล้วออกตกร
เซียงอยู่นานกว่าจะถึงตง คองเดินตามชอกหินไปมาดำบากมาก พวกชาวตงกาพอเห็นพว
กามาตงกรบออกเรือมาพบตามทาง ชุกระตาศคตายกนจวาทอหน่งสื่อมาให้ แต่ ไม่ ไร่มไค
เป็นแต่กาความศเคอศนนเป็นคนนำทางจะชพาไปเทยวในเมืองแคว้นแต่จะไปรต พวกร
ก็ ไม่ชุระทวย ศกรรเซียงเฉยไปจนถึงตงเขาไปในอ่าว จอดเรือชนบกแล้ว นคนมาตอม
เหมือนนมค เปือนไคตงก็มี เป็นแคว้นเฝ้า ๆ ก็มี อยู่ข้างจะชุจาดไคโดยมาก คางคนต่างเขามา
ทำตาพองพุดจากระไรไม่ทราบ บางคนพุดชงกฤษ บางคนพุดภาษาตงทพ ราวกับว่าพวกร
จะไปเข้าใจภาษาเชนนน ศกตงใจความว่าคางคนต่างจะชชททางให้ หรือจะเวียกรทหรือเกวียน

จวให้ ดูเหมือนถ้าจะชคอกกงจะรบ พดกเราตงท่ายถุกกตมรมเหตุอกาดงททนได้ ตกตงคอง
เดอกเอาอคาคนทงรปว่างค้อยหมตจตเห็นอย แดวพดของกฤษได้เสียงคต่าย ๆ กับนภปรอด
ให้เบคนนนำทางแดวให้ ไตคนอนทมาสำภกคเหตุานนไปเสียดวย

เมื่อเราได้คนนำเสนนน แดเจ้าพดกคนอนเห็นทาจะหากินไม่ได้แด้ว ก็กระจายกัน
ออกไปพดมีทางให้เราเดินไปโดยสะดวก ไม่มคนนขจางคนนขจางอยางเมอแรกขน แดตง
กระหนไม่ว่าเราจจะก่าวย่างไปทางไหน ยังมคนคตามกนยตราวกับคือนาเขาเมอง อยขางจจะ
รูดกไมเป็นสขเต็มท ถึงอยางไรกคิเรากไปค ไทรเดข แดชอเขาชองตามทคองการเด็รจแด้ว
กไปท ไช้เคตชอชะไรกตม เพื่อจจะไดพกกินอาหารกตางวัน พบคนมาชายชองเบ็นอนมาก
ตงทแด้ยงไช้เคตคต่ายกบภเราทองเรานเอง ชองทเขามาชายนหมชางรูปคต่าย ๆ หมู แกะ
ค้อยไมค่า ๆ ม่าง งาบถง คตงคคควเด็กไปจนควใหญ่ ถึงเกอบคค ๖ นวกม หรือบางทจจะ
ใหญ่กว่านน เจ้าชองบอคว่าเบ็นชองงามทสุดแด้วเหมือนชางจรง ๆ ราวกับว่าพดกเราเกิดมา
ยังไมเคยเห็นชางฉนน เครื่องกระตาง ๆ อยขางจจะทาค ๆ นาคูพอไช้ไต้ มีหว กตองไมชค
ไฟ แดหีบดำหรบได้กาคชอเบ็นคตท หวแด้กตองไมชคไฟนจะไช้ ไต้จรง ๆ หรือไมชัพเจ้า
ไมทราว แดหีบได้กาคคตทชัพเจ้าทราวแด้วไช้ ไมไต้มากกว่าไต้ เพราะชัพเจ้ามอย ไต้ทง
ไช้ ไมไต้ยงอยขานบ้าน เพราะทาคคคส่วนกาคท ไต้กนอยตามชรรมคท ได้กาคเขาแด้วคคไมไต้
ถ้าจจะส่งกาคให้เลกตงทนนไต้กเบ็นเหตุอกาดง ชางจะเบ็นการชอดทนการชางอนไมลुकส่วนไป
ค้อย นอกจกชองเบคเคตคตงเสนนน ยังมเครื่องเพชรพดอยมาก เขาว่าพดอยทเรยกว่ามูนส์คตง
(ดูเหมือนเราเรยกเพชรจันทรหรือพดอยจันทรอะไรอยางทง) กับนตทาไต้ค ๆ พอไช้ไต้
แด้วชัพเจ้าเกรงว่าชัพเจ้าเองทาคความจจะชวาคหรือไมไต้ไต้ ไม ส่วนเครื่องคคทุกก่าไต้มยอนน
เขาว่าเบ็นแด้วเหตุอก่าชองตงถาเทานน ทจรงมาจากเมองเบอนมิ่งแด้มโดยมาก การทจามา
จากเมองเบอนมิ่งแด้มนน แดตจ่าเบ็นชองเก เพราะเมองเบอนมิ่งแด้มเบ็นเมองทชชอเสียงว่าท
ชองเกเสนนนเก็งมาก ในภาษาชงกฤษ ถ้าออกชชอว่าเพชรเบอนมิ่งแด้มแด้วก็แด้วว่า เพชรเก
เรานเอง

พดกทจจะชอกไปทางยุโรปจจะชชอชองเบคเคตคตงกาทมาชายเสนนน ไปบางกคจจะเพราะ

ไปไว้คงโต๊ะเป็นของต่างประเทศเอาไว้มันได้ แลจะได้เป็นที่อดว่าข้าเป็นคนเคยไปเมืองดังกล่าวด้วย เพราะฝรั่งถ้าเคยไปไหนมาแล้ว มักจะเก็บของไม่ว่ากระโถดกกระดาหรือรูปต่าง ๆ ในเมืองนั้นมาอดว่าตนได้เคยไปเที่ยว สำหรับผู้ที่ไม่มีทุนพอจะไปเที่ยวได้จะได้ยกมือทวงมหัวว่าเจ้าประคุณท่านเคยไปเที่ยวเมืองโน้นเมืองนั้นมา

การที่จะซื้อของเซ่นนั้น คงจากราชขอของสำเพ็งได้ คอถาบอถ่าราคา ๓๐ รูปก็ตอบว่า ๓๐ รูปเถิด ถ้าเกยงอนไม่ ไท่ช่นไปอีกครึ่งรูปเซ่น จึงจะเป็นการเสียเปรียบน้อยเราเราคือของเจกตำเพ็งนั้นได้ ก็ต้องตอบพวกตั้งกานนั้น ว่าแท้จริงพวกเราไปจากทางตะวันออกกันไม่สู้เสียเปรียบเรื่องนเท่าไร เพราะเราเคยซื้อของถูกผ่านมามากแล้ว เป็นอันเข้าใจที่จะคอดคอรากาลงมาได้ พวกฝรั่งที่เคร่งมาจากตอนดอนใหม่ ๆ เป็นคนนั้น อยู่ข้างจะถูกเขายับเยินเพราะจะคอดคอดเป็นเสียเกยรคยคไป ออกขยะแฉงในใจ ข้างแเกาะเป็นตอแฉงราก็เพียงเท่า นั้น ถ้าเทียบกับราคาตอนดอนก็ถูก ถึงจะคอดก็ไม่ตดลงไปเท่าใด คกตงซื้อตามราคาทพานนั้น บางทีถ้าคอดสักค่าเดียวจะตดลงไปได้ครึ่งหนึ่ง ราคาที่บอกกับบอกสำหรับให้คอด จะเสียหายไปครึ่งไหน ข้าพเจ้าเองก็แต่ไม่เห็นเหมือนกัน

กับชาวไนโฮเตตทเมืองกอดนนั้น เป็นกับชาวฝรั่งแถมแฉกเรียกว่ากับชาวฝรั่ง แต่ดูเหมือนจะแฉกมากกว่าฝรั่งกัน คอร้อยเคมท ด้วยคินงกนตรง ๆ ไม่ โยกไปโยกมาอย่างไรวะ ถึงจะเห็นคดนยู่ โทด ๆ นนก็ ไม่คองรุระ ถ้าเทียบกับที่ตูกมาในวันสองวันนั้นแล้วเป็นความสัซพิเคษมาก

พอเรากินอาหารจนจะเสิร์จ ก็มพวกช่นมาจากเรออกพวกหนึ่ง เป็นพวกที่จะช่นรถไฟไปโคตัมโบในอนั้น ข้าพเจ้าก็ ได้เห็นพวกไปทางบกด้วย รู้สึกสบายใจเห็นจะคล้ายกับเมื่อจะช่นสัจรรคนเอง แต่ไม่ ไซ่เพราะคิดว่าเมืองโกตัมโบเป็นเมืองสัจรรคมได้ เป็นด้วยออกคร้ามทะเลเทตอกาลงแล้ว เมื่อจะได้อยุบนบกออกสำมสัจวนเซ่นนั้นใครเลยจะอดรู้สึกสบายใจได้

รถไฟออกจากเมืองกอดเวดาบ่ายโมง ๑๕ นาที มีคนโดยสารมากพอไซ่ได้ ในห้องที่เราอยุมนตอຍกนถึงเจตแปดคน พวกเราก้สำมคนเท่านั้น มีฝรั่งนายทหารสำมหรือสัคนเห็นเราเข้าไปก็แฉก แต่ดก็มไปพูดกระซิบกระซาบกันอยู่ข้างจะเป็นกรยาดเหลอรวบ พวกเราเลยพูดไทย

เหล่านี้ ไม่ได้มาอยู่ตามเมืองเราเหล่านี้ หากไม่ก็จะมาเหมือนแขกตัดหญ้าเข้าอก บางทีจะต้อง
ได้เสื้อไหม้แขน หรือมีแขนใหญ่ หรือไว้หางเปียอะไรให้ผิดกับคนอื่นออกไป

เมื่อไปถึงโกตัมโบบายวันนั้น ได้ไปพักอยู่ที่ โฮเตลซอแกรนด์ โฮเรียนแคต ซึ่ง
สมมุติว่าเป็นโฮเตลใหญ่ที่สุดในเมืองนั้น รุ่งขึ้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน
ถึงมการรับเสด็จครกกรน ตามทแจ่งอยู่ในรายงานเสด็จพระราชดำเนินแด่จัน

รุ่งขึ้นเสด็จพระราชดำเนินแกลง วันท ๒๒ เสด็จพระราชดำเนินกลับโกตัมโบ
วันท ๒๓ เรือพระที่นั่งออกจากเกาะดงกา ตอนทศคืนไปออกหลายวัน เมื่อแรกออกทะเลอยู่
ข้างจะร้ายอยู่ด้วย ข้าพเจ้าเชื่อว่าทะเลที่ดงกาเป็นบ้าไม่มากก็น้อยอยู่เสมอ เพราะเมื่ข้าพเจ้า
กตบมากถูกพายุลัดเทมทเหมือนกน

เมืองแกนต์ทกลาจมาน เป็นเมืองงามเมืองหนึ่งในเกาะนั้น ถ้าใครไปดงกาไม่ไปดู
แกนต์แล้วเป็นเสียไปมาก ทางรถไฟเดินไปตามเขาแลกลงไปเห็นสวนชา แดการเพาะปลูก
อื่น ๆ งดงามมาก เมืองแกนต์สูงกว่าเมืองโกตัมโบขึ้นไปเท่าไรก็จำไม่ได้ แดเวदानทาทนงดือ
ทจะคนคดียังไม่พบ เป็นอันยอมไม่รู้ ไปคราวหนึ่ง ถึงอย่างไรก็ดี ทางตั้งแต่ โกตัมโบไปแกนต์
นั้นของขนาเขาตลอด ขาดงรถไฟ ไม่ต้องเดินเครื่องจักรก็เดินไกลลงไปเองเร็วเท่ากับเดินเครื่อง
จักรเหมือนกัน ถ้าเป็นรถไฟขี้กตจะดีมาก ในเมืองแกนต์มีทะเลสาบอยู่ทะเลหนึ่ง ทุ ๆ เหมือน
สระมากกว่าทะเลสาบ แต่ทำไมเขาถึงไม่เรียกสระเองาย ๆ ข้าพเจ้าไม่ทราบ ในทะเลสาบ
นั้นจะมี หริองงอก หรือยักษ หรือจรเข้อะไรอย่างหนึ่งก็ไม่ทราบแน่ แต่ที่หนึ่งต้องมีคนไป
ตายเสียสองคน ถ้าไม่โตคนตายก็ตกนาคายหรือแมลงอะไรกัดตายอย่างหนึ่ง เขาจำเมื่อปี
ที่แดงมาแดงมานจนจะสิ้นปีอยู่แต่ยังไม่ ใครไปตายคทำจะเกิดความใหญ่ พอมีคนเจ้ากรรม
อะไรส่งคนไปโตคนตายเสียทีน เดยป็นนเป็นอนแดงกนไป แยกดงกาทอยุทยุทเวอชตกับ
ข้าพเจ้านน มีเคาคอนข้างเชอเรื่องคนคองคายปดะสองคนนอยู่ด้วย ถ้าพูดอย่างตือ ๆ เขา
แดงทเหมือนจะไม่ ใครชอบ

ระหว่างวันศุกร์ที่ ๒๓ เมษายน ถึงวันเสาร์ที่ ๓ พฤษภาคมนั้น ในส่วนตงแต่อก
จากโกตัมโบไป ถูกคตทขางอย่างคาราก่า ข้าพเจ้าเองคองนอนไปตลอดเวดา นึกเก็บไว้ใส่ก

นมเสียครึ่งหนึ่ง คนชนเซ้ากกันเลี้ยงสองช้อนตวงน จึงจะกินการอาหารไม่ ่ตายเช่นนั้นได้

บางคนเขาถึงกับกินยาเช่นนั้นทุก ๆ วัน เขาว่าเมื่อท้องเราปกติอยู่แดงงเมาคตนกนอยเขา

ด้วย ขอนชาวพเจ้ากตองยอมจางจริง

วันที่ ๓ เดือนพฤษภาคม ถึงเมืองเอเตนประมาณ ๒ โมงเช้า เจตาเยนจวนหนกออก
เรือพระทงคอปไป

เมืองเอเตนเป็นเมืองแอคแอฟริกกัน ชนองกฤษมาแต่ยุคศคศักราช ๓๗๓๗ เป็น
เมืองเต็มไปด้วยเขาทงน ้องกฤษเคยคองบ้อมม ทหารแข็งแรงมาก ฝรั่งทอยเม ืองเอเตน
เป็นพวกเจ้าเมืองหรือพวกทหารทงนคนชนใหม่ ใครไปอยู่ เพราะเป็นเมืองไม่ ่สบายเกินเหตุ
ปทงนฝนเสียไม่ ่ตกจะตกให้ตักซาทงน ก็เป็นอันพอไปคราวหนึ่ง เพราะขณะนั้นคนทอยเอเตน
จะโตม นาด ๆ กินแต่อาหารอย่างมนุษย์ทงนตายหนนหาไม่ได้ คองไซนาทงนอยเต็มอ แต่ด้วย
มีหนนชาไม้ม ไซฟุ่มเพื่อยอยอย่างมนุษย์ธรรมตาดวย ทญาแดงนไม้นนคองนบว่า เป็นของประ
หตาด เพราะคนไม้นนคองนได้ แดทญาักตเหมือนนจะพอนบเส้นได้เหมือนกัน ในฤดูหนน
พอจะหายใจออกบ้าง แดฤดูรอนเป็นอนเหตุอกกาดง เพราะทเหตุหนนเป็นทนแดทรายทงน
เมื่อพระอาทิตย์ส่องกาดแแดงกแต่ ้อหินกเต็มท เพราะเหตุเหตุหนน เมืองเอเตนจึงได้ช้อจาก
พวกทหารจาวเจจฝ้ายทศตวงนออก ถาทหารทงนไหนถูกสังโหมมาอยู่แล้ว ก็ไม่รู้สึกชอบพระทัย
พระผู้เป็นเจ้าของ

แซกชาวเอเตนนมช้อเสียงปรากฏอยู่สองอย่าง คือการคานาอย่างหนึ่ง การโก่ง
ในการคานาอย่างหนึ่ง พอเรือไปถึงยังไม่ทันทอดส้มอดค ก็มเรือเล็ก ๆ เต็มไปด้วยเด็กผู้ใหญ่
คาน หนนกล้อ ฝมหยก มีชองมาชายบางอย่าง มาดอมเรือเป็นหมู่ ๆ ร้องส่งภาษา
อังกฤษว่า “ชัคกระไต” ถ้าเราไม่รู้จักแทบจะนึกว่าพูดไทยว่าให้เอากะไตเรอนนชนเลี้ยงเด็ก ท
จริงเขาว่าเป็นภาษาอังกฤษ หรือเป็นคความพยายามที่จะพูดภาษาอังกฤษ จะแปลว่ากระไร
ก็ไม่มีใครรู้แน่ เห็นจะเป็นด้วยไม่มี ใครพากเพียรที่จะเข้าใจนนั้นเอง คำว่า “กระไต” นั้นพอ
จะเข้าใจได้ ด้วยเราว่าเจ้าพวกหนนคองการจะคานาคงจะเป็นคำว่า “เอไตฟ” นั้นเอง แต่
คำว่า “ชัค” นั้นบางคนคคคอาจจะเป็นคาคาทจาทง (Chuck) แปลว่าช้อให้ทงเงินลงในทะเลเด็ก

จะได้ดูคนค้าตาม แต่บางคนเข้าใจว่าเป็นคำว่า "ยชต์" (Just) แปลรูปออกไป ช่างไทย
จะกักขापเจ้าก็ ไม่ยอมเป็นคนคดคั่น แลถึงจะไปตามเจ้าพวกแขกตนเองก็คดคั่นไม่ ได้
เหมือนกัน คำว่า "ชก" นั้นจะแปลว่ากระไรก็ตามที่ เราเข้าใจได้แต่จ้ะทำให้โยนเงินลงมาเถิด
จะได้ดูคานาคงนี้ เราก้เอาเงินโยนลงไปในทะเลจริง ๆ เจ้าพวกทเรืออยู่ โทัด ๆ ก็กระโดด
ค้าตามลงไปแย่งกันสักครู่หนึ่งก็ต่างคนต่างโผล่ขึ้นมา เจ้าคนทแย่งได้ก็ชูเงินขึ้นมาจกแล้ว
เอาใส่ปากอมไว้ ร้องขอให้ทงออกต่อไป

ส่วนของชายในเมืองนี้ ของทคมีอยู่สองสามอย่าง แต่เพียงชนนภกระจอกเทศ
ไซ่นภกระจอกเทศ แลอำพันเป็นต้นเท่านั้น ของเหล่านี้เมื่อไปถึงยุโรปราคาแพงขึ้นไปอีกมาก
แต่ต้องซื้อให้ถูกอย่างเพราะชนนภกระจอกเทศแลของเหล่านี้ ไม่ ไซ่เหมือนกันไปหมด ชนนภ
กระจอกเทศบางอันก็ บางอันก็ ไซ่ ได้สองสามวัน พอถูกฝนหรือเก่าเขาก็เสียหมด คนที่
ต่างหน้าไปเช่นเราาน ที่เจ้าพวกพ่อค้าแขกเหล่านี้จะเอาของดีมาขายให้มันห้ามมิ ได้ เป็นแต่
เอาของเดิมมาหลอกบอกจ้ะของดี โดยมาก เมืองเอเดินจะทำการค้าขายได้ก้แต่กับคนท โดย
สำรเรือผ่านไปผ่านมาเท่านั้น เพราะฉะนั้นการทพวกพ่อค้าเหล่านี้เอแต่ของเดิมมาจะขายให้มัน
จะเป็นด้วยคองการจะเอาของดี ไปเก็บไว้สู้มอะไรไม่ทราบ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินขึ้นเมืองเอเดินแล้ว ประมาณ
สี่โมงเศษพวกเราก้ชนนภกถูกกุดมรมชอชทาง ขอเรียกรถ แต่บางคนจะขอให้รถหรืออ้อม
บ้างกระมัง ลงทายพวกเราก้จางเจ้าคนหนึ่งให้คอยแ่ดตั้งหน้าทได้เจ้าพวกอนทจะมาจ้ะ
มกกดนอย่างเดียวกับทลงกา เลยเดินไปมาได้ โดยความดีจ้ะสะดวก เทยขอจายบ้างเด็ก
น้อยแ่ดจก ไปพร้อมกันท ไซ่เค็ดแห่งหนึ่ง กินอาหารกต่างจกกับชาวฝรั่งปนแขกหรือแขกปน
ฝรั่งอย่างทเมืองกอดเหมือนกันในไฮ้เค็ดนลงของอน ๆ จะเดวเต็มทกขงมของทอยู่อย่างหนึ่ง
คือคดคดชกไปแทบทุกหนทุกแห่งมีคนชกประเศยจกคด ๆ ดูทจจะเรยบรอยคมาก ชาวเจานก
ตั้งยจว่าไฮ้เค็ดแห่งนมนชางมมาจกจริง ๆ เมอกนอาหารเส็จแล้วพอเราก้จะออกมากกดู
มีคนมาดอมหนาดอมทงออก ต่างคนต่างบอกจ้ะไฮ้ชกคดคดของชอรางจกแทนนแทน คก
ลงเป็นเจ้าพวกชกคดทเป็ดยหน้าไม้ ได้หยุดนั้น หากไซ่บ้างในไฮ้เค็ดไม่ กลายเป็นเจ้าพวก

นอก ๆ ตามเข้ามาหากินนั้นเอง

ทะเลในระหว่างเขเตนกับเมืองชเชชในประเทศอียิปต์ที่เรียกว่าทะเลแดงนั้น อยู่
ข้างจรายจมากถกถกตขางหวเรือถกถกบนาเขาเปยกกนมาก คนที่ไม่ใคร่เมามาแต่แรก
ก็มาเริ่มเมาชนหลายคน แต่ดวซาพเจ้านน้อยด ๆ ถกถายเป้นคนเก้งเชกเฉย ๆ อย่างนนเอง
เรยฟาดโครม ๆ ถกไม่เมากถบเห็นสนก ถกบโคหวเราะเยาะคนเมาเป้นหลายคนทเคยหวเราะ
เยาะซาพเจามาแต่ก่อนนนเป้นการแกแคนโตถงใจ การทซาพเจ้าไม่เมามาเมอมคถนใหญ่เชน
เป้นดวคถนมาทางหวเรือไม่ทำให้ซาพเจ้าเมาท่าไรอย่างหนง เป้นดวซาพเจ้าเคยทะเลเข
แดงอย่างหนง คนไปทะเลนนเขาถวม ๓ จาพถก ถกพถกทเมาคถนไม่เป้นเดยทเคยถกพถกหนง
พถกทเมาไม่รูถกถวรูถกถงแต่เกิดจนตายพถกหนง พถกทเมาแต่แรกแดงหลายโตพถกหนง

วันที่ ๖ พฤษภาคม เวลาบ่าย ๕ โมงครึ่งเศษถงเมืองชเชชในประเทศอียิปต์
เป้นเมืองปากคถนถงถกคถนชเชชนน เมืองชเชชนนเป้นเมืองไม่ถกคถนอะไร เพราะ
เมถกถนถนไปเดย คนทจะไปเทยถเมืองโกโรคถเมืองถถถง หรือทจะไปเทยถทางฝ้ายเทน
ของประเทศไทย ถกไปจากเมืองปอโตไซคหรือเมืองชไมเดยเดยโดยมาก

เมืองชเชชถงอยู่ ในททรายราบเป้นทะเลทรายถาย ๆ ขางเทนของอ่าวทชอว่า
อ่าวชเชชหรือปถายทะเลแดงขางโน้นหน้าวอน ๆ มากแต่หน้าหนาวถกถงพอดบายค ถกถง
คถนอยู่ขางจระหนาวอยู่ถกถนอย ชาถยยุโรปทบวยททหนางไม่ ถกมาอยู่ถเมืองนถนบางแต่ไม่
มากนถ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินขนบกแดง ซาพเจากบถก
ถงคถนถกการคถนขนบกไปทออพพิค โทรเลขประมาณเวลาท่มเศษ เรอพระทนงจอกถางถง
ออกมาถถถ ถกถงถวไฟเดกถนไปถงถง ขนไปทำถงโทรเลขเสร็จแดงถกมาราพถกถนว่า
พถกเรายังไม่ ถกถนเขาเชน ถกถนไปเขาถนถนเสยถมคแดงถาถาก เพราะถนนเรามา
ไปถนเขาตามโชเดถอะไรเสยถนถกถก เมอถกถงถนถงนแดงถกเรยถเขาถา ๓ ถถนถนถนถงถ
เจ้าถงถาพาไปโชเดถใหญ่ถสถในเมอถนน เป้นทางเข้าชอกถออกชกไปถางจากทาทขนน
หลายถนถน เราเห็นท่าไม่ ถกการจะถกถนเสยหลายถง แต่พถกเจ้าถงถาถนคนชวถกถนพถก

บยไม่ว่า จะถอยเคยควม เรากเดยชบดาเรอยค่อไปอกจนถงเขำจรง ๆ แต่หาได้ถงในเร้ว ๆ
คามทเจ้าของดาทำให้เราเข้าใจไม่ โฮ้เตตนมเจ้าของเบนฝรงหรือแขกหรือแมลงอะไรก็
ไม่แน่ แต่ทำคเหมือนจะเป็นฝรง จะพูดภาษาอะไรไม่ทราบเสยงกะเวำ ๆ เพื่อนท ไปกยฉำพเจ้า
คนหนงเขาเข้าใจว่าเป็นภาษาองกฤษ แต่เขาหรือฉำพเจ้าจะได้เข้าใจนหำมิ ได้ พวกเรา
พูดภาษาฝำกถหรืออะไรก็จำไม่ ไตถนค แต่ถงท่ายไตฉำวถนตามประสงค

เมื่อกนฉำวแต้ว เรากชนทงดาร์บชบถบมาถงท่าเรอ พยพตตระเวรทำฝงฝาย
เดินไปมาอยุคนหนงแต่หำมเรอไม่ ตรงนแหตระออกถนุกใหญ่ เพราะเรอพระทงกทอคอยไถด
แต้วจระออกแคตถหรือแคด้างอะไรด้วย พวกเราจระเวยกพตตระเวรนนมาพูดภาษาฝำกถคือโฮ้
โย้วว่าเรอเราไม่อยุ แต่เราจะคองถนบไปร่นเรอพระทงโดยเรจจะทำอยำงไรดี เจ้าพวคเจ้าของ
ดาก็มาช่งยเชะอะด้วย ถงท่ายไปเรยกรเรอโย้วมาถำหนง มีคนแจวถองคนกบนายเรอคนหนง
พูดองกฤษไตเล็กนอย พวกเราชอบใจพตตระเวรคนนและไตรับถตามแต้ว กอออกเรอแจว
และถ่นโย้วตั้งเขมไปทำงเรอพระทง ซึ่งแตเห็นไฟอยุถบ ๆ นน

พอออกไปถงกถำงทะเล เจ้านายเรอถงให้คนแจวหยุดแต้วตรงเขำมาทำคำพอง
จองหน้าพวคเรา แต้วถำมเป็นเสยงทจะให้เรากถว่า "จะให้อะไร ?" พวคเราออกพนเสยง
แต้วเหมือนจะออกครำมหนอย ๆ แต่คชขงว่าไม่คองถำมคอก ไปถงถัดจะให้อะไร พอ ฉำย
คำนนไม่พอใจบอกวาคองให้คนถะ ๓ ชัดถงจจจะไต ทจรงเรากะใจวำจะให้มากกวำนน แต่
เมือแกถำนแต้ว ๓ ชัดถงถำนน เรากคถถงยนยขมร่นวำเมือไปถงเรอพระทงถัดจะให้อำมท
วำนน ฉำยคำนนไม่พอใจอถถถบบงคบวำให้เขาเงินมาให้อะยวณ ไม่อยำนนไม่ ไต เมือถงน
พวคเรากเข้าใจเขาเป็นแนวถ ถ้าเราโหมนคจจะเออถก เพราะฉะนจจตอบวำไม่ ไต คอง
ไป ไตถงเสยงถอน ฉำยเจ้าของเรอทำเสยงอยำงด่ำร่ำยบงคบวำ "คองให้อะยวณ" แต้วเดินไป
ชำงท่ายเรอเบตกระถำนคั้นอะไรแกรกกกราก คด่ายกบวำจะหาอ ไตมาเชอคคหอยเรอหรืออะไร
อยำงหนง พวคเราทจรงกออกครำมหนอย ๆ แต่ทำเป็นไม่ถถวหนงเฉยเสย ถงท่ายฉำยคำนน
ก็ไมยถถากอ ไตออกมำจรง ๆ เป็นแต่บอกเรอวำถ้าไม่ ไตจะเอากถบไปถงฉนบถเสย เมือช
เรอทำนเรากถวมากกวำอ ไตจจคองให้อะยวณ คดวำถำจะเออถกก็ไตถยงถนใหม่ อิตำเจ้าของ

เรอนั้นจะเห็นท่าเราเองอาจหรืออย่างไรไม่ทราบ ไม่กล้าทำอำนาจอีกพาไปส่งอย่างดี ๆ นเอง
เมื่อเราชนเรือพระที่นั่งแดงกตบรวงส์ตามแต่อำนาจพร “เจริญเวรตากตางคน” ราวกับว่า
ไม่ได้เคยพูดจาชมชพวกเราฉะนั้น

รุ่งชนวันศุกร์ที่ ๗ พฤษภาคม ถึงเมืองชอชไมเดย์ เป็นเมืองที่มนุษย์คนไปเที่ยว
แต่ผ่านไ่ม่านมามาก พวกเราชนไปเที่ยวเดินเกวอยู่สักครู่ใหญ่ ๆ ก็กตบมานอนในเรือ รุ่ง
ชนประมาณ ๒ โมงเช้าก็ออกจากชอชไมเดย์ ไปถึงเมืองปอดไซต์บ้าย ๓ โมงเศษ

เมืองปอดไซต์น เป็นเมืองที่เกิดชนเพราะคตองชเชชทกดาวมาข้างหน้าคตวายเป็น
เมืองอยู่ปากคตองข้างฝ่ายเหนือทางทะเลเมคคเตอเวเนนซึ่งเป็นทะเลคตญยุโรปออกไปจากแอฟริ
กานน เมืองปอดไซต์นเป็นเมืองหยาบสกปรกที่สุดทซาพเจ้าเคยได้เห็นโดยนมา แต่ซาพเจ้า
ไม่รู้สึกสกนุกพอที่จะนำเอามาเด้าได้

ร้านในเมืองนมหค ๆ พอใช้ ได้ แต่ถ้าจะคตองการเครื่องใช้ของฝรั่งอะไรก็มักได้ โดย
มากคตงยมีร้านใหญ่คตงยกบไฮ้คตงแห่งหนึ่ง ซาพเจ้าจาโตจาโตชอของล้ำคตญอย่างหนึ่ง ซึ่ง
ซาพเจ้าคตวจะแนะนำจะออกไปข้างหน้าใหม่ทุกคนเดี้ยตั้งแต่แรกแล้ว แต่นักไม่ได้ ของล้ำคตญ
อนน คตงล้ำหรับใส่เสื้อผาทจะไปชก เรียกว่า Soiled Linen Bag ไปตามทางอะไร ๆ ที่
เปอนเปอรอแล้วคตงบรทกตงไป ในคตงนทงน

ของอน ๆ ทจะชอจากเมืองปอดไซต์ได้นน ก็คตงายกบทเมืองเอเดิน แต่มีผ้าใหม่
คตทเรียกเดชล้ำหรับผู้หญิงไซต์ ๆ มาก บุหรรคตวชออย่างหนึ่งคตวจะชอในเมืองน เพราะ
บุหรรคตวรายคตง ๓ ชิตตงนน ไปถึงคตงนคตงนราคาไม่คตวจาร้อยคตง ๖ ชิตตงเพราะภาช
แรงมาก การทเราจะชอบุหรรไปนนั้นจะคตได้แต่ ไปตามเสคคตหรือไปกบราชทคตจจะคตองเสคคต
ถ้าเราไปคตคตพงเราเองคตงยุโรปจะคตองถูกเสคคตออกมาก

ซาพเจ้าชอแนะนำพวกทจะออกไปคตไปว่า เมื่อไปถึงปอดไซต์แล้ว ชนบกชอชให้
ไปคตนนอกคตงนใหญ่ ไปมากนคก เพราะถ้าไม่้อย่างนั้นจะคตพงภาชาทที่ไม่คตสมควรเป็นแน่ ถ้า
คตอมาชอชนไปคตอะไร หรือคตคตคนซาพร้านมาชอชนเข้าไปคตชของคตงร้านก ไม่คตวจะไป เพราะ
อาจถูกคตมได้ การทจะชอชอของนคตองคตอกันหลาย ๆ เท้า (นอกจากร้านใหญ่ ๆ) เมื่อ

เวนิซเคยเป็นเมืองเจ้าคณีน้อยเซาทุกท จนบัดนี้เป็นเมืองทมกจฺรระน้อย จึงมายากนับด้วยหมื่น
ตั้งทกกลางมาแต่

เมืองเวนิซเป็นเมืองประหลาดเมืองหนึ่งในโลกนี้ คือเป็นเมืองทมกตองแทนถนน
ไปทุกแห่งทุกหน คนบางจำพวกเขาว่ากรุงเทพ ฯ เรายังเป็นเมืองเวนิซในทิศตะวันออก เพราะ
มีคตองมากเหมือนกัน ดั่งคนตัวเขาพาเขาเองนั้นจะได้เห็นกรุงเทพ ฯ เหมือนเมืองเวนิซมากกว่า
เหมือนเรือขยายกระต่าในดวงพระจันทร์นพหาม ได้ ถ้าจะเรียกกรุงเทพ ฯ ว่าเหมือนเวนิซ เหตุ
ต่างเมืองต่างมีคตองแล้ว จะเรียกกรุงเทพ ฯ ว่าเหมือนลอนดอนก็ได้ เพราะต่างเมืองก็ต่าง
มถนนเหมือนกัน

คตองในเมืองเวนิซนั้นมีประมาณ ๓๕๐ คตอง มีสะพาน ๓๗๗ สะพาน ทำให้เมืองที่
ยาว ๓๐,๐๐๐ เส้น กว้าง ๓,๖๐๐ เส้นนั้นเป็นเกาะเล็ก ๆ ๆ ๆ ไปถึง ๓๓๗ เกาะ เรือที่ใช้นั้น
คือใบดหวงอนท้ายงอนที่เรียกกอนโดลา มีประมาณ ๕,๐๐๐ ลำ ทาค้าทางสั้น ด้วยมีกฎหมาย
บังคับให้เป็นคตอง เวลางานอะไรแถวเรือเหล่านั้นมาประชุมกันคตองมาก คตองบางเรือนถึง
หลายนั้นเป็นอย่างที่เขาเรียกว่าหัวกะโหลกน้ำโดยมาก แต่ขอให้ท่านผู้อ่านคิดว่าคตองแคบ ๆ
ขนาดสักครึ่งคตองคตองคตองคตอง มีกำแพงเรือนสูงมาจคตองทางสองข้าง แต่กำแพงนั้นเป็นกำแพง
สูงอย่างเกตุยง ๆ โดดจากคตองส่วคตองเป็นอันมากคตอง คตองนั้นจะงามหรือไม่

คตองทางเวนิซเป็นคตองเล็ก ๆ เช่นถนน มีใหญ่อยู่ทเรียกแกรนตคคแนตคตอง
เดียว ใครจะเห็นว่าเวนิซเป็นเมืองงามก็ตามใจ ข้าพเจ้าเองเป็นไม่เห็นด้วยคนหนึ่ง ถ้าจะไป
เที่ยวแต่สามวันสี่วันแล้วจะว่าสนุกก็ตามที่ แต่ถ้าไปอยู่คตองสองอาทิตย์ขึ้นไปแล้ว ถ้าใครชอบ
คนนั้นก็ไม่มีคตองเห็นอย่างเดียวกับข้าพเจ้า

ถนนในเมืองเวนิซนั้นใหญ่สักเท่าถนนห้าแห่งเราเอง มีตของหน้อยอยู่แต่ถนน
ริมคตองที่เรียกว่าแกรนตคคแนตเท่านั้น ร้านขายของมีด ๆ พอใช้ ได้ เพราะการช่างประเทศ
อิตาลีเป็นเก่งทเดียว ของที่ชอนนราคาไม่สูงเสมอคนนัก บางร้านก็ขงคตองคตองคตองคตอง

เมืองเวนิซเป็นเมืองมีชื่อเสียงมีคนไปมามาก แต่เป็นเมืองมีอำนาจมาแต่โบราณ
ตั้งทกกลางมาแต่ เพราะถนนถ้าจะเดินให้ละเอียดแล้ว เห็นจะเต็มสี่มุมคตองคตองคตองคตอง
เขียนแต่ถนนหน้อยที่ระตักได้ ในเวदानเท่านั้น

แต่เดิมพวกนักเรียนทางปวงทตามเสด็จพระราชดำเนินไป รวมทงชาวพเจาตวยจาจะให้ออมไปเมืองอังกฤษทางเรือ ยังตองอมไปทางอาวบัสเคทหม่อมราโชไทย (กะต่าย) เรียกว่าทะเลรายนน ชาวพเจาเมื่อไตนออกชออาวบัสเคทดูเหมือนจะออกกรัดกเมาคดนเดี่ยวหน้อยๆ แดวเดยชนบกไปเที่ยวชอของบางอย่างจะไปกันความหนาวในทะเลเอเตรยคก ทะเดมคคเคอเรนเนียนมหาสมุทรแอคแดนติก แดะทะเลอังกฤษทจะหนาวเขาไปทุกทนน พอเวลาบายกตบตงมาเรียไตชาวดา มีพระบรมราชโองการใหชาวพเจากับนักเรียนอีกคนหนงตามเสด็จพระราชดำเนินทางบกไปเมืองยนิวาในประเทศสวีตเซอร์แดนดี แดวเดยไปเมืองอังกฤษทางบกทเดียว เป็นชาวอนตมากกรัดกสบายใจชนอกหลายเท่า เดยจัดการบรททุกชองตงหบแดวประมาณ ๕ ทุ่มครึ่งก็ไปชนรถไฟทส์เคชัน เวลาประมาณ ๕ ทุ่มครึ่ง รถไฟออกจากเมืองเวนิช รุ่งชนประมาณโมงเช้าตงเมืองมิแดน เป็นเมืองมชอเดียงอกเมืองหนงในประเทศอิตาต ควยมี ไบสติกส์ตาฮอนใหญ่ที่สุดแสงามที่สุดในโลกน

เมืองมิแดนเป็นหัวเมืองใหญ่ ในมณฑลตอมบาต มพตเมือง ๓๗๓,๐๐๐ เกษ เมืองทงประเทศอิตาตมพตเมืองมากกว่าเมืองมิแดน อยู่แคเมืองเนปตชซึ่งเป็นเมืองทาเมืองเดียวเท่านั้น ส่วนการค้ายานเมืองมิแดนเป็นเมืองที่เรียก "ท่ามกลางการค้าย" อนด้าคณูที่สุดในประเทศนน ชองด้าคณูทเมืองมิแดนชวดมากกว่าอนนคอบิสติกททตวามาแดวทาตวยทนชอนทงสน จนที่สุดตงคากมุงตวยทนชอนเหมือนกัน ไบสติกทตงนทงโลกมี ใหญ่กว่าอยู่สองไบสติกทเรียกเชนปเคอรรทเมืองโรม กับไบสติกทเมืองเซวิตเท่านั้น แดทการงานแดวเป็นไมมท ไทนสู้ไต้เดย ถ้าจะตแคว่บถายกับอกไต้ว่างามเดยแดว

ทเมืองมิแดนน ไต้พักอยู่สองสามชั่วโมงเท่านั้น พอเวลา ๕ โมงเช้ารถไฟก็ออกไปตงเมืองยนิวาประมาณ ๕ ทุ่มวนเดยงกัน

เมืองยนิวานเป็นเมืองหลวงชองประเทศสวีตเซอร์แดนดี ตงอยุริมทะเลสาปทเรียกทะเลสาปยนิวา เขาว่าเป็นเมืองสบายแดอากาศคตนทหนาทเดียว ถึงฤดูมชวชของประเทศอนมาพทอยู่ปละมาก ๆ เมื่อชาวพเจายังอยู่ในประเทศอังกฤษนน ถ้าพบคนทเคยไปเที่ยวมาแดวคงเคยไปเมืองยนิวาแทบทุกคน ถ้าคนไทนไม่เคยไปก็มักพุดจาจะตองไปเดยสักครั้งหนง

วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ข้าพเจ้ากับนักเรียนที่ตามเสด็จพระราชดำเนินมาทางบกด้วย
กันหนน กราบถวายบังคมลาเลยไปตอนนอนกับผู้ว่าการทูตในเวลานั้น รถไฟออกจากยันท
เวลา ๒ ทุ่ม ๓๕ นาที ถึงปารีสรุ่งขึ้นประมาณโมงเช้าเศษ

เมืองปารีสเป็นเมืองหลวงประเทศฝรั่งเศสใคร ๆ ก็ทราบอยู่แล้ว แต่ข้าพเจ้าต้อง
กล่าวว่าเป็นเมืองงามมาก ในระหว่างที่อยู่จนกับคนหนนได้ ไปเที่ยวหลายแห่ง
แต่ ไม่ ไคร่สนุกเท่าใดด้วยไม่รู้ภาษาฝรั่งเศสเองอย่างหนึ่ง เป็นด้วยอยากจะรีบไปถึงตอนนอน
เสียรุดรุดไปอย่างหนึ่ง

รุ่งขึ้นวันที่ ๒๕ พฤษภาคมออกจากปารีสเวลา ๕ โมงเช้า ข้ามคองคาแล (อังกฤษ)
(ฝรั่งเศส) ไปถึงเมืองโคเจอ (อังกฤษ) ประมาณบ่าย ๕ โมงเศษ ขึ้นรถไฟต่อไปถึงสเตรซัน
ซึ่งวิวค่อเรียในตอนนอนสักเวลา ๒ ทุ่ม

เมื่อเขียนมาตรงนักเป็นอันหมดระยะทางที่ข้าพเจ้าไปจากกรุงเทพ ฯ ถึงเมือง
อังกฤษแล้วข้าพเจ้ารู้สึกยินดีมากที่ ไปถึงเสียดังนี้ เพราะถนการเดินทางนั้นสนุกและได้ดูทิวทัศน์
สำหรับเป็นความรู้อีกจริง แต่เมื่อต้องถูกประเดี้ยวรอกหีบประเดี้ยวบรรทุกหีบไม่หยุดแล้ว
ยังมีหน้าชาของนางแก้วอยู่ ในรถไฟคราวละหลาย ๆ ชั่วโมงเช่นนี้ ก็เป็นการเบื่อง่ายที่สุด
การเที่ยวเช่นนี้เวลาทกลางเที่ยวจะ ได้ ออกรสออกชาค้อย่างที่หมายใจไปหรือที่ ไปรู้ สักทีหลัง
เมื่อเที่ยวเสร็จแล้วหนนห้ามมิได้

ที่สเตรซันวิวค่อเรียซึ่งเป็นที่คณแห่งหนึ่งในตอนนอนนี้ ได้พบพวกไทยที่อยู่
ในตอนนอนมารับหลายคน ดูเขาแต่งตัวสวมเสื้อฟรอกโกศหมวกสูงเก๋มาก ผิดกับเราที่ ไปถึง
ใหม่หลายเท่า นกออกอวยตงหน้อย ๆ รอดคองแต่ทมิเลือนอกคณอยู่ รถสถานทูตมากอ
รับอยู่ที่สเตรซันขึ้นขบวนไปประมาณ ๓๕ นาที (ตามถนนที่เวถานข้าพเจ้าเกือบจะหุดบตาเดินได้)
ไปถึงสถานทูตรับขึ้นไปต่างหน้าต่างมือเสร็จแล้ว ตงมากินอาหารเย็นเป็นอันเสร็จธุระในคืน
วันหนน

รุ่งขึ้นในวันต่อวันนั้นไม่ได้ทำอะไรนอกจากเที่ยวคดเสื่อ และจำหน่ายของใช้ต่าง ๆ
ที่ยังไม่มี ไปหนนเป็นอันมาก กับมพิชให้หมอตตรวจว่า ร่างกายเราจะแข็งแรงพอทนความหนาว

ได้หรือไม่

ธรรมเนียมนักเรียนที่ ไปถึงดอนดอนใหม่ ๆ ราชทูตมักให้คนที่ส่งสถานทูตหรือใคร ๆ คนเก่าคนหนึ่งช่วยรับกระเป๋าไปตัดเสื้อและซอกจ่ายเข้าของที่ตองการนั้น ตัวนักเรียนเองไม่ต้องมีอะไร

การขนบธรรมเนียมไม่ต้องเรียนอะไรมากนัก แต่ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวของสำคัญสองสามอย่าง เป็นของที่ไม่อาจเป็นจะต้องบอก แต่มคนเคยเจอมาแต่ เช่น ทนอณฝรั่ง มี ไปงฝ่าหมเห็บขา ง ๆ หมด เมอจะนอนต้องเลือกเตียงแต่เขาเจอนดอดคตวจจรจะอน ถ้าหาไม่ ไปนอนที่บฝ่าหมทเขาทำเป็นไปงไวข้างในดงที่เคยมตวอย่างมาแต่ ถ้าหน้าหนาวไม่ตายเสียแต่ ในกลางคน รุงชนกเป็นหวัดโกตค้ายไปเหมือนกัน ยังมอกอย่างหนึ่งเป็นของไม่คตวจบอก แต่มคนเคยทำมาแต่เหมือนกัน คือเข้าไฟแกัดดับเขาอย่างตะเกียงเรานเอง หาบคไฟแกัดหยุดเดินเสียไม่ เมอเป็นดงนนถานอนหลับไปแกัดมาอบเคมห้อง ไม่มีใครได้กถนมาช่วยเปิดหน้าต่างประคแต่ ประเคยจเคยจกรตักเหมือนผ้อหายใจไม่ออก เดยตายเอาง่าย ๆ เหมือนกัน การที่ปลดอยให้แกัดมาเช่นน ถาเป็นแต่เพียงชดไฟชนในห้อง ก็อาจแตกระเบคให้สถานทูตตะเยียดไปได้ คนที่ ไม่เคยไซ ไฟแกัดมตวอย่างดับเข้าเขาอย่างตะเกียงไม่หมนให้แกัดหยุดเดิน แต่บงเคยเควระหตมคนข้างนอกได้กถนมาช่วยทน ถ้าไม่อย่างนนั้นบ้านนสถานทูตเคยจจะปลิวไปอยู่ที่ ไหนก็ ไม่ทราบ

ยังมีอกอย่างหนึ่ง คือนักเรียนออกไป ใหม่ ๆ มักไม่รู้จะทำอะไร ไปนั่งแกร่วอยู่ในห้องนอนซมเคมท ถาหน้าหนาวกลดกบเป็นหวัดไดอก เพราะฉะนั้น ถ้าไม่มีอะไรอะไรในห้องนอนแวดตงมานงอย ในห้องพักหรือห้องอน ๆ ตักว่าไปอยู่ในห้องนอน เพราะที่ไปอยู่ดงนนฝรั่งเขามกเห็นชน แต่เราทำไม ให้เขาเห็นว่าเป็นคนชนตักจาทาให้เขาเห็นดงนน

การกริยาบถฝรั่งทนอกก็ไมผลกบทเมองเรา มีแต่จาท ไนจะตองประพฤคตามกริยาบถฝรั่งเช่นนหมากกจ่าในเมองเราหนอยหนึ่ง การทจจะทำการส่งสนทนาได้มากหรือนอย แต่โดยเรียบรอยหรือไมเรียบรอยนน ก็เป็นตามความรู้ ในภาษาอังกฤษของเราทรู้มากหรือนอย

นักเรียนเมื่อไปถึงเมืองอังกฤษแล้ว ถ้าเป็นนักเรียนไปรเวต ก็คงมีผู้รับรองจัด
แจงตามผู้ใหญ่ ในกรุงเทพฯ ได้ฝากฝังไป แต่ถ้าเป็นนักเรียนหลวงก็มีเจ้าพนักงานที่สถานทูต
คอยดูแลจัดการเสร็จ เจ้าพนักงานผู้นั้นมาทักทายอย่างเคยคุ้นแต่ดูแลจัดการเงินทอง
ของนักเรียนทั้งสิ้น คือไปนี้จะเรียกว่าผู้ดูแลนักเรียน

เมื่อนักเรียนหลวงไปถึงแล้ว ท่านผู้ดูแลนักเรียนคนนั้นจะเรียกตัวเขาไปไต่ถามอะไร
คืออะไรต่าง ๆ ทำทางเป็นการสำคัญคล้ายเงาจากความเมื่อง ต้องเรียนผลตักเขาไปทักคน
ประหนึ่งว่าเป็นความลับตลับ เมื่อนักเรียนเขาไปถึงแล้วก็ถามชื่อ ถามอายุ ถามชอบศา และ
อื่น ๆ ละเอียด จนรู้อะไรหมดที่อาจารย์ ได้ ในเรื่องของนักเรียนคนนั้น ก็จะเกี่ยวกับการเล่าเรียน
คือไป แล้วบอกถึงความเห็นของเขาเป็นอย่างไรในการที่นักเรียนคนนั้นจะเล่าเรียนนั้น แต่เมื่อ
นักเรียนจะมีฐานะประดังในส่วนหนึ่งส่วนใดก็ดี ให้มาพูดกับเขาให้ชัดเจนดังที่นักเรียนผู้นั้นจะพูด
กับผู้ใหญ่ญาติของตนนั้น

ความเห็นของท่านผู้ดูแลนักเรียนในเรื่องว่าเรียนนั้น มักจะเป็นให้นักเรียนไปอยู่กับ
แฟมิลีอะไรแห่งหนึ่งทักบ้านเป็นครูสอนโดยด้วยเสร็จ หรือถ้าพอบ้านสอนไม่ได้ก็ให้สมัครสอน
เป็นเวลาดำเนินตามนั้น หรืออาทิตย์ละเท่ากันตามแต่จะสมควร

การที่ไปอยู่กับแฟมิลีนั้น ไม่ใช่แต่เป็นการว่าเรียนหนังสือภาษาหรือวิชาอื่น ๆ
อย่างเดียวเป็นการเรียนขนบธรรมเนียมของบ้านเมืองนั้นด้วย ถ้านักเรียนคนไหนถูกตรงไป
โรงเรียนที่เดียวแล้ว ก็เป็นอันไม่มีโอกาสที่จะศึกษาทางนี้ แต่เมื่อไปเขาที่ประชุมเมื่อใดก็อด
เท่อทำไม่ได้ ข้าพเจ้าเห็นว่าการรู้ขนบธรรมเนียมฝรั่งนั้น เป็นการศึกษานักเรียนที่ออกไป
ไปยุโรปแผนกหนึ่งเหมือนกัน แต่นักเรียนที่ออกไปยุโรปแล้วแต่ไปเขาที่ประชุมยังไม่ทราบจะ
พูดจาอะไร หรือเมื่อจรดเตคเขาไปนั่งกับเขาแล้วไม่รู้จะทำท่าไหน หรือเมื่อไป ในที่เลี้ยงนำชา
แล้วไม่รู้จะทำตัวให้เป็นประโยชน์อย่างเช่นนั้น จะเรียกว่าได้รบความศึกษาอย่างยุโรปมา
พร้อมนั้น ไม่ควรเป็นอย่างยิ่ง การที่จะเก่งในทางเช่นนี้มากหรือน้อยนั้นขึ้นกับนิสัยใจคอก
เรียนเอง ถึงไปอยู่ในที่ ๆ มีโอกาสจะตั้งเกตุตั้งถามมาก แต่ไม่ใคร่เอาใจใส่ก็มิได้ด้วยไม่เห็น
ประหลาดในการเช่นนั้น ทลอบว่าเป็นแต่การเด็กน้อย ถึงอย่างไรก็ดข้าพเจ้าเห็นแน่ถ้าทำได้ ไป

อยู่ในบ้านกับแฟมดทวดแดง ก็คงสังเกตเห็นของเขื่อนไคไม่มากนักน้อย ก็คิดว่าตรงไปอยู่โรงเรียน
มากเพราะเหตุนี้คนเดียวที่โรงเรียนนมแต่เด็กเป็นพน แต่ใครจะเรียนจนบรรรมนิยมจากเด็กๆ นั้น
ไม่ ไตมไค การจนบรรรมนิยมก็ริยาจาออ่อนหวานทงปวงพน จะเรียนมากได้ก็จากผู้หญิงและ
ถ้าไม่ ไคอยู่กับแฟมดแดงกับนานๆจึงจะไคพบผู้หญิงสักครั้งหนึ่ง เป็นการเหตอที่จะสังเกตสังกาได้

เพราะเหตุฉะนี้ ข้าพเจามความเห็นไมคองกับความคิดทวงนักเรียนที่ ไปจากกรุง
เทพ ๑ น คอวจะเรียนไป ไคพอตรงไปเขายูนเวอชิตทเดียว จะไค ไม ไปเสียเวลาที่จะตองไปอยู่
กับแฟมดกอนแดงไปอยู่ โรงเรียน แลจจึงไปอยู่ยูนเวอชิตทภายหลัง

การทวงไคความรูไป ไคพอนน ก็เป็นการชอบแดง แต่ทว่าไคตรงไปอยู่ยูนเวอ
ชิตนน แผลวอยงไมรูจนบรรรมนิยมไปเท่าไคก็ตรงไปอยู่ยูนเวอชิต ไมมี ไคโอกาสที่จะเรียน
จนบรรรมนิยมเดยก็อน ทยูนเวอชิตนนก็มจนบรรรมนิยมทคอวจะค้ศึกษาเหมอนกันใค้ฉงนผู้
ชาย ๑ แต่เมื่อไปถึงผู้หญิงเขาแดงก็เป็นการจนแดง การทวงจจะพูดแดงประพฤตคองกับผู้ชาย
อยางไรนน ไม้สำคัญเหมอนการทวงจจะพูดแดงประพฤตคองกับผู้หญิงตามทเวาทราบกัมอยู่ทกคน
ถ้าเราทวงจจะประพฤตคองกับผู้หญิงอยางไรแดง ก็รูจจะประพฤตคองกับผู้ชายคองย แต่เมื่อ
รูจจะประพฤตคองกับผู้ชายแดง จะไครูจจะประพฤตคองกับผู้หญิงคองยนนหามิ ไค

ท่านทเป็นทนายของการท ไม ไคนักเรียนไปอยู่กับแฟมดกอนนน บางท่านจะเถยงว่า
การทจนไปอยู่ยูนเวอชิตนนไม ไคอยเดมอไปตลตคปี มีเวลาหยุดเรียนทเวยจะเกชฉน ถึงประ
มาณ ๖ เดือนใค้หนึ่ง เพราะฉะนนเวลาจะเกชฉนคราจะ ๖ อาทคย ๖ อาทคย ไคนักเรียน
ไปอยู่กับแฟมดทวาคค้ศึกษาจนบรรรมนิยมไคเหมอนกัน ถ้าท่านคนไหนว่าอยางนแดง ท่านผู้
อานกคงทราบไคว่าท่านฉนนไมเคยไปอยู่ยูนเวอชิตมากับคองเอง หากทราบว่านักเรียนยูนเวอชิต
กับนักเรียนอนฉตกนอยู่อยางไรไม การทนักเรียนไปอยู่กับแฟมดแดงไคแรกไปนน พวกผู้ใหญ่ใ
แฟมดเขาถอว่าเราเป็นคนค่างประเทศ ไมรูจจะภาษาทภาษา แลจนบรรรมนิยมอนไค ถึงจะ
ทาคตเทอทำอะไรก็ช่วยบอกสังสอให้ ถอคล้าย ๑ กัมบุตร แต่ถ้าเราเคยไปอยู่ยูนเวอชิตมา
แดงเขาไมถอเชนนน เพราะนักเรียนยูนเวอชิตเขาถอว่าเป็นคนไคๆแดง แต่เป็นคนเรียนวิชา
ชนสูง จะมากถาวแนะนำจนบรรรมนิยมไคนนไมคอว ถึงเราจะไปอยู่คองกถอเทากัมแรก

ไปอยู่ด้วยคนหนึ่ง จะทำเชอร์ชอะไรก็งเงาเป็นไร ทงจะบอกให้รู้จักประพฤตดอย่างไรนั้น
เป็นการระชิตระชวงอยู่ ถึงทงานผู้ดูแลนักเรียนจะขอไปว่าให้ช่วยสั่งสอนดด้วยกเป็นการเป็นไป
ไม่ใคร่คดอด เพราะมันอย่างไร ๆ อยู่ เรานักคูกพอเห็นใดดด้วยกันทุกคน

ตามทงาพเจากดางมาคองน จะใดกต่างโดยไมพยานช่วยในขอเถียงว่าพเจานน
ห้ามใด เมื่อซาพเจาอยยนเวยชคณน ใครจักกับนักเรียนญี่ปุ่นดูแลนักเรียนจนพวกคตททางเขีย
หลายคน เป็นพวกทมาถงกเถยชนไปยนเวยชคทงนน นักเรียนพวกนเมอเวดออยยนเวยชค
กประพฤตดอย่างนักเรียนเวยบรอยคอย แต่ครนเวดอหยคเรียนดงไปจากยนเวยชคเดว กทา
ใครรู้จักประพฤตดให้ถูกกาดะเทคระไม ดงทงาพเจาจะชางพยานใดอยู่ เรอชน ๆ ทนนักเรียน
พวกนบางคนไปทาโกต่าง ๆ ก็มเดาแต่ซาพเจาจะเก็บใจเดี่ยวไมนำมาเดาในทน

เพราะเหตุดงทกดางมาเดวณน ถ้าซาพเจามบุตรหรือหลานชายทงจะดงออกไปเดา
เรียนทประเทศองกฤษเดว จะให้เดาเรียนทงภาษาไทยแต่ภาษาอังกฤษอยู่ ในกรงเทพ ฯ เสีย
จนอายุได้ ๑๖ หรือ ๑๗ ปี คิงจะดงออกไป เพราะทงจะดงออกไปแต่เล็ก ๆ นน ยงคองคิด
ดงทงจะคองอยนนาน คองเสียเงินมาก แต่การทงจะห้ามไมให้ดมภาษาคองเองนนัก ไม ไรชองงาย
เหมือนกัน ถ้าไมคองคดถงเงินแต่ดกเป็นอยางหนึ่ง ให้อยนนานก็ ได้

เมอไปถงเมืององกฤษเดว ให้ไปอยู่กบแฟมิลแห่งใดแห่งหนึ่งทเห็นคัมควรในระหวาง
๖ เดือนกบปีหนึ่ง ตามคองามรู้ทงจะคองเรียนกบครุไปรเวดมากหรอนอย เพราะดงเราจะมี
คองามรู้ ไปมากเดวจะไปดบคองามรู้ โทคมชนออกกบครุไปรเวดก ไมเสียเวดออันใด และจะได้
คองนบชรรณเนยมคอง

เมอไปอยู่กบแฟมิลพอเดวให้ ไปอยู่ โรงเรียนชนบดกสกลอยางนอยเทอมหนึ่ง เพอ
จะได้รู้จักทงของโรงเรียนเดม โอกาดศบเพอนฝูง เมอชนไปอยู่ยนเวยชคเดวณนประโยชน
ดงทงจะใดกต่างเมอใดเขียนไปถงการชนไปอยู่ยนเวยชคณน

ไปอยู่ โรงเรียนพอเดวจิงให้ชนไปอยู่ยนเวยชค จะเรียนอะไรกเดวแต่จะเดอก
แต่เมอใดคตกรเดวจะให้อยู่ทาการหาคองามชานาญคองามทงจวซาทเรียนมาหรือไม ก็ตามแต่จะ
คดกดงกนกายหตง

ส่วนตัวข้าพเจ้าเองนั้น เมื่อได้ตกลงใจให้ ไปอยู่กับแฟมิดแล้ว ท่านผู้ดูแลนักเรียน
ได้บอกแฟมิดแห่งหนึ่งอยู่ข้างตอนคอน ห่างสถานทูตไปประมาณ ๖ ไมล์ ท่านขวัญครเป็น
ต้นภาวอยู่ ในหมู่บ้านนั้น

วันที่ ๓๑ พฤษภาคม เวลาบ่ายท่านครูได้มาพบกับข้าพเจ้าที่สถานทูตเพื่อดูตัว
ข้าพเจ้าแล้วให้ข้าพเจ้าคิดว่า จะต่างคนต่างไม่เกลียดกันแต่เมื่อแรกพบ พอจะไปอยู่ด้วยกัน
ได้หรือไม่ ตกกลางคืนจะไปนอนอยู่คนเดียวในห้องนอน ถ้าไม่พอใจจะได้หาที่อื่นต่อไป

รุ่งขึ้นเวลาเช้า ข้าพเจ้าออกไปตองเตอแลซอของสองสามอย่างแล้วกลับมากิน
เช้ากลางคืน (เช้ากลางคืนที่เมืองอังกฤษเรียกคืนเช่น ไม่เรียกคัพพินเหมือนที่นี้ ไปแรก ๆ
ไปเรียกคัพพินบางที่เขามักไม่เข้าใจ คืนน้ำอัน) เวลาบ่าย ท่านขวัญครมารับขนเข้าของ
ขึ้นบรรทุกรถขับไปส่งเข้านรถไฟ แล้วขึ้นรถไฟไป ๓๕ นาทีถึงสี่เคซันข้างโน้น เข้ารถขับต่อไป
อีกประมาณ ๓ ไมล์จึงถึงบ้าน

วันนั้นเป็นวันฝนตกมาแต่เวลาเช้าพายุหิมใหม่ ๆ เมื่อขึ้นรถไฟนั้นถนนแปรอะไป
ด้วยโคลน ข้าพเจ้ามาถึงรถไฟก็ตกที่ ไคซอมาใหม่ ๆ ออกไม่เป็นที่พอใจเลยนึกว่าไปอยู่
เคอนหนึ่งก็คงเมื่อพอเสียแล้ว จะไม่ถึงเคอนเสียอีก ถนนที่บรรทุกไปนั้นบางแห่งก็มีทุ่งนาอยู่
สองข้าง เขาบอกกันว่าเป็นทุ่งนาที่ลุ่มต่ำสุดอยู่สบายที่สุดในที่นั้น เพราะอากาศโปร่งแต่เป็น
ที่ว่างห้ามเรือนไปทุกหนทุกแห่งอย่างในตอนคอนไม่ ส่วนตัวข้าพเจ้าเองนั้นไปถึงเมืองอังกฤษ
ใหม่ ๆ ยังหาจัดตอนคอนไม่ แต่ทุ่งนาเช่นนั้นเป็นของที่เราไม่สนใจไป ไม่เห็นประหลาดอันใด
จะงามตรงไหนก็แต่ไม่เห็นนกไม่ชอบเหมือนกัน ค่อยไปเมื่ออยู่ไปนาน ๆ จึงเห็นว่าทุ่งเช่นนั้น
สบายกว่าตอนคอนหลายเท่า แต่ในหมู่บ้านตอนคอนเต็มไปด้วยเรือนโรงร้านอะไรต่าง ๆ นั้น
ทุ่งต้องเป็นของค้อยู่เอง

เวลาบ่าย ๕ โมงครึ่งถึงบ้านที่จะไปอยู่ใหม่ ปล่อยให้เขาขนเข้าของขึ้นห้องแล้ว
หน้าต่างมอเสร์จแล้วก็ลงไปในห้องรับแขก ท่านขวัญครแนะนำให้รู้จักกับภรรยาเป็นคนอย่าง
ที่ฝรั่งเรียกว่าสาว ก็อายุประมาณ ๓๐ เศษ เขาจับมือว่า "ท่านสบายหรือ" กับข้าพเจ้า

แต่คิดว่าต่อไปว่า หวังใจว่าข้าพเจ้าจะชอบอยู่กับเขาที่บ้านนั้น แต่ขอให้ข้าพเจ้าทำตัวให้
เหมือนอยู่กับบ้านข้าพเจ้าเองเหมือนกัน การที่เขาทำอะไรอย่างหนักแบบตามธรรมเนียม ข้าพเจ้า
ได้นึกเตรียมตอบไปแล้ว คือขอมใจเขาในการที่จะขอให้ข้าพเจ้าทำตัวเหมือนอยู่กับบ้านตัวเอง
นั่นแหละข้าพเจ้าเชื่อในใจว่าข้าพเจ้าจะชอบอยู่กับเขาเป็นแน่

เมื่อก่อนข้าพเจ้าเสร็จแล้ว ตาครูมธุระจะตองขอไปชกตไปทแห่งหนึ่ง ประมาณ
สามไมล์กว่า ๆ จึงชวนข้าพเจ้าไปด้วย เพราะคิดว่าข้าพเจ้าอยู่คนเดียวกลัวจะเหงา แต่
ข้าพเจ้าจะไม่รู้จักคุยกับยายเมย หรือยายเมยมธุระจะตองท่อนที่จะทงให้ข้าพเจ้าอยู่คนเดียว
หรืออะไรอย่างหนึ่ง ข้าพเจ้าไม่อยากจะไปเพราะโคตนอกออกเประไปทุกหนทุกแห่งไม่เห็น
ออกสนุก แต่ข้าพเจ้ายังไม่พอที่จะกล้าบอกได้ว่าไม่ไปหะ เป็นอันเราชวนไปก็ไปกับเขา
ต้องไปทรมานตัวในการท ไม่รู้ถึงสนุกอยู่เกือบชั่วโมง

รุ่งขึ้นข้าพเจ้าลงมือทำการ คือทำเลขบวกลบคูณหารเหตานั้นเองอยู่ตงต้องสาม
ชั่วโมง เพราะข้าพเจ้าออกจากโรงเรียนมานานแล้ว ของที่เคยเรียนมาเช่นเลขเช่นคณิตม
หมด ต้องไปเสียเวลาตงต้นใหม่อยู่หลายวัน

คำว่า "ทำการ" นั้นในทนแปลว่าเรียน เป็นคำท ใช้ช้ในภาษาอังกฤษ แต่ใน
ภาษาเราดูเหมือนจะขดขย้หน่อย คือข้าพเจ้าเองเคยใช้คำว่า "เจอก" มาจนเคยห มาแปลง
เป็น "ทำการ" เขาคิดไม่ขดอันใด แต่เคยใช้มามากเป็นอันอกไม่ได้อย ยงมีคำอยอก
หลายคำทฟังดูประหลาดเช่น เช่นคำว่า "อ่าน" แปลว่าเรียน อ่านกฎหมายหรืออ่าน
พงศาวดาร แปลงกเรียนกฎหมายหรือเรียนพงศาวดารเป็นต้น ทจริงคงว่าอ่านนเป็นคำใช้ช้
แต่ ในยูนีเวอซิตีเท่านั้น บางที ไปบอกคนนอก ๆ ว่าเรา "อ่าน" กฎหมายตงนตทาเด็กดาก
ประหนึ่งว่าไม่เข้าใจก็มี บางคนเห็นจะเข้าใจว่าเราเป็นคนต่างประเทศ ไม่เข้าใจใช้ภาษา
อังกฤษให้ถูกคำทเป็นได้

เมื่อพูดถึงความเข้าใจผิดของคนไม่รูพอทคิดว่าเราไม่รภาษาอังกฤษเท่าไร คำท
เป็นคนต่างประเทศเช่นนี้ ข้าพเจ้าอดกลดงภาษาพเคซทเรียกว่า "คอกน" ไม่ได้ ภาษา
คอกนไม่ใช่ภาษาอันใดคือภาษาอังกฤษนเอง แต่เป็นภาษาอังกฤษทคนเดอพูด โดยากจรณ์

ขยู่ทไ้หนไม่ทราบแต่ถ้าเนยงกประหลาดเหลือทคนไม่เคยจะเข้าใจได้ นักเรียนทไปใหม่ ๆ แต่
 ึงจะเข้าใจภาษาอังกฤษดีเท่าไรก็เข้าใจคอกันไม่ได้ ถ้าเราไม่เข้าใจแต่เจ้าพวกนั้นบอกกันว่า
 E danno nuffi Hinglish แปลว่า "เขาไม่รู้ภาษาอังกฤษพอ" ตั้งอะไรจะเจ็บกจำเป็น
 ไม่นั้นมันพูดเองจนเราไม่เข้าใจแต่ยังคงตบมาเหม่าว่าเราไม่รู้อังกฤษพอได้ เป็นการเข้าใจผิด
 เตมททเคยว

ภาษาคืออกนหมประหลาดอยู่สองสามอย่าง ยากที่จะตีความให้ออกได้ คือตัว H
 (ฮ) เป็นคณนยุงกนไม่เป็นท ถ้าคำไหนมี H นำหน้าเช่นคำว่า Hm (ฮิม) แปลว่า "เขา"
 เช่นนี้ เจ้าพวกคอกันเอาตัว (ฮ) ออกเสีย ไร้แต่ตัว "อ" คือว่า ฮิต (Hit) ถ้าไม่เข้าใจ
 กต้องแปลว่าเจ็บไป ส่วนคำว่า "ฮิต" ที่แปลว่าเจ็บนั้นเจ้าพวกคอกันเอา "ฮ" มาเติมเข้า
 เรียกว่า "ฮิต" ใครไม่รู้กนทว่าพูดถึง "เขา" ต่อคนเคย ๆ แต่จริงจะทราบว่ถ้าพูดว่า
 "เขา" แล้วแปลว่า "เจ็บ" ถ้าวาเจ็บแล้วก็แปลว่า "เขา" เป็นการถดถอยกนอยู่ ยากที่จะ
 เข้าใจได้ว่ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น เพราะจะว่า ๆ H ไม่ได้กไม่ถูกหรือจะว่าทง H ไม่ได้กไม่
 ถูกเหมือนกัน

ยังมีอีกอย่างหนึ่งคือคำทลงทายว่า "ฮิง" เจ้าพวกคอกันว่าไม่ได้ ไร้ว่า "ฮิน"
 เต็มออกตัว g เป็นคทเคราทราย แทบจะถูกคคออกเสียจากพวกพยัญชนะ
 บานครทชาวเจ้าไปอยู่ ไ้มนั้น มีคนทาส่วนอยู่คนหนึ่ง เป็นคนพวกคอกัน
 วนหนึ่งชาวเจ้าคนนั้นแต่เขาแต่งตัวเสร็จแล้วเดินออกไปในสวน พบอดานนชคคณอยู่ ชาว-
 เจ้าจึงอานวยพรดำหรับเวดาเข้าตามธรรมเนียมเสร็จแล้วก็ถ้วค่อไปว่า ชาวมนนอยู่ข้าง
 หนาวมาก ตามทตอบว่า "จริงซอรับ เมอคนมี "เฮด" ตกมามาก" ชาวเจ้าไม่เข้าใจว่
 "เฮด" นั้นแปลว่ากระไร เพราะรู้อยู่แต่ว่ "เฮด" นั้นแปลว่าเหต่าเบย ทำไมเหต่าเบยจะ
 ไร้ต่มาคกกถางคณคกระไรอยู่ ชาวเจ้าจึงขอนถามว่า "อะไรคณนะ" ก็ได้รับคาคอบว่า
 "เฮดซอรับ เฮดทตกคล้าย ๆ ฝ่นนะอย่างไรเต่า" ชาวเจ้ายังนึกถึงเหต่าเบยอยู่ คิดว่
 ฝ่นคกเป็นเหต่าเบยนั้นจะเกิดส่นกกันใหญ่หรือ ชาวเจ้าจึงถบถามออกว่ เอดนั้นมันอะไรเน้
 ก็ได้รับคอบอย่างเก่า ชาวเจ้านึกสงสัยจถนมาจึงถามว่เอดนั้นส่กคทว่อย่างไร ตามทก็

สกัดตัวให้ข้าพเจ้าฟังว่า "เฮ้ อี ไอ เฮ้" ข้าพเจ้าก่นหัวเราะไม่ได้บอกว่าเป็น "อี เฮ้ นะ
เองแหละหรือ" อีสานมหาทนายชดตอบว่า "พวกเรา บางทักยังไปข้างขอรบ"

เรื่องนทานผู้อ่านจะไม่เห็นชนกแบบได้ แต่ตัวข้าพเจ้าเองนั้นเห็นจนเต็มทุกทีเลย
วาทจริง การที่เขาเขียนเป็นหนังสือลงนพังไม่สู้ประหลาดเท่าใด แต่ถ้าเล่าด้วยปากแล้ว
ดูขมมาก

ในแฟมดทข้าพเจ้าไปอยู่นั้น มีตาครุยายเมียดตลกตาแดง กับลูก ๓ คน
คนใหญ่เป็นผู้หญิงอายุเจ็ดขวบ คนที่สอง ๕ ขวบ คนสุดท้ายเป็นผู้ชายอายุประมาณ
ขวบหนึ่ง ลูกคนที่สองพูดอะไรที่ขำ ๆ มากเป็นเครื่องเล่นในบ้านนั้น พูดตลก ๆ ถามอะไร
กั้น ๆ ทำให้แม่จมน้อย ๆ เช่นวันหนึ่งอยู่ ๆ ก็ตามว่า "แม่จ๋า ทำไมเราตั้งเอาไฟจุดน้ำ
ไม่ได้" (Mother why can't we set water on fire) ทำให้แม่ตื่นความรู้อันไม่ทราบ
จะตอบว่าอะไร วันหนึ่งนางพเจียงพาออกไปเดินเล่น ถูกฝนเปียกกตบมารองเท้าเปื้อนโคลน
ไปทั้งพน แต่เมื่อถึงพรหมเช็ดเท้าตรงกระโถนเรือพุกหาเช็ดไม่ ไปได้เดินขึ้นกระโถนไป พรหมกระโถน
เปื้อนโคลนเดชะขึ้นไปทุกคนจนถึงห้องนอนแล้วถอดบเดินลงกระโถนมาอีก พอพบแม่ตามกลาง
ทางถูกดูว่าไม่เช็ดเท้าจนพรหมเปื้อนหมดแต่ยังคงบดงมาทำไมอีกเล่า เด็กคนนั้นตอบว่า
"ฉันดมเช็ดเท้าเมื่อขึ้นไปจึงกตบลงมาเช็ดเท้า" ทำให้พรหมเคราะห์ร้ายถูกเปื้อนโคลนเป็น
สองทาง

ส่วนการกินอยู่นั้น เมื่อแรกข้าพเจ้าไปอยู่วันสองวันออกไม่ถูกใจมาก วันแรก
กินเขาเขียนมซบ เนื้อจกย่างกับขนมรวมสามอย่างเท่านั้น ข้าพเจ้าคิดว่าช่างกินน้อยอย่างจริงๆ
เราอยู่บ้านหรือกินตำรับมีกับเขาเป็นหลายตั้ง มาตักอย่างนั้นเขาช่างเดงมาก ทักจริงกับเขาคงที่
ว่ามานั้นจะเรียกว่าเดงไม่ได้ ก็เคยเข่าหมอยจึงจะออกชอบ เมื่อแรกไปใหม่ ๆ ดูเหมือน
จะไม่พอใจแทบทุกคน ครั้นอยู่มาเขาจะกตบชอบทักกันแต่อย่างต้องอย่างนั้นมากกว่ากินมากมาย
ไปเสียอีก

การกินที่เมืององกฤษนั้นแบ่งตามคนกินหรือเดง มีเงินมากหรือน้อย หรือ
ศระหนหรือไม้ศระหน เป็นสามชั้น คือคนชั้นเดง (แต่คนทข้าพเจ้าว่าเดงนั้นไม่ใช่คนชั้นกุด

เพราะคนชนกตักกันอย่างไรก็ทราบไม่แน่ แต่มักเรียนเราไม่ชองที่จะไปอยู่กับคนชนน เป็น
 อันไม่เกี่ยวกับเรื่องน) กินเข้าเช้าเวลาประมาณสองโมงครึ่งหรือสามโมง (แต่มีกินมากกว่า
 ง่าย) กินคืนเนอร์ที่เป็นอาหารหรือที่สุด ประมาณบ่ายโมงครึ่ง หรือบ่ายสองโมงกินน้ำชาที่
 เรียกกันว่า "น้ำชาสูง" High tea (แปลว่ากินน้ำชากับเนื้อเย็นหรือเนื้อร้อน แดงนมไป
 พร้อมกันทีเดียวเป็นอันเปิดของน้อยเข้า) ประมาณยาคาพวกกินน้ำชาสูงนั้นบางคนกินสปีเปอ
 ติ๊ก ๆ มีแต่ขนมปังทาเนยกับเบียร์หรือน้ำเย็นบ้าง บางพวกก็ไม่กินอะไรอีก น่าจะหอมคาย

พวกที่ถักขึ้นไปหน่อยหนึ่ง กินเข้าเช้าตามธรรมเนียม แต่กินคืนเนอร์ก็ต่างวันบ้าง
 โมงหรือบ่ายโมงครึ่ง เวลาบ่ายประมาณ ๕ โมงครึ่งมักกินน้ำชา ที่เรียกน้ำชาเวลาบ่ายแปล
 ว่ามีแต่น้ำชา ขนมปังทาเนย ขนมแกล่เครื่องว่างบางอย่าง มักมีแขกมากินชม เพราะพวก
 จะทำพุ่มเพื่อตั้งเชิญคนมาคืนเนอร์กันไม่ได้ เวลาทุ่มครึ่งหรือสองทุ่มมักกินสปีเปอ ติ๊ก
 จะเป็นเนื้อที่เด็ดแต่คืนเนอร์กลางวัน เขามาทำให้เป็นเนื้อเย็นเขากินได้อีกทีหนึ่ง ขนมก็มักจะ
 เหลือมาแต่กลางวันโดยมากเหมือนกัน บางทีถ้าเนื้อกลางวันเหลืออยู่ไม่เป็นก้อนใหญ่พอ ก็
 เขามาสับหรือหั่นทำให้อ่อนจนบาง แดงอย่างไรก็ดี สปีเปอริ่งนั้นบางอย่างเป็นของเด็ดกว่าคืนเนอร์

ส่วนพวกที่พุ่มอันจะกินน กินเข้าเช้าตามธรรมดากลางวันบ้างโมงหรือบ่ายโมง
 ครึ่งหรือสองโมง กินเข้ากลางวันก็เรียกกันเช่นข้างบนของโลกที่คนชนนต่างไปอยู่นั้น
 เวลาบ่าย ๕ โมงครึ่งหรือ ๕ โมง กินน้ำชาเวลาบ่าย เวลาทุ่มครึ่งหรือสองทุ่มมักกินคืนเนอร์
 ซึ่งเป็นอาหารอย่างหรูหราพุ่มเพื่อมากกว่าอาหารกลางวันหมด

ว่าจริงการแบ่งอาหารกลางวันกับอาหารเย็น ให้เป็นต้นเช่นกับคืนเนอร์ หรือคืน
 เนอร์กับสปีเปอริ่งก็เป็นแต่ชื่อโดยมาก เพราะถ้าจะเขาสปีเปอริ่งไปไว้กลางวันให้เป็นต้นเช่นเสีย
 แดงเอาคืนเนอร์มาไว้นอกได้ชื่อจากคืนเนอร์เวลาเย็น เป็นการหรูหรามากขึ้น การที่แบ่ง
 เช่นนี้ทำไมเขาจึงไม่ทำกัน ชาวพม่าก็อธิบายไม่ได้ เพราะถึงจะทำอย่างนั้นคนก็คงไม่
 ขึ้นไปนัก บางทีพวกที่ไม่เคยกินคืนเนอร์เวลาเย็นจะล่อมตัวหรือไม่เห็นจำเป็นที่จะเปลี่ยนแปดง
 อันใดก็จะเป็นได้กระมัง ถึงอย่างไรก็ดี การกินคืนเนอร์กลางวันหรือเย็นนั้น ชาวพม่าเห็นว่าเป็น
 แต่ชื่อเท่านั้นโดยมาก

กางร่มขึ้นก็ตกเป็นทิวเหยยง กัดหัวหมวกใหม่จะเสียหรือเสียจะเสีย หารสัมพันธ์กับความเกะของผู้ชาย
ไม้ คือเมื่อฝนตกชุกจนทนไม้ได้แท้ ๆ เมื่อไรจึงจะกางร่ม แต่ถั่งอย่างนั้นกรูสึกเสียไปมาก
เหมือนกัน

เรื่องผ้าเช็ดหน้าอกอย่างหนึ่งเป็นของลวรวร คือที่เมืองนอกถึงจะร้อนเท่าไร เขาก็
ไม่เอาผ้าเช็ดหน้าในกระเป๋ามาเช็ดหน้า เพราะผ้าเช็ดหน้าเป็นแค่ของสำหรับจุ่มก และถึงจะ
สัอาดอย่างไร ก็เหมือนหนังสือมือใหม่ ๆ จะเอามาเช็ดหน้าไม่ควรร เมืองเราเป็นเมืองร้อน
ถึงฝรั่งที่เคยเคร่ง ๆ มากทนเช็ดหน้าไม่ไหว แต่เมื่อไปถึงเมืองใหม่ ๆ แล้วควรจำไว้ให้แน
นอนว่าไม่ควรเช็ดหน้าให้ใครเห็น เพราะการเช็ดหน้าในที่ประชุมชนนั้น เสียไปเท่ากับเอาชาย
ปากเช็ดปากที่เมืองเราเหมือนกัน

เรื่องบาเซนนงมอกอย่างหนึ่งในพวกคนหนุ่ม คือเสื้อโอเวอโก๊ตหรือเสื้อคลุมกัน
หนาวชั้นนอกนั้น ถ้าไม่หนาวจนทนไม้ได้ก็ไม้ใส่ เพราะเหตุใด เพราะเสื้อโอเวอโก๊ตไม้ช่วย
สู้เสื้อพริอกโก๊ตไม้ได้ ถ้าเสื้อพริอกโก๊ตตัด ๆ ไม้ได้โอเวอโก๊ตคลุมเสียแล้ว เสื้อพริอกโก๊ต
ก็เสียเปล่า อวดใครไม้ได้

บ้านที่ข้าพเจ้าอยู่นั้นอยู่บนเขา หรือจะว่าให้ลกกกลางเขา ก็ขอหาขุดถึงยอดเขา
ไม้ แรานั้นเป็นแต่เขาเตี้ย ๆ เป็นเนินลาดชันไปตั้งสามเสนก็ไปถึงทวาย แปลว่ายอดเขา ช้าง
โน้นก็มีลาดลงไปเหมือนกัน แต่ชนเขาหนอยหนึ่ง ช้างหลังบ้านเป็นปากทเวยกรวมชนตปาก
ใหญ่โตมาก มีถนนเรียบสำหรับขี่รถเป็นค้อย่างเอกที่เดียว ในปากนั้นเมื่อแสงดวงนัยไม้
ถ้วน ค้อยเป็นร่องหลอดงไม้ใครไปท่าแกงได้ น้าออตม์ก็อดดูไม้ไม้รุ่งก่อนฤศหนาวเจ้าพวก
เนื้อเหต่านนคกน่าน ถึงกับโตคนถม ช้างปากข้างโน้นหางไปอดประมาณสามไมถมนักเรียน
ไทยเคยอยู่สองคน (๑) ข้าพเจ้าได้เคยไปหาเขา ๆ เคยมาหาข้าพเจ้าบ่อย ๆ น้าออตม์เคยไปนั่ง
ค้อยกันบนหญ้าในปากค้อยตั้งเมืองไทย แต่เงศหน้าพริกแต่เรื่องสะกณะทงปวง สุนกศบคายตมาก

(๑) คือ พระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน) กับพระยาอจิรการประสิทธิ์ (นภยูง
วิเศษกุล)

เมื่อข้าพเจ้าไปอยู่กับครอบครัวที่บ้านนั้นได้สองสามวัน ก็ได้รับจดหมายจากผู้ดูแลนักเรียน
 ว่า การที่ข้าพเจ้าเรียนอยู่คนเดียวนั้น ยังไม่แน่นอนว่าจะไปข้างไหน ผู้ดูแลนักเรียนเห็นว่าควร
 จะเรียนสำหรับกาไรได้ของด้านกัทซอคองเดส ออฟปรีเซบเตอร์ในคราวต่อไปได้นั้น ได้เขียนบอก
 ไปยังครูแล้ว ขอให้ข้าพเจ้ากับครอบครัวตกลงกันว่าจะเรียนอะไรบ้าง เพราะในการได้ของคองเดส
 นั้น ใครจะได้อย่างไรบ้างก็เดอกเขาได้ แต่ต้องไม่ต่ำกว่าเท่านั้นอย่าง ไม่สูงกว่าเท่านั้น
 อย่าง ที่ข้าพเจ้าได้ครั้งนั้นอะไรบางอย่างก็ไม่ได้ เคยมีประกาศนียบัตรบอกอยู่ว่าดังนั้น ๆ ก็
 หายไปไหนเสียแล้ว

ส่วนข้อใดที่จาเดอกได้นั้น บางข้อจะเดอกเขาได้หรือไม่ได้ก็แล้วแต่จะไปรด บาง
 ข้อจาเป็นของได้แต่ลงกระนั้นกึ่งเดอกได้โดยยุติ คือภาษาอังกฤษแต่ไวยากรณ์อังกฤษ เช่น
 คองเดอกเขาได้บ้างหนึ่ง คือถ้าจะได้ภาษาอังกฤษก็ตาม แต่ถ้าไม่ได้ภาษาอังกฤษเป็นคอง
 ได้ไวยากรณ์อังกฤษดังนั้นเป็นคอง การที่จาได้ภาษาอังกฤษนั้น คองเขากระหนึ่งหรือภาพยกดอน
 อะไรให้คนอื่นหนึ่ง ให้ไปเรียนมาไม่ว่าอะไรที่จะรู้ ได้ในหนึ่งหรือภาพยกดอนนั้นนั้นแล้วเป็น
 คองทั้งหมด ต่างจาเขากระให้เรียนรวมกันเช่นนี้ เวลาได้เขาก็ถามว่าเมื่อพระดกษณถูกนาค
 บาทนั้นเป็นอย่างไรบ้าง ถูกเมื่อไรแต่ทำอะไรจึงแก่ได้ หรือต่างจาพระดกษณตายไปด้วย
 พืชศรณาคบาทนั้นแต่การสังครามตามนางเจ้าคราจนัน จะตกลงเปลี่ยนแปลงไปข้างหรือไม่
 เช่นนั้นเป็นคอง การที่ทราบจาอนทรชิตเป็นคนแมดงศรเป็นนาคคองหมนคองแล้วไปรดพระดกษณ
 แดพดตงทงปวงสถบไป พระรามให้พเพกไปหาयाสวรวรคทใหม่มาแก้ แดออกคองเห็นว่า
 ถ้าพระดกษณตาย บางทพระรามจะท้อใจเลิกการสังคราม หรือจะกลับไกรชนกึ่งรบใหญ่
 หรืออะไรก็คอง ตามความเห็นของเรานั้นไม่เป็นการยากนัก แต่คองเขาใจจาการทคอบชอถาม
 เช่นนี้ ถ้าเขย่นไคยาว ๆ ถ้าแตงคองมารู้ได้มากเป็นคอง แดเวลาที่เขากระให้หนักไม่มากเกินไปนัก
 เพราะฉะนั้นคนเขาได้จะต้องแตงแตเขย่นให้รวดเร็วพอกกับการ แดอย่าให้ผิดคองสะกดหรือผิด
 ไวยากรณ์ไคมากนัก หาไมกคองง่าย ๆ การที่ข้าพเจ้าถ้ามานันเป็นการได้ภาษาอังกฤษทว
 ไป ทคองเดสออฟปรีเซบเตอร์นั้นงายหนอย ทอนบางแห่งก็ยากขึ้นไปเป็นอันบอกยาก ข้าพเจ้า
 จาได้จาเมออยู่ณเวอชิตเคยถูกได้เช่นคราจนันมรชอถาม ๆ ขอให้ เวลาสามชั่วโมง

ข้าพเจ้าได้นั่งเขียนเรื่อยอยู่ตลอดเวลา ได้ถึงประมาณ ๑๒ หน้า

ส่วนข้ออื่น ๆ ที่ ได้ ในคอเดชออฟปริเซบเตอรันน มีเลขพงศาวดารอย่างเคย ๆ แดงมีคำศัพท์เป็นคัน ลงท้ายมักจะไต่กันโดยมาก ถ้าใครตกก็อยู่ข้างจะแดงยงชนที่สามด้วยแล้ว ข้าพเจ้าเกือบจะอยากออกความเห็นว่า ถ้าใครตกถึงสองครั้ง ควรจะไม่ ให้อยู่เฝ้าเรียนต่อไป แต่การที่จะกะตงนนักคงต้องตวงเวลาทบทวนเรียนเรียนแสดความรู้ออกไปจากกรุงเทพ ฯ ด้วย

คอเดชออฟปริเซบเตอรันน มีคำว่าคอเดชคเหมือนโรงเรียน แต่คำว่าปริเซบเตอรันน แปลว่าผู้ส่งต่อหรือถ้าจะแปลให้ตรงแท้ของวิชาทางหรือผู้ ไปข้างหน้า แต่คอเดชออฟปริเซบเตอรันน ถึงจะแปลว่าด้านกของผู้ส่งต่อก็จริง แต่ ไม่ได้เป็นเช่นนั้น เป็นแต่รวมกันของผู้ต่อไปหรือถ้าจะว่าให้แท้ก็คอบประชุมของผู้หากินทางต่อไปเท่านั้น ถ้าใครเข้าได้ต้องเสียเงิน ๓๒ ชิลลิงครึ่ง มีหนังสือสองครั้ง มีคนเข้าได้หลายพัน ได้เงินมีละมาก ๆ ท่านผู้ได้นนถงคราวกหยุดการอนเสียสองสามวัน มาเกาะเกาะเล็กน้อย ตรงข้าง ะไรบ้างไปตามที่เป็นการได้ผลประโยชน์

การได้ ในคอเดชนี้แบ่งออกเป็นสามชน คือ ชนหนึ่ง ชนสอง ชนสาม แดงมีชนเตยอกชนหนึ่ง รวมเป็นสี่ด้วยกัน ในประโยคสามชนนั้นแบ่งออกออกเป็นสามจำพวก คือ ถ้าได้ ได้ชนหนึ่งชนน ยงมอกจวชนหนึ่งจำพวกไหน ถ้าได้ชนหนึ่งจำพวกทหนึ่งกเบอนนค

บางคนเขาได้ชนหนึ่งแต่ความรู ไม่คพอ เขาขกให้ ได้ประกาศนียบัตรเพียงชนสองกัสม นักเรียนบางคนมีประกาศนียบัตรชนสามถงสองอนกัม คือได้ชนสามได้แล้วเข้าไปได้ชนสองไม่ได้ เขาขกประกาศนียบัตรชนสามให้ออกไปหนึ่ง

การเข้าได้ ในคอเดชออฟปริเซบเตอรันน มีเสียเป็นข้อใหญ่อย่างหนึ่งคือไมมี ใครเขาเชอกมากน้อย แต่ถ้าเราจะไปบอกเขาว่า เราได้ชนนชนนคอเดชออฟปริเซบเตอรันน ได้แล้ว เขาก็ ไม่ทราบว่าจะไรนั้ การได้อื่น ๆ เช่นออกซฟอดแอนคเคมบริชไคแคตชนน ถึงประโยคสุดจะไม่ยากกว่าประโยคสุดของคอเดชออฟปริเซบเตอรันนจริง แต่เมื่อได้ ได้แล้วกมคนเชอชยายประกาศนียบัตรออกมากเป็นกการพอ แดเมอจะไปเขายูนีเวอซคหรือคอเดชชนสูงค่อไปแล้ว

ก็ไม่ต้องได้เสียก่อน เพราะเขาเชื่อการสอบได้เท่านั้นพอแล้ว ส่วนคอเดซออฟฟิเชียลเซอร์
 นนเป็นของมหาชนไม่ใคร่รู้จัก เมื่อข้าพเจ้าอยู่นิวเจอร์ซีย์คอเดซออฟฟิเชียลเซอร์ชนแคว
 คนฟังก็มักสั่นหัวแต่ไม่เห็นว่าจะไร้อยู่ที่ไหน ทำให้เรารู้สึกเสียไปมาก พวกที่เข้าได้ ในคอเดซ
 ออฟฟิเชียลเซอร์นั้น คือพวกโรงเรียนเล็ก ๆ ทั่วจะได้อเองก็ ไม่เป็นการเพียงพอลงนำมาได้
 พอสักแต่ทำได้ คิดว่าทำไม่ได้ ได้เลย ข้าพเจ้าไม่เชื่อถามพวกคุณผู้มาโลกคนนัก เพราะ
 พวกคุณผู้เขามากไปอยู่บัดนี้ทุกที่ แต่พวกผู้ติดสัดกันหาใครทราบกันไม่ว่า คอเดซออฟ
 ฟิเชียลเซอร์อยู่ในโลกนี้หรืออยู่ในดาวดวงใด แต่ถึงจะอยู่ไหนก็ไม่ผิดกันนักในส่วนพวกเขา
 การที่นักเรียนไทยมีไปเข้าได้ ในคอเดซออฟฟิเชียลเซอร์กันชนน ส่วนนักเรียน
 ไปรเวตจะเห็นตัวอย่างไรไม่ทราบ แต่ส่วนนักเรียนหัดดองชน ท่านผู้แต่งนักเรียนมีความเห็นว่า
 การสอบได้ของคอเดซออฟฟิเชียลเซอร์ชนประโยชน์กัน ๆ นนง่ายกว่าการสอบได้อื่น ๆ แต่ไป
 ปลายก็ยากเท่ากัน

การที่นักเรียนเข้าไปสอบได้นักสังคมควรแล้ว แต่ข้าพเจ้ายังไม่แน่ใจใจว่า ถ้าจะ
 เรียนศัพทคงใจไปใจเขาที่ยากทีเดียวแล้ว จะไม่ดีกว่าได้ตั้งแต่น้อยไปจนมากเขาหรือ เพราะ
 เหตุว่าการที่ ได้ตั้งแต่น้อยไปจนมาก คือได้ ในคอเดซออฟฟิเชียลเซอร์นั้นเป็นการไม่เสร็จ
 ทีเดียว เพราะเมื่อถึงคราวจะเขายื่นवेशิตหรือคอเดซชนสูงตำบลไหนแล้ว ก็ต้องได้ออกทรงหนง
 แต่ส่วนที่ ไปได้เขายากทีเดียว เช่นออกซฟอดแอนด์เคมบริชโคเลจชนน เป็นการแล้วไป
 ทีเดียว เมื่อจะเขายื่นवेशิตหรือคอเดซดังกล่าวดมาแล้วก็เป็นอันไม่ต้องได้ออก แต่การที่จะ
 ต้องได้ก่อนเขายื่นवेशิตหรือคอเดซชนสูงชนนไม่ ใช่ของเดิม ถ้าจะเอาเวลาที่ของตระกูลเรียน
 สำหรับการได้นั้น ไปเรียนเรื่องที่ตั้งใจว่าจะเรียนเป็นพิเศษในวิชานิวเจอร์ซีย์หรือคอเดซชนสูงก่อน
 ทจลเขาไปแต่ดูกันน่าจะมประโยชน์มาก

การสอบได้ที่เรียกออกซฟอดแอนด์เคมบริชโคเลจ ซึ่งเป็นการสอบได้ภายนอก
 ของนิวเจอร์ซีย์ทั้งสอง คือออกซฟอดแอนด์เคมบริช สำหรับคนที่ ไม่ได้เป็นนักเรียนอยู่ในนิ-
 เวอชิตนนักแแบ่งออกเป็นประโยชน์ตามชน ๆ อย่างเดียวกับคอเดซออฟฟิเชียลเซอร์ แต่ที่ ยาก
 กว่ากันนั้น คือประโยชน์สามชนสองของการสอบได้ "โคเลจ" เหล่านี้ยากกว่าของ

คอเดรซออฟฟริเชบเคอร์ แต่ประโยชน์ที่หนึ่งคือประโยชน์ที่คุ้นเคยกันง่ายพอได้ด้วยกัน เพราะ
ฉนั้นเมื่อเราได้ ได้ประโยชน์สูงสุดของ "โลแคลซ์" หรือของคอเดรซออฟฟริเชบเคอร์ก็ค
คือความรัก ไม่ ใครผิดกันนัก แต่ความเชื่อของผู้อื่นในศตวรรษนั้นมตกันอยู่ แต่ยงเรา
จะคงใจเวียนสูงขึ้นไป ในยูนิเวอร์ซิตีหรือคอเดรซอองสูงแฉกยงผิดกันมาก

เมื่อข้าพเจ้าเข้าได้ ในคอเดรซออฟฟริเชบเคอร์คราวนั้น เป็นคราว โกลด์คริสต์มาสหนาว
จัดไม่ใช่เล่น เวลาได้สามโมงเช้าตกชออะไรก็จำไม่ได้ อยู่ริมสะพานวอเดอตุโกลด์บ้านที่
ข้าพเจ้าอยู่ไปประมาณ ๓๒ ไมล์ คองคนแต่เข้าคูเหมือนยงมัว ๆ อยู่ (เพราะหน้าหนาวสว่าง
ส่าย) ก็นเขาเข้าอย่างรีบร้อน แฉกเดินสองไมล์ ไปถึงสี่เคซันจนรถไฟไปอีกประมาณครึ่ง
ชั่วโมงจึงจะถึง ไม่ใครมีเวลามากนัก กอฉวันไปกินเขาท โยเค็ดแห่งหนึ่งคคชยกับสี่เคซัน
ใหญ่ชื่อแซริงครือช แฉกกลับมาได้ไปจนค้ำมัว ๆ จึงกลับบ้านเป็นการนำเบอหนายอย่างเอก
พิเศษ เมื่อได้เสร็จแล้ว ข้าพเจ้าถึงกับยกมือทอวมศีรษะว่าเจ้าประคุณแล้วไปเสียครึ่งหนึ่ง
ไม่ต้องคนแต่ทอโก โท ไปอีกนาน

เมื่อได้คราวนั้นเสร็จแล้ว ข้าพเจ้าลงไปเที่ยวชายทะเลแห่งหนึ่ง ที่ม่นักเรียนไทย
หยุดเทอมย่อดีเตไปอยู่ด้วยกันหลายคน ครุข้าพเจ้ากับครอบครัวก็จะไปเที่ยวเมืองชายทะเล
อีกแห่งหนึ่ง แต่ไปช้าไม่ทันใจข้าพเจ้า ๆ จึงลงไปเมืองทกตาอมานนก่อน แฉกจะเคยตามครุ
ไปภายหลัง

เวลาทนกเรียนได้หยุดเรียนเป็นคราวย่อดเคฉน คองการจะไปไหนก็เขียนจดหมาย
ไปยังผู้ดูแล ขอให้ช่วยจัดการให้ ถาท ๆ คองการจะไปนมแพมดทผลัดแดนนักเรียนรูจ
สมคอรจะให้นักเรียนไปอยู่ได้แฉก ก็เขียนหนังสือไปจัดการให้ ถ้าไม่มแฉกนักเรียนเป็นผู้ใหญ่
รูจกรรักษาตนเองแล้ว ก็ยอมให้ ไปอยู่เรือนดำหรือรวมแขกทเรียกบอดดิงเฮาซ์ หรือโฮเค็ด
ไปตามที่

คราวที่ข้าพเจ้าไปอยู่ชายทะเลคราวนั้น เป็นคราวแรกที่ข้าพเจ้าเคยได้อยู่ในบ้าน
เดียวกับคนไทย เป็นการสนุกพิเคศมาก ถึงกับหุงเขาคิมแฉกทำการใหญ่ ไม่ใช่่น้อย ถ้าฉวัน
ไหนเราจะทำกับเข้าไทย ก็ไปขออนุญาตเจ้าของบ้าน ให้เขามเนอเยนหรืออะไรได้เป็นของเผื่อ

เหตุขอเผื่อขาด แลวอนุญาตให้ไปเที่ยวหรือไปไหนก็ตาม แต่ต้องออกจากครัวไป ยกครัว
ให้เป็นของเราเต็มที แลวทอดเชื้อชาวเขา คำนาวพริกแฉะโรยตักขลุกกันใหญ่ จนกว่าจะ
ได้เข้าแกงแตกับต่าง ๆ ส้มคางามประส่งค์

ส่วนตัวข้าพเจ้าเองนั้น ข้าพเจ้ามีความอายที่จะกล่าวหา ว่า ไม่มีใครอะไรในเรื่อง
หนัก บางคนเขาทำอะไรไม่ได้ เขาก็ยกให้การได้บ้าง แต่ตัวข้าพเจ้านั้นแต่จะชนจระเข้ให้การก็
อยู่ข้างจะจัด ๆ ต้องยอมแฉะแต่ท่านผู้นั้นจะไปรด ไปตีเขาแต่ภายหลังจระเข้จะพุ่งเข้าก็ ไม่เป็น
เป็ยกไปหมด หรือแกงก็ ไม่เป็นคุด่า ๆ ไม่มีรสชาติอันใด อยู่ข้างจะทำให้ท่านผู้ก่อกองหลาย
พันเสี่ยอยู่สักหน่อย

เมืองไหนไม่ใช่เมืองสำหรับเครื่องโอซารส์จริง เพราะจะทำกับเขาของกินไทยไป
ทุกอย่างไม่ได้ ต้องทำแต่บางอย่างที่พอหาของได้ บางทีจะเป็นด้วยพวกเราบัญญัติกันเป็นได้
ของจำเป็นบางอย่าง เช่นมะพร้าวเช่นหาไม่ได้เต็มมือไปทุกหนทุกแห่ง บางทีถึงต้องใช้หม้อ
ต้มน้ำกะทิผสมที่เคียว เครื่องเทศทั้งหลายนั้นหาได้โดยมาก แต่ต้องซื้อจากร้านขายยา นักค
กษาขนิ กับเขาบางอย่างทำง่ายต้องทำกันบ่อย ๆ จนเมื่อ บางอย่างทำยากไม่ใช่เล่น ถ้าจะ
แกงไก่เช่นนี้ต้องทำการเท่ากับเลี้ยงพระสัก ๕๐ รูป

ความสนุกของเมืองชายทะเลนั้น มีหลายอย่างหลายดี เพราะเป็นที่ประชุมชนมาก
แต่พวกที่ ไปอยู่เมืองชายทะเลเช่นนั้นเป็นพวกหยุดช้อดเดเก็อบทงนนั้น ย่อมเป็นพวกหาความ
สนุกอยู่เอง ที่ประเทศไหนในฤดูร้อน ถ้าพวกไหนไม่ไปเที่ยวประเทศอื่นก็มักไปเที่ยวตามชาย
ทะเลโดยมาก มี ไปเที่ยวตามเมืองไหนเช่นสักออตแดนดเป็นคณกรุม แต่การที่ ไปเที่ยวไกล
เช่นนั้นเป็นการลำบาก แลต้องการเงินมากชนิดด้วย บางพวกเขาเห็นว่าอากาศที่อนต์อากาศ
ทะเลไม่ได้ ถูกทำจะจริง ข้าพเจ้าไม่เห็นอะไรดี ไปนั่งหายใจเอา "อากาศดี" เด่นตาม
ชายทะเลเลย

ความสนุกของเมืองชายทะเลนั้น มีสำหรับคนหลายจำพวก คือคนจำพวกค้าเช่น
นักลงไปนั่งเด่นตามหาดทราย แต่เข้าไปตามภาษาพวกเขา มีร้านคล้ายร้านที่เขาทองตั้งอยู่
ตามหาดทรายมากด้วยกัน ใครจะซื้อลูกไม้ลูกกวาดหรือพื้หมเพดงซักรูปอะไรก็ได้ บางเมือง

มีใช้น้อย ข้าพเจ้าเสียใจ แต่ทว่าคงกล่าวภาษาไทยที่ทุกคนในหมู่นักเรียนที่เมืองอังกฤษ
นั้นเป็นภาษาใหม่ฟังค่อนข้างอย่างไรอยู่ มีรู้เสียโดยมาก คำที่ว่า "จับหนวด" แปลเป็นหวัด
หรือประโยคที่ว่า "เขาวนหนวดแท้ๆ ถ้าไม่ได้มาในเสื้อโอเวอโก๊ตแล้วคงจะจับหนวดเป็น
แน่" แปลว่า "เขาวนหนวดแท้ๆ ถ้าไม่ได้สวมเสื้อโอเวอโก๊ตมาแล้วคงเป็นหวัดแน่" คง
ถ้าใครไม่ค่อยจะเคยหรือพูดอังกฤษไม่ได้แล้ว ข้าพเจ้าไม่รับประกันว่าจะเข้าใจได้

การทบทวนภาษาของตัวเองที่ประเทศนั้น จะว่าผิดธรรมชาติแต่อยู่ข้างจะไม่กรณามากไป
สักหน่อย ข้าพเจ้าเป็นคนเคยไปอยู่คนเดียวไม่มีใครได้พูดไทยมาเอง เห็นอกพวกทบทวนภาษาตัว
เต็มททเดียว ยิ่งพวกเด็ก ๆ ด้วยแล้วเกือบแต่ไม่เห็นว่าเป็นทำไมจึงเต็มไม่หมดเสียทีเดียว พวกที่โตๆ
แล้วจนทบทมกเป็นการไม่ควรจริง แต่ถ้าไม่ได้ซ่อมพูดอยู่เสมอแล้วคงเร็วไปบ้างไม่มากนัก
การทบทวนภาษาไทยไปนั้นจะเรียกว่าดีไม่ได้ เพราะเข้าหมู่ไทยเข้าสองสามวันกลับคงไปได้อีก
อีก ภาษาที่นักเรียนเมืองอังกฤษพูดของตนนั้น ไม่ใช่ภาษาอังกฤษแต่ไม่ใช่ภาษาไทย
เป็นภาษาอังกฤษกับไทยปนกันเช่นว่า "แบบเตเตนค่อนนอยอยู่ไกลไม่คอดจวเนียนคเดียว" หรือ
"จอนนชเช่นเข้าไประจิกคตอเรียตคริต แล้วยอมไปแกตชเทรททแคนนอนตคริต" เช่นนี้เป็นคน
บางคนพูดใช้คำไทยๆ แต่ใช้จำนวนอังกฤษเป็นที่เข้าใจยากมาก ใช้คำอังกฤษเสียแท้ๆ ยิ่งง่าย
กว่าเช่นคำ "จับหนวด" แปลว่าเป็นหวัดคงทกล่าวมาแล้วหรือว่า "จับรดไฟได้" แปลว่าไป
ทั้นรดไฟเป็นต้นการที่พูดใช้ภาษาอังกฤษกับไทยปนกันเรื่อยไปนั้น เป็นการสะดวกจริงจะเถียง
ไม่ได้เช่นคำว่า "ไปตชนเขาต" หรือว่า "พูดอะไรอืดลดยกกถืดเหลือเกิน" เช่นนี้ จะพูดใช้
แต่คำไทยล้วนให้จะแจ้งได้อย่างไร ข้าพเจ้าเองก็ไม่แน่ใจว่าจะพูดได้ เว้นแต่มีเวลาคิดอยู่นานๆ

การทบทวนภาษาของตัวเอง เมื่อเวลาเรียนภาษาอื่นนั้นเป็นการเสียประโยชน์มากเท่า
ไรอย่างไรก็เห็นได้โดยง่ายๆ แต่ถ้าจะกล่าวทจริงแล้ว พวกทบทมเอาจริง ๆ จัง ๆ นั้นมันด้วย
ไม่เคยเรียนภาษาไทยไปแต่กรุงเทพฯ เสียโดยมาก ค่อยไปนี้กว่านักเรียนจะได้ออกไป ก็ต้องถูก
สอบได้ความรู้ทั้งภาษาอังกฤษภาษาไทยเสียสูงพอโดยมากแล้ว เพราะฉะนั้นคงจะไม่ไปท
ภาษาตัวเองได้ง่าย ๆ นึก

ตักดู เพราะเห็นว่าข้าพเจ้าก็เคยกับภาษาอังกฤษและเมืองอังกฤษพอแล้ว ส่วนความคิดของข้าพเจ้าเองนั้นไม่ตรงกับความเห็นของผู้ใด เพราะข้าพเจ้าเห็นว่าได้โตชนทสองแล้ว ก็คงให้ไปโตชนทหนึ่งๆ แลวกแปลว่าหมดในลัทธิค่อเตชออฟฟริเซบเคอร์ จะทำอะไรต่อไปจะต้องคิดหาคอภายหลัง แปลว่ายังออกอย่างน้อยปหนึ่งจะตกตงได้จ่า ข้าพเจ้าจะต้องเข้ศึกษาพิเศษไปทางใด เวลาที่ข้าพเจ้าได้รับกระใจว่า จะได้อยู่ในเมืองอังกฤษก็ไม่ได้มากนัก ถ้าต้องรอทำอะไรซักๆ คงหนักหนาจะเป็นการชดถกชดกภายหลัง ความคิดของข้าพเจ้านั้นพยายามว่าควรจะขึ้นไปยูนิเวอชิตออกชฟอดหรือเคมบริชแห่งหนึ่ง แลวไปเรียนอะไรค่ออะไรตามแบบยูนิเวอชิต ตามอย่างที่เราจะเลือกกัน เหตุสำคัญที่ทำให้การจะขึ้นไปยูนิเวอชิตเป็นการลำบากนั้นมอยู่สองข้อ คือเรื่องเงินที่ข้าพเจ้าได้รับพระราชทาน ยังหาพอใช้ ในยูนิเวอชิตไม่อย่างหนึ่ง ความรู้ข้าพเจ้ายังไม่เป็นอะไรใกล้เคียงกับทพอจะได้อาญนิเวอชิตได้อย่างหนึ่ง

ส่วนเรื่องเงินนั้นข้าพเจ้าได้รับพระราชทานอยู่แล้ว ปละ ๒๐๐ ปอนด์ จะต้องได้อีก ๑๐๐ ปอนด์จึงจะพอ ม้อยอย่างเดียว แต่จะต้องพดกับราชทูตให้เห็นด้วยในการที่จะขึ้นไปยูนิเวอชิตนั้นเสียก่อน จะได้จัดขอเงินเพิ่มเติมภายหลัง

การเล่าเรียนที่ข้าพเจ้าอาจยังไม่เป็นการพอเพียงนั้น อยข้างจะเป็นการลำบากเพราะเวลาดำเนินน้อย แต่ถ้าเขาได้โต ไมทั้นขึ้นไป ("ขึ้นไป" เป็นภาษายูนิเวอชิต ไม่ว่าจะมาแต่ด้านเหนือหรือด้านใต้เรียกกันว่าขึ้นไปทงนั้น) ในเดือนตุลาคมนั้นแลวกจะเหตวโหดเสียเวลาไปอีกนาน เกือบเท่านักเรียนเขาได้ ในค่อเตชออฟฟริเซบเคอร์ตักไปอกเหมอนกัน การที่ข้าพเจ้าได้เรียนมาแลวไม่ได้ครึ่งซอน เป็นโตตั้งตนมาแลวแต่ เดช แอตยิบรา กับยุดดิดสำอย่างเท่านั้น ส่วนไวยากรณ์อังกฤษและภูมิศาสตร์เป็นต้นนั้น ถึงโตตั้งมอเรียนบางแลวกก็ไม่มประโยชน์อะไร เพราะที่ยูนิเวอชิตเขาไม่เรียนของเช่นนั้น แลการด้อมโตสำหรับเขา ยูนิเวอชิตนั้น ก็เดินตามแบบที่จจะค่อเขาไปเรียนในยูนิเวอชิต เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจะต้องเรียนเพิ่มชนอกหลายอย่างตามข้อที่จจะโตกลาวทหลังค่อไป แลอะไรที่เรียนไวโตบางแลวกจจะค่อเพิ่มเตมชนด้วย

เมื่อตกตงในใจว่าจจะขึ้นไปยูนิเวอชิต แลตาครูกเห็นด้วยแลว ข้าพเจ้าก็โตปรึกษา ค่อไปว่าจจะไปอ้ออกชฟอดหรือเคมบริช ตาครูกเป็นคณอยู่เคมบริช เกียงว่าอ้ออกชฟอดสู้ไม่ได้

แต่แนะนำต่อไปว่า ถ้าข้าพเจ้าขึ้นไปแล้ว ควรจะไปอยู่ครมคอกเคอเดรหรือกงซคอกเคอเดรสองแห่ง
 แทน ข้าพเจ้าเองชอบครมคอกเคอเดรเพราะเป็นคอกเคอเดรใหญ่และทรูทรากว่ากงซ ชอบใจไปทุกอย่าง
 คนที่ข้าพเจ้าเคยรู้จักอยู่เวदानนเป็นคนเคมบริชทุกคน ทางคนกต่างร้องว่า "เคมบริช เคม
 บริช" เคมเพียงคนเดียว ไม่ใช่เท่านั้นคนที่ข้าพเจ้ารู้จักเป็นนักเรียนอยู่นั้น อยู่เคมบริชมากกว่า
 ออกซฟอดมาก เป็นอันตกลงว่าจะไปเคมบริช แต่เวदानนข้าพเจ้าตั้งใจว่าจะเรียนเลข (แมธิ
 แมตริกซ์) เป็นศิษย์พิเศษของข้าพเจ้าที่เคมบริชไม่ว่าที่ไหนจะเรียนเลขได้ดีกว่าไปเลย

เมื่อตกลงดังนั้นเสร็จแล้ว ข้าพเจ้าก็ไปทูลถามทวดในลอนดอนพบกับราชทูตเสียดก่อน
 เพราะข้าพเจ้าทราบแล้วว่า ถ้าพบกับผู้การก่อนแล้ว คงจะขัดข้องอย่างนั้นอย่างนี้ไม่มากนัก
 คกลงท่ายกคงจาดองพบกับราชทูตเสียดก่อน ข้าพเจ้าเข้าไปต้อนดอนเซ้าหนอย ผู้ดูแลนักเรียน
 ยังไม่มาจึงเลยไปหาราชทูต แต่ตั้งเหตุทงหลายทหน้าให้ข้าพเจ้าตกลงในใจอยากจะขึ้นไปเยี่ยม
 ชาติ ขอราชทูตได้อนุญาตแต่จตเรื่องเงินด้วย ความคิดที่จะขึ้นไปเยี่ยมชตนั้นทำนราชทูตเห็น
 ด้วย แต่เรื่องเงินกับจะจตให้เงินอนด้าเรจทุกกอย่าง ข้าพเจ้าลงมาพบผู้ดูแลนักเรียนบอกเรื่อง
 ข้าพเจ้าตกลงอยากจะขึ้นไปเยี่ยมชตแล้วใครบตอบว่า ยังเป็นการขัดอยู่หน่อยๆ ควรจะต้องพบ
 กับราชทูตเสียดก่อน ข้าพเจ้ากลับแรงความว่า ได้พบกับราชทูตมาด้วยตนเองเป็นการตกลงแล้ว
 เรื่องเงินของราชทูตกับจะจตให้เสร็จ ท่านผู้ดูแลว่า ถ้าอย่างนั้นก็เป็นถารค เขาเองก็เห็นชอบ
 เต็มที่ๆ ข้าพเจ้าจะขึ้นไปเยี่ยมชตนั้น แต่เขายังเห็นชตเรื่องเงินอยู่ เมื่อราชทูตรับแล้ว
 ก็เขียนอนไซ้ได้ ต่อนิยมเยี่ยมชตนั้นข้าพเจ้าต้องการจะไปอยู่แห่งไหน ข้าพเจ้าตอบว่าเคมบริช
 เพราะข้าพเจ้ามีเพื่อนอยู่ทนนแล้วหลายคน ผู้ดูแลนักเรียนค่อนข้างไม่เห็นด้วย (เขาเป็นคน
 ออกซฟอด) อ่างเหตุว่า ถ้าจะไปเคมบริชก็ควรไปอยู่แคคอกเคอเดรใดคอกเคอเดรหนึ่งในสองคอกเคอ
 เดรครมคอกบกงซ แต่ทกงซนั้นนักเรียนไทยอยู่แล้ว ทครมคอกใหญ่โตเหลือเกินเกรงว่าท่าน
 พวกรูบอาจารย์จะดูแต่ไม่ทวดลง ถ้าจะไปอยู่ ไครชเซหรือเบเดยงทออกซฟอดจะดีกว่ากระ
 มัง ข้าพเจ้าตอบว่าได้ตกลงครมคอกเคอเดรแล้ว แต่ข้าพเจ้าชอบเคมบริชมากกว่า แต่

21/10/2565

มันไม่ผิดกันเท่าไร แต่การเร่ร่อนออกซฟอดแถวกรเรื่องเคมบริชมากที่สุดก็เลย ไม่รู้แน่อยู่แต่ของ
เด็กน้อยบางอย่าง แต่ธรรมเนียมบางอย่างซึ่งผิดกันอยู่บางเท่านั้น

ยูนิเวอร์ซิตีทางตอง คือ ออกซฟอดแถวเคมบริช เป็นยูนิเวอร์ซิตีใหญ่โตแถวสหราชอาณาจักร
ที่สุดในประเทศอังกฤษ ไม่ใช่แต่เท่านั้น ชาวอังกฤษยังถือว่ามันเป็นที่ยอมรับกว่าศึกษาด้าน
แห่งใด ๆ ในโลกนี้ทั้งนั้น คงจำภาพเจ้าเองจนข้างจะเห็นอย่างน้อยอยู่สักหน่อย เห็นจะเป็นด้วย
เคมบริชได้เป็นอย่างทองกฤษเรียก "ยูนิเวอร์ซิตีมาร์คา" กตาดคือ ที่เกิดแห่งความศรัทธา
ถึงยูนิเวอร์ซิตีซึ่งชาวเขาใครจะมา หรือจะเข้าแบบนิทานในอิสปปรณาเรื่องกบในบ่อน้อยก็
เป็นได้ ถึงอย่างไรก็ ยูนิเวอร์ซิตีทางตอง คือ ออกซฟอดแถวเคมบริช เป็นยูนิเวอร์ซิตีที่ดี
ในประเทศอังกฤษ โดยจะเถียงไม่ได้เลย แต่เมื่อเราได้ออกประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่ออกไป
ไปว่าเรียนแล้ว ถึงออกซฟอดกับเคมบริชจะเป็นยูนิเวอร์ซิตีที่ดีที่สุดในโลกหรือไม่ก็ ถ้าเราได้
เขาอยู่แถวกลองหนบว่าเราได้เขาอยู่ในยูนิเวอร์ซิตีที่ดีแห่งหนึ่งที่จะเขาได้ เพราะถ้าไม่อย่างนั้น
จะมีคองไปเล่าเรียนที่ประเทศอื่นผิดความคิดเต็มเดียวหรือ

ถึงปัญหาที่ว่าออกซฟอดกับเคมบริชใครจะดีกว่ากันนั้น ชาวเขาเกรงว่าชาวเขา
ห้ามความหมั่นพอที่จะตอบไม่ ที่แท้พวกยูนิเวอร์ซิตีด้วยกัน ไม่เห็นใครเขาคิดสักขณะเดียวว่า
ใครจะดีกว่าใคร เห็นอยู่แต่เด็ก ๆ กับพวกไม่เคียรูจักมักจ้ออะไรเท่านั้น พวกเด็ก ๆ ทัพพชาย
หรือบดเคยอยเคมบริชมากก็ยกเคมบริชว่าดีกว่าออกซฟอดหลายเท่า แต่พวกที่พวกพองอยู่
ออกซฟอด ก็ยกว่าออกซฟอดดีกว่าเหมือนกัน บางคราวถึงกับอาจต่อยกันได้ เช่นเดียวกับเด็ก ๆ
เมืองเราที่เกิดจากทกนด้วยเขยงงแดงบอง ซึ่งสมมุติว่าศีรษะนั้น ในโรงเรียนบางโรงเรียน
เป็นพวกเคมบริชจดี ถ้าเด็กคนไหนถือทายออกซฟอดหลุดเขาไปอยู่แล้ว ก็ต้องได้รับความ
เดียดรอนถึงบางทกนไม่ได้ก็มี แต่บางโรงเรียน ถ้าเด็กหัวเป็นออกซฟอดไปหมดแล้ว เด็ก
หัวเคมบริชมอยน้อยคน ก็ต้องได้รับทุกขไม่ใช่น้อยเหมือนกัน พวกเด็ก ๆ ทดออกซฟอด
หรือเคมบริชเหล่านี้ก็ ดูกันขม แต่ดูน่าสงสารมากกว่า เพราะกระไรช่างใจจัดเสียจริง ๆ

ทว่าแต่แล้ว ออกซฟอด กับเคมบริชจะจดีว่าข้างไหนดีกว่ากันไม่ได้ เพราะถ้าจะว่า
ทางเรียนแล้ว ยูนิเวอร์ซิตีทางตองเขาก็ไม่แพ้กันจนอันใดกันเลย คือถ้าออกซฟอดได้จัดการศึกษา

ส่วนหนึ่งได้เปรียบยดแต่ เคมีบริษัทไม่แข่งทางนั้น ไปได้ไปจุดส่วนอื่นที่ออกชฟอดยังไม่
 เปรียบเทียบกันแต่ ออกชฟอดก็ทำอย่างนั้นเหมือนกัน เช่นภาษาโบราณเช่นนั้น ออกชฟอด
 ว่า ที่เคมีบริษัทไม่ได้ แต่ที่จริงก็ชอบข้างจะเป็นอย่างนั้น แต่พูดถึงวิชาเลขเขา ออกชฟอด
 ก็ดบู้ไม่ได้ คงเป็นคน การอื่นเขอเนยในเจตนาเคมีบริษัทเป็นเยี่ยมทีเดียว เพราะได้จัดการ
 แดมี โรงอื่นเขอเนยขึ้นใหม่ ๆ คบู้สุดในทางเรียนที่จะได้โดยเด็ด เพราะฉะนั้นออกชฟอดก็
 มาแข่งขันในทางนั้น เป็นแต่ทำกันบ้างเล็กน้อยพอได้ความมีการอื่นเขอเนยเหมือนกันเท่านั้น
 ถึงอนบางสิ่งทีออกชฟอดทำคแต่ เคมีบริษัทไม่ไปขบู้ ใหญ่ช่วยการ เป็นอันแบ่งกันทำขบู้
 ความคิดของสามบริษัทนั้นว่า ออกชฟอดดีกว่าเคมีบริษัทในเรื่องภาษาทางปวงทงเก่าแต่ใหม่
 เคมีบริษัทดีกว่าออกชฟอดในทางเลขแต่ทางวิทยาทางปวงทงเกี่ยวข้องกับเลข มีการอื่นเขอเนยเป็นต้น
 รวมทางวิชา "ไซแอนซ์" ทงหลายด้วย ส่วนของบางอย่างทแบบกาทงกันอยู่ เช่น พงศ์ว
 ดารแต่กฎหมายเป็นต้นนั้น ต่างคนก็ต่างเรียนสูงที่สุดที่จะได้ แต่เมื่อเวลาใดกมกมคนเคมี-
 บริษัทไปเป็นผู้ใดทีออกชฟอด คนออกชฟอดไปเป็นผู้ใดทีเคมีบริษัท เป็นการสับเปลี่ยนกันอยู่
 อย่างนี้ ใครจะถือว่าใครดีกว่าใครก็แล้วแต่จะไปด

ส่วนการเดินค่อสู้กันในระหว่างยูนีเวอร์ซิตทงสองนั้น จะว่าใครดีกว่าใครก็ไม่ได้
 เหมือนกัน เพราะบางปวงนักแพ บางปวงนักแพเป็นการไม่เที่ยงอยู่ เมอปีก่อนข้าพเจ้า
 ขึ้นไปอยู่เคมีบริษัทนั้น ออกชฟอดชนะการเดินค่อสู้กันมาเป็นของสำคัญเกือบหมกทุกอย่าง คือ
 แข่งเรือ ฟุตบอล (สองอย่าง) คริกเกต การวิ่งแข่ง แดกระโดดชนกันเป็นต้น เคมีบริษัท
 ชนะอยู่แต่ช้อกกี กบดอนเตนนช คือเหมือนแดนแต่โกฟอย่างเดียวกเท่านั้น การทเคมีบริษัทชนะ
 ใหญ่ป็นน จะว่าเป็นด้วยข้าพเจ้าขึ้นไปอยู่ก็เห็นจะไม่สู้สักเท่า เพราะข้าพเจ้าไม่ได้ไปช่วยเดินได้
 แต่สู้คนเดียว ถึงอย่างไรก็เคมีบริษัทชนะใหญ่ป็นแรกทข้าพเจ้าไปอยู่ ทำให้ข้าพเจ้ายนคมาก
 แดจะยนคด้วยเหตุใดก็บอกไม่ได้ เพราะข้าพเจ้าไม่ได้ไปเกี่ยวข้องด้วยเลย

ทจริงเคมีบริษัทจะดีกว่าออกชฟอด หรือออกชฟอดจะดีกว่าเคมีบริษัทในการเดินค ก็
 ไม่เห็นเป็นข้อสำคัญอะไร เว้นแต่ตามความเห็นนักเรียนไทยทเมองของอังกฤษคนทง ซึ่งเคยจน

ต้องเดินไปดลอนดอน ส่วนของผู้ชายนั้น ร้านทางฝั่งตะวันออกของลอนดอนทันทิวาเป็น
ร้านดี ๆ นึกไม่ลืมของดี ไปกว่ามาผูกคอ จะซื้อให้อย่างสวยงาม หรืออย่างทาสายนิเวศชาติ
เรียกว่า "เลอติ" อย่างไรก็ดี ของบางอย่าง เช่นกลองตุ้มยาเช่นนี้ ไปเพียวหาในลอนดอน
เสียเกือบตายก็สู้ที่เคมบริชไม่ได้ เพราะร้านที่เคมบริชเป็นร้านสำหรับคนหนุ่ม ๆ ย่อมจะดม
หาของสำหรับคนหนุ่มทั้งปวงที่จะพึงหาได้ แต่มืด ๆ อยู่แค่เฉพาะของสำหรับคนหนุ่มเท่านั้น

ส่วนที่วามาเมืองใหญ่ หรือเมืองเล็กจะเป็นเมืองยูนิเวอซิตี (ยูนิเวอซิตีเทาน์) คน
ความเหน็ดแสบก้นอก แต่คนเคมบริชเห็นจำ เมืองออกซฟอร์ดใหญ่ไปสักหน่อย คอเดช
ไปเที่ยวอยู่ทุกหนทุกแห่งไกล ๆ ก้นออกไปมาก ๆ ทำให้ความสมัครสมัคในระหว่างคอเดช
เหล่านั่นน้อยเขาเบเนธรรมดา เมืองเคมบริชนั้นเป็นเมืองเล็กกว่าคอเดชอยู่คดี ๆ เป็นหมู่
จะไปมาหากันเป็นการสะดวกตามความต้องการของ "โตฟ" ในยูนิเวอซิตี พดเมืองที่เรียก
"เทาน์" คือไม่ใช่พวกยูนิเวอซิตีนั้น ยังมีน้อยก็ยังไม่เกาะ เพราะพวกนักเรียนยูนิเวอซิตี
คลุกแต่เกิดยดพวก "เทาน์" เขากันไม่ได้ประหนึ่งนากบนามนฉะพ่น การที่พวกนักเรียนยูนิเวอ
ซิตีเดินห้อยแต่ ในพวกคือนนเป็นการสมควรแล้ว เพราะพวกนักเรียนเป็นพวกผด พวก
"เทาน์" เป็นพวกไพร่จะไปประปนกันอย่างไรได้ แต่เต็ม ๆ มากนทงต้องจำพวกนเกิดยดโกรธ
เป็นศัตรูกันถึงสาหัส จนถึงของรบใหญ่กันเสียปีละครั้ง ดูเหมือนฉฉฉ ๓๕ พุศัจกายน หรือ
เดือนอะไรก็ตามเจ้าไม่สิ้น นวนทเรียก "เทาน์แฮนดเทาน์ไนต์" (เทาน์ แปลว่าเมือง เทาน์
แปลว่าเสื้อ หรือผ้า คกลมช่างนอกสำหรับนักเรียนยูนิเวอซิตี ไนต์ แปลว่าถาดวงศน) จน
เคยวนกยงมออยู่ ถาดวงศนฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ
รอย ถ้าเจ้าพวกเทาน์มาฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ
ไปตีศมาเกาะกั๊ก ไม่มประโยชน์ เพราะถ้าไปตีศมาจับพวกนักเรียนเขาแล้ว ก็ช่วยกันตงรอย
จึงมาเกรี้ยวใหญ่ โดนไปตีศให้ตมตงแล้วพากันหนีเตยไปเสีย คนมากกว่ามากจะไปเอาตัวกับ
ใครได้ จำหนัก ไม่ได้เพราะเป็นเวดากถางศน

ข้าพเจ้าได้กล่าวเรื่อยเรื่อยมาจนถึงเพียงนี้แล้ว ก็ยังไม่เป็นอันจบปัญหาที่วา
เคมบริชดีกว่าออกซฟอร์ด หรือออกซฟอร์ดดีกว่าเคมบริชได้ ที่จริงข้าพเจ้าไม่ได้ตั้งใจจะตอบ

ดังกดเท้ามาแล้ว ใครจะเห็นข้างไหนใครเป็นใคร ความเห็นของข้าพเจ้าที่แท้ทีเดียว
นั้น ข้าพเจ้าจะเก็บเอาใจเสียเอง นอกจากว่าถ้าข้าพเจ้าสมัครหรือหลานที่จะให้ ไปอยู่ยูนีเวอร์ซิตี
อังกฤษได้แล้ว ก็คงให้ ไปเป็นบุตรของ "อาตมาเมเตอร์" (ตามที่เขาให้ชื่อยูนีเวอร์ซิตี)
ซึ่งข้าพเจ้าเคยอยู่มาเป็นแน่

ส่วนการเล่าเรียนสำหรับได้เข้าคอลลีจ ในยูนีเวอร์ซิตี ตามที่กล่าวมา ในตอนก่อนนั้น
เมื่อครั้นแต่ข้าพเจ้า ได้ทราบเรื่องที่จะต้อง เรียน แด่กำหนดเวลาที่จะต้อง ได้จากคิงเคอร์ (ครู)
ที่คอลลีจแล้ว ข้าพเจ้าก็ลงมือเรียนอย่างที่เขาเรียกกันว่า "บันทึก" หรือยัดของมากลงไปในที่
น้อย หรือเวลาน้อย ไปสำหรับวิชาคราวหนึ่ง ไม่ช้าไม่นานถ้าไม่ได้ ไซ้ยัดเต็มอแดกเต็ม
หมด เพราะไม่ได้จากนอกจิตใจเขาจริง ๆ จำสำหรับแต่ วิชาคราวหนึ่งเท่านั้น อะไรที่ ไซ้
คอลลีจก็คอลลีจ อะไรที่ไม่ได้ ไซ้ ไม่ช้าก็สักแต่จากได้เรียนมาเท่านั้น ยิ่งศึกษาไม่ได้เรียนอยู่
หนอยเดียวที่ยังมีความคิดหรือที่เรียกไซ้เคยอยู่บ้าง ไม่สู้จะมดคอลลีจแต่ทีเดียว

ข้อที่ ได้เรียนสำหรับได้คราวนั้น คือ เลข, แอดมิบรา, ยูคลิด, เทรกอนอเมตตรี,
เมกแกนนิกซ์, ไวยากรณ์ลาติน, แปลร้อยแก้วลาตินเป็นอังกฤษ โคลงลาตินที่เรียก
"โอดซอเธอ" สองเล่ม, กางแต่ "เฮซเซ" หรือเรียงความอังกฤษ กับคูเหมือนมีอะไร
อีกอย่างหนึ่งหรือสองอย่างจำไม่ได้

นักเรียนเคมบริดจ์ ไปจากที่ศักระวนออกแคว้นได้อนุญาตพิเศษอย่างหนึ่ง คือ
หาข้อเรียนภาษาโบราณ คือภาษากรีก หรือตั้งถกฤตเพิ่มเติมลาตินเข้าอีกภาษาหนึ่งไม่ ยอม
ให้เรียนภาษาอังกฤษแทนในกฎได้ที่เรียก "ลิตเติลโก" (Little Go) ซึ่งเป็นการได้ครั้งแรก
แรกของยูนีเวอร์ซิตีนั้น แต่นักเรียนที่ไม่ได้เรียนภาษาโบราณอีกภาษาหนึ่ง เวลาได้จำเป็น
จะต้องเอาดกริ (คือเปรียญซัน บี. เอ) ที่เขียน "ออนเนอร์" ซึ่งเรียกว่า "ไทรปอซ" นั้น
ดกริที่เคมบริดจ์ (แต่ที่ออกซฟอร์ดก็เหมือนกัน) มีสองอย่างคือ "ออนเนอร์ดกริ" อย่างหนึ่ง
ดกริที่ไม่ใช่ออนเนอร์เรียกว่า "ออกซฟอร์ด" หรือ "ปอด" ดกริอย่างหนึ่ง ตามที่จะได้กล่าว
ถึงต่อไปภายหลัง

นักเรียนไปจากที่ศึกระวังออกก็ ไต่จนขาดให้เรียนภาษาอังกฤษแทนภาษากรีก หรือ
 ดั้งสัถฤตนั้น อย่าเข้าใจว่าง่ายเขา เพราะถึงนักเรียนเหล่านั้นต้องจำแบบวิชาอังกฤษทุกคน
 แดงก็จริง แต่หนังสือที่เขาจะให้เรียนนั้นไม่ใช่ของเล่น แต่คำถามในข้อใดก็เพียงชอกแซก
 ถ้ามั่นทำให้ยากที่สุดที่จะยากได้ แต่ถ้าเขาจะให้เรียนหนังสือ ๕ เดมเช่นนี้ อย่าเข้าใจว่าจะ
 ต้องอ่านแค่ ๕ เดมเท่านั้น อะไรที่หนังสือ ๕ เดมนั้นกล่าวถึงแล้วจะต้องรู้ใจของตน ถึง
 ภาษากรีกหรือภาษาดั้งสัถฤตนั้นเขาไม่ถามถึงเท่าใด เราไม่ต้องรู้ใหม่มากนัก ถ้าข้าพเจ้า
 ทราบว่าเรียนอังกฤษเป็นการใหญ่ตั้งแต่ ก็เห็นจะยอมเรียนกรีกเสียทีเดียวเป็นแน่ เพราะ
 เมื่อเรียนภาษาใดคนหนึ่ง ถ้าเทียบกันก็ต้องเรียนอังกฤษแล้ว ก็ไม่เป็นการลำบากเท่าไรเลย
 กรีกก็จะได้ไม่ลำบากมากถ้ามั่นทน ทบทวนครูข้าพเจ้าก็เห็นด้วยเหมือนกัน

หนังสืออังกฤษที่ข้าพเจ้าต้องเรียนคราวนั้น คือ ประวัติ ๓ เดม เป็นประวัติของ
 ท่านจีนตักกี ๓ คน กับโคลง "เฮ้เซ" ของท่านจีนตักกี "ไปป์" สองเดม (รวมทั้งประวัติ
 ของ "ไปป์" ที่ของทราบบ้าง) กับ "เฮ้เซ" ของหลอดแมกกอลเต เรื่อง "โคตีฟ" แล
 "วอเรนเช่นตังช" ซึ่งเป็นผู้ตั้งหัวเมืองอังกฤษในประเทศอินเดียด้วย นอกจากนี้ยังต้อง
 เขียน "เฮ้เซ" อีกอย่างหนึ่ง ไปทราบเรื่องเอาเมื่อเวลาใดที่เดียว เรื่องของหลอดแมกกอลเต
 ๒ เดมนั้น ก็สำหรับเขียน "เฮ้เซ" เหมือนกัน แต่เราไปบอกเขาเวลาได้ว่า ให้เขียนตรงไหน
 หรือเขียนอย่างไร

ในระหว่าง ๕ เดือนดังที่กล่าวมานั้น ข้าพเจ้าต้องทำการตรวจตราคร่ำใหญ่ประหนึ่ง
 ว่า ถ้าได้ ไม่ ได้แล้วจะต้องปรับโทษหนักอะไรอย่างหนึ่งฉะฉาน มาหนักดูเดยจนกินาขเกยจ แต่
 ข้าพเจ้าจะกล่าวได้ว่า เวลานั้นข้าพเจ้าไม่ได้ออกเบ้อหน้าเลย เป็นด้วยทั้ง อยากจะไปช
 วนแคว้นเขตเหนือที่ต่างแดน เมื่อข้าพเจ้าได้ขึ้นไปอยู่สักความปรารถนาแล้ว ข้าพเจ้าก็หาได้
 หุมนจกอบ้างเมื่อขึ้นไปยังไม่ ได้ ไม่ เมื่อใดเขาขงไม่ ไตนั้น ที่สุดคนกาดงเดมถอนเดมช
 หรือชอกกัก โพง ไปสกลตงเรื่องทเรียนอยุ่หมบอย ๆ แต่ทเรียนไปอยุ่ชคแคว้น ที่สุด
 คนกาดงเรียนก็โพง ไปนกลตงเดมช หรือชอกกัก หรือการเดมช ๆ เป็นการตรงกันตาม
 อยุ่เช่นนี้ จากที่ทำการทเรียนแลเดมไปตงถนนั้น ยิงว่า เป็นทางให้เรียนได้ที่สุด เพราะ

ทำใหม่หมองไปร่วงอยู่ใต้เสื่อ แต่ตาเป็นแคเรียนอย่างเคียดแค้น มักทำให้อึดไม่คิด บางทีอาจทำให้เจ็บ หรือท้อเสียไปได้ ด้วยไม้มะเกลือใช้เชือกผูกกับการทศของนางอุยกบทศวงละนานๆ นั้น คนของกฤษณ์มักตาวอกันว่า "ทำการไม้มะเกลือแยกต้องเป็นคนขม" ดังนี้ ต้องเชื่อว่าเป็นการจริงทีเดียว

เมื่อถึงเดือนมิถุนายน รัตนโกสินทร ศก ๑๑๗ คือเวดากำหนดไถ่นั้น ครูข้าพเจ้าก็พาข้าพเจ้าธรรมาภรณ์ไฟตงแคตเตชันโกตบ้าน ไปถึงสี่เหลี่ยมสี่ของจอเตอตุ แล้วยุทธไปขับไป "จับ" รถไฟทศเคชันชอตบเวอปลุสศวิต ไปถึงเคมบริษเวดามายประมาณ ๓ โมง ต้องขจรขับไปออกหตายนาทจงคองเลข เพราะสี่เหลี่ยมเคมบริษนอยู่นอกเมืองไกลจากทชงคองเลขต่าง ๆ อยู่นั้นไปไม่ต่ำกว่าสองไมล์ เป็นการไม่สู้สะดวกมาก ท่านพวกหัวหนายุทธเวอชตแคโบราณเห็นว่า ยุทธเวอชตควรจะอยู่เฉพาะตัวเอง หากควรให้มนุษย์สามัญมาอยู่ใกล้เคียงไม่เกรงจะเสียวรศมของยุทธเวอชตไป หรืออะไรอย่างหนึ่งจึงไม่ยอมให้สี่เหลี่ยมรถไฟมาอยู่ใกล้ หากคิดถึงความลำบากของมนุษย์อนทยงตองไป ๆ มา ๆ อยู่นั้น แต่ท่านหัวหน้าแคโบราณก็คิดไปอย่างหนึ่งว่า เมืองเคมบริษนั้นจะโตใหญ่ขึ้นทุกที แต่เมืองคงจะมาเกาะอยู่กับคองเลขหาไปอยู่เกาะกับสี่เหลี่ยมรถไฟได้ ไม่ แต่ถ้ามองมาตงอยู่ตงนนั้นแล้ว ความตองการที่จะให้ยุทธเวอชตอยู่ต้นโดยโดยตัวเองก็เป็นการไม่สำเรจ ถ้าท่านพวกหัวหน้าเหตานั้นยังอยู่จนบ้านนั้นก็คงเสียวใจเหมือนกันที่ ไถ่สี่เหลี่ยมไปอยู่ ใกล้ออกเป็นกองสองกองตงน

เมื่อข้าพเจ้าเข้าไป ในครันตคองเลขครั้งแรกนั้น ข้าพเจ้านั้นความรู้อึดทง แต่ความอะไรหมอง ๆ ไม่ทราบจะอธิบายอย่างไรได้ ประศูทางเข้าเป็นประศูทศอเสียวโดงตงควา "ประศูใหญ่ตรันต" ข้างความอชชาเขามห้องพวกนายประศู (ปอเคออร์) ข้างซ้ายเป็นออฟฟิศสำหรับคองเลขนั้น ห้องพวกนายประศูจากทจรงกเป็นออฟฟิศนายประศูเหมือนกัน เพราะพวกนายประศูนั้นมชระอน ๆ มาก ไม่ใช่แต่เข้าประศูอย่างเดียว คือ เป็นคนแจกหนึ่งต้อท ไปรชณเยบบุรชนามาสั่ง เป็นคนช่วยชนของหีบคตต่าง ๆ ให้พวกคองเลข, เป็นคนเก็บ

21/10/2565

๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕
หมอตอเก่าเขาหมอยแดง จงกตาชน

๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐
ห้องทราฟเจ้าไปอาศัยอยู่คราวนั้น ต้องเสียเงินจนตะตอกตะน้อยสำหรับค่าชกผ้า
๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐
ปัทมอน แดของบางอย่าง ย้ายคนปัทมอน (เรียกกันว่าเบตเตอร์) เป็นคนรับเงินแต่เอา
๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕ ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐ ๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐
เสียเอง ชกผ้าให้เสียหมอย หรือบางทีเจ้าของห้องจะตอเสียค่าชกผ้าไปเสียอีก บ้างใน
๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐
คอกเดชนนมเบตเตอร์ ผู้ช่วยเป็นผูหญิงแก่ ๆ กับบางผู้ชายที่เรียกกันว่า "ยิบ" ดำหรับใช้เป็น
๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐
ครั่งคราว ซึ่งจะได้กตาของทตอง เพราะบ้างในคอกเดชนนั้นไม่ใช่พวกไม่มสนุกเป็นการได้คราว
๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐
หมัดของวงครั่ง หรือด้ามวงจกขบ เมื่อตรวจเสร็จแล้วเขาเขียนชื่อผู้ใดตกใจหน้าหอ พวกได้
๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐
กยนต์ โดดโผนแทบจะออกไปเดินว่ากตาถนมนตรินต์ พวกไม่ได้กหน้าเขาไปคราวหนึ่ง

๒๐๑ ๒๐๒ ๒๐๓ ๒๐๔ ๒๐๕ ๒๐๖ ๒๐๗ ๒๐๘ ๒๐๙ ๒๑๐ ๒๑๑ ๒๑๒ ๒๑๓ ๒๑๔ ๒๑๕ ๒๑๖ ๒๑๗ ๒๑๘ ๒๑๙ ๒๒๐
พวกทได้พรอมกับชาวเจ้าคราวนั้นได้หลายสิบเปอร์เซ็นต์ ตกไม้ตุงมากหนักเห็นจะ
๒๒๑ ๒๒๒ ๒๒๓ ๒๒๔ ๒๒๕ ๒๒๖ ๒๒๗ ๒๒๘ ๒๒๙ ๒๓๐ ๒๓๑ ๒๓๒ ๒๓๓ ๒๓๔ ๒๓๕ ๒๓๖ ๒๓๗ ๒๓๘ ๒๓๙ ๒๔๐
ไม่ถึงกว่า ๓๐ เปอร์เซนต์ แต่บางคนจะได้ก็ ไม่แน่ ตกก็ ไม่แน่ เขาว่าคราวหน้ามาได้เสียออกที่
๒๔๑ ๒๔๒ ๒๔๓ ๒๔๔ ๒๔๕ ๒๔๖ ๒๔๗ ๒๔๘ ๒๔๙ ๒๕๐ ๒๕๑ ๒๕๒ ๒๕๓ ๒๕๔ ๒๕๕ ๒๕๖ ๒๕๗ ๒๕๘ ๒๕๙ ๒๖๐
หนึ่ง ชาวต่างประเทศนอกจากชาวเจ้ายังมีเขาได้อีกสามคน แะกถึงทพหตามชายมหาสมุทรคาลียา
๒๖๑ ๒๖๒ ๒๖๓ ๒๖๔ ๒๖๕ ๒๖๖ ๒๖๗ ๒๖๘ ๒๖๙ ๒๗๐ ๒๗๑ ๒๗๒ ๒๗๓ ๒๗๔ ๒๗๕ ๒๗๖ ๒๗๗ ๒๗๘ ๒๗๙ ๒๘๐
(เรียกตามอังกฤษ) นายใหญ่ในเกาะดังกล่าวสองคน แะกอะไม่ทราบอีกคนหนึ่ง ตกคล้าย ๆ
๒๘๑ ๒๘๒ ๒๘๓ ๒๘๔ ๒๘๕ ๒๘๖ ๒๘๗ ๒๘๘ ๒๘๙ ๒๙๐ ๒๙๑ ๒๙๒ ๒๙๓ ๒๙๔ ๒๙๕ ๒๙๖ ๒๙๗ ๒๙๘ ๒๙๙ ๓๐๐
คนฮียปต์ แต่ไม่แน่เพราะเวลานั้นไม่รู้จักกัน แะเขาตกไปเสีย หาเห็นไม่ตงอีกไม่

๓๐๑ ๓๐๒ ๓๐๓ ๓๐๔ ๓๐๕ ๓๐๖ ๓๐๗ ๓๐๘ ๓๐๙ ๓๑๐ ๓๑๑ ๓๑๒ ๓๑๓ ๓๑๔ ๓๑๕ ๓๑๖ ๓๑๗ ๓๑๘ ๓๑๙ ๓๒๐
รุ่งขึ้น เมื่อเสร็จการได้แล้ว ชาวเจ้าขนรถมาตอนคอนประมาณบ่ายโมงเศษ ขึ้น
๓๒๑ ๓๒๒ ๓๒๓ ๓๒๔ ๓๒๕ ๓๒๖ ๓๒๗ ๓๒๘ ๓๒๙ ๓๓๐ ๓๓๑ ๓๓๒ ๓๓๓ ๓๓๔ ๓๓๕ ๓๓๖ ๓๓๗ ๓๓๘ ๓๓๙ ๓๔๐
รถไฟต่อไปบ้านในป่ายงมพน เดยเอาช้อตเคเดเสียหลายวันด้วย

๓๔๑ ๓๔๒ ๓๔๓ ๓๔๔ ๓๔๕ ๓๔๖ ๓๔๗ ๓๔๘ ๓๔๙ ๓๕๐ ๓๕๑ ๓๕๒ ๓๕๓ ๓๕๔ ๓๕๕ ๓๕๖ ๓๕๗ ๓๕๘ ๓๕๙ ๓๖๐
เมื่อการได้เสร็จไปแล้วตงนั้น ชาวเจ้ากหายหมนทททเดียว เดยไม่พอใจที่จะอยู่
๓๖๑ ๓๖๒ ๓๖๓ ๓๖๔ ๓๖๕ ๓๖๖ ๓๖๗ ๓๖๘ ๓๖๙ ๓๗๐ ๓๗๑ ๓๗๒ ๓๗๓ ๓๗๔ ๓๗๕ ๓๗๖ ๓๗๗ ๓๗๘ ๓๗๙ ๓๘๐
บ้านเคมพนตอไปตงยเสียออก ชาวเจ้าจึงเขียนจดหมายไปถึงผู้ศการ บอกว่าจะขอไปเที่ยว
๓๘๑ ๓๘๒ ๓๘๓ ๓๘๔ ๓๘๕ ๓๘๖ ๓๘๗ ๓๘๘ ๓๘๙ ๓๙๐ ๓๙๑ ๓๙๒ ๓๙๓ ๓๙๔ ๓๙๕ ๓๙๖ ๓๙๗ ๓๙๘ ๓๙๙ ๔๐๐
ชายทะเลตงกตของฮาทศย แะจะเปลี่ยนครไปอยู่ข้างเคมบรชตามทศการได้แนะนำกับชาวเจ้า
๔๐๑ ๔๐๒ ๔๐๓ ๔๐๔ ๔๐๕ ๔๐๖ ๔๐๗ ๔๐๘ ๔๐๙ ๔๑๐ ๔๑๑ ๔๑๒ ๔๑๓ ๔๑๔ ๔๑๕ ๔๑๖ ๔๑๗ ๔๑๘ ๔๑๙ ๔๒๐
ครั่งทงแะจมน ถึงเคอนคตาคม เมื่อยนเวอชตเบตจะโคชนไปอยู่ทเดียว

๔๒๑ ๔๒๒ ๔๒๓ ๔๒๔ ๔๒๕ ๔๒๖ ๔๒๗ ๔๒๘ ๔๒๙ ๔๓๐ ๔๓๑ ๔๓๒ ๔๓๓ ๔๓๔ ๔๓๕ ๔๓๖ ๔๓๗ ๔๓๘ ๔๓๙ ๔๔๐
รุ่งนออกจนหรือตงวัน ได้รบจดหมายจากผู้ศการว่า ตกตงตามทชาวเจ้าว่า
๔๔๑ ๔๔๒ ๔๔๓ ๔๔๔ ๔๔๕ ๔๔๖ ๔๔๗ ๔๔๘ ๔๔๙ ๔๕๐ ๔๕๑ ๔๕๒ ๔๕๓ ๔๕๔ ๔๕๕ ๔๕๖ ๔๕๗ ๔๕๘ ๔๕๙ ๔๖๐
ไปน ได้เขียนหนังสือบอกไปยังแพมตเมืองชายทะเลทชาวเจ้าตงการจะไปยูนนแะจ
๔๖๑ ๔๖๒ ๔๖๓ ๔๖๔ ๔๖๕ ๔๖๖ ๔๖๗ ๔๖๘ ๔๖๙ ๔๗๐ ๔๗๑ ๔๗๒ ๔๗๓ ๔๗๔ ๔๗๕ ๔๗๖ ๔๗๗ ๔๗๘ ๔๗๙ ๔๘๐
ยักตงสามคนชาวเจ้ากบนทุกเขาของตงทบเสร็จแล้ว ก็ตากรแะกรอบครวดของเขา วัน
๔๘๑ ๔๘๒ ๔๘๓ ๔๘๔ ๔๘๕ ๔๘๖ ๔๘๗ ๔๘๘ ๔๘๙ ๔๙๐ ๔๙๑ ๔๙๒ ๔๙๓ ๔๙๔ ๔๙๕ ๔๙๖ ๔๙๗ ๔๙๘ ๔๙๙ ๕๐๐
ความแะตงความเสียใจทชาวเจ้าจะไม่ ได้อยู่กับเขาอีกต่อไป แะความยมนตทชาวเจ้าจะชนไป
๕๐๑ ๕๐๒ ๕๐๓ ๕๐๔ ๕๐๕ ๕๐๖ ๕๐๗ ๕๐๘ ๕๐๙ ๕๑๐ ๕๑๑ ๕๑๒ ๕๑๓ ๕๑๔ ๕๑๕ ๕๑๖ ๕๑๗ ๕๑๘ ๕๑๙ ๕๒๐
ยูนเวอชต รวมทงความหวังใจว่า ชาวเจ้าจะได้ตงนุกตบายในเวตาช้อตเคเดเสร็จแล้ว ชาวเจ้า

ก็ลงไปอยู่เมืองชายทะเลตามที่กล่าวมา

ในเวลาที่เขาพเจ้าลงไปอยู่ช่อตึกเมืองชายทะเลนั้น ผู้ดูแลนักเรียนได้จัดแจงตกลง
จะให้เขาไปอยู่กับครูใหม่ ตั้งบ้านอยู่ทางเคมบริชไปประมาณ ๓๐ ไมล์ แต่เดิมเป็นอาจารย์
ใหญ่ มีชื่อเสียงอยู่ในบัลลังก์กูดตาบดหนึ่ง ได้ลาออกปดศรามาตั้งบ้านอยู่ริมเคมบริช
ซึ่งเป็นหมู่บ้านชดุมารดาของแก แต่ตามความต้องการของภรรยาที่จะมาอยู่ใกล้กับบุตรสาว
คนใหญ่ ซึ่งมาเป็นผู้เป็นฐานอยู่ในคอเดชแห่งหนึ่งด้วย

วันที่ ๓ ธันวาคม วันโกธินทร ศก ๒๓๐๗ เขาพเจ้าออกจากเมืองชายทะเล
ซึ่งไปพักอยู่อย่างทองกฤษเรียกว่า "ผีเสื้อ" แปลว่าได้รับแต่ความตึงเครียดนานเพียงเกร็ด โดย
มีต้องมีการทำให้เป็นทองนูน ชนวนไฟกลบขมไปตอนตอน แล้วเปลี่ยนรถไฟขึ้นไปถึงเคมบริช
เวลาประมาณบ่าย ๓ โมง เปลี่ยนรถไฟอีกครั้งหนึ่งไปประมาณ ๓๕ ไมล์ (ด้วยรถไฟเดิน
อ้อมไปหน่อย) ถึงสถานีสำหรับหมู่บ้านที่เขาพเจ้าจะต้องไปอยู่ โดยไม่มีความรื่นเริงประมาณ
๒ เดือน

สถานี เป็นสถานเล็กที่สุดที่เขาพเจ้าได้เห็นมาในประเทศอังกฤษ มีชาวมา
สองสามคนยืนเกาะกระอยู่ เขาพเจ้าเที่ยวเหตยหาว่าไม่มีใครมารับหรือ พอคนแก่คนหนึ่งได้เดิน
พรวดโกศได้หมวกอ่อนคด้าย ๆ พระ เดินตรงเข้ามาจับมือกับเขาพเจ้า ถามว่าเขาพเจ้าเป็น
ไทยที่จะมาอยู่กับมิสเตอร์ โซแอนด์โซหรือไมใช่ เขาพเจ้าตอบว่าใช่ แต่สังเกตได้ว่าตาแก่คน
นั้นเป็นตอครุเอง เพราะได้ทราบไปแต่ວ່າรูปร่างแก่เป็นอย่างไร แต่เสียงที่แก่พูดกับขอกนัก
ปราชญ์ผดชาวเมืองเคมบริชธรรมดาที่มั่งคั่งเล็กน้อย ๆ นั้นเสียแล้ว

บ้านที่อยู่ห่างจากสถานีไปเดินสัก ๕ นาที (แต่ย้ายเมยครุเดิน ๓๐ นาที) แต่
เมื่อเขาพเจ้าไปถึงบ้านก็ได้รับแนะนำกับเมยครุเป็นคนแก่ ผมหาง แต่งตัวอย่างเรียบร้อย ๆ แต่
คำวาแต่ แสดงอยู่ทุกที่แก่ พุดเสียงบอกเต็มทวามเป็นชาติสักซอ เสียงตอครุเองกับขอก
(แต่ไม่มากนัก) ว่าเป็นชาติไฮริช ปลาดแต่ถูกทำไม่จริงเป็นอังกฤษไปหมดได้ เห็นจะเป็น
ด้วยเกิดในเมืองอังกฤษนั่นเอง

บ้านนั้นช่างเงยบเสียแท้ ๆ ตาครุกับยายเมยมีลูกถึง ๘ คน ผู้ชายคนเดียว มีลูก

สี่ถึง ๗ คน คนมากถว้หนักอก เพราะนางทั้งเจ็ด ๗ นนมผวอยคนเดียวแต่คนทว้มีเท่านั้น
 แดคนตักของกอายุถึง ๓๗ แดจ เมอซาพเจ้าไปถงวณน พวกลกทงทตายไม้อยู่หมต เว้นแต่
 ลูกสาวคนทสี่ ซึ่งไปเป็นสระเกรการของโปรเฟสเซอร์อะไรคนทงอยู่ดอนดอน เวदानนได้
 โอดเตงมาอยู่บ้าน คอซาพเจ้าไปอยู่ได้สองสามวัน จงมนักเรียนคนองกฤษมาอยู่อกคนทง
 เป็นคนทจะชนไปเคมบริชพรอมกับซาพเจ้า แต่ตางคอเดชกัน เมอมเพื่อนเด็ก ๆ มาอยู่ด้วย
 ดิงน ก็คอยทายเทงาเขา แดเมอรูจกเพื่อนบ้านทพจจะรูจกได้ แดจซาพครดำจครูกตบมา
 บ้านอกต้องคนกยงคอยยงชอชน คอยได้เซ่ ๆ ซ่า ๆ กันไปตามเพลง จนถงเมอจะชนไป
 ยนเวอชตนน ดูเหมอนจะมเดี่ยวใจเล็กนอยเสียวอก ในการท้ออกจากบ้านนไป รอคตวทอยู่ใกล้
 ใบชกถประมาณ ๔๕ นาทีเทานนถถง เวदानน ๆ ได้ ไปเทยวบอย ๆ เพราะพวกเพื่อน ๆ
 ทเคมบริชเป็นลูกศิษย์เกาของครคนนหลายคน ประเดยวคนโนนชวคนนชวบอย ๆ แด
 ถนททางท ไปนมนเป็นถนนเต็มทพวกรอมนต์วางชนเมอมาตเกาองกฤษเรยบคมาก ทงไมใคร
 มีใครชนเขาถงทอยเท้าโตนทคอย

วันท ๓ ตุลาคม เป็นวันยูนเวอชตเบ็ด ซาพเจ้าอยู่ชางเคมบริช รุจกดูทางแด้ว
 ไมคองเอะอะ จงให้เขาชนทบคเขาไปให้ แดจรถใบชกถเขาไปถงทงทจะไปอยู่ พบหนึ่ง
 ดือมาแต่คร (คิงเคอ์) ว่าให้ไปทาไมบ่ายวันน แดเมอไปทาถไม่มีชูระอะไร นอกจก
 ไปบอกครให้ทราบวามาถงแด้วพอเบนพรเทานน

หองทซาพเจ้าไปยูนนนอกคอเดช เพราะหองนคอเดชเต็มเดี่ยวหมต ซาพเจ้าชน
 ไปกาถงคนเขามากดงกน หากฤษของทมหองนคอเดชว่างไม

ทคอเดชใหญ่มคนมากเชนครนตนน หองนคอเดชหาพอกบทนกเรยนแดครทงปวง
 จะอยู่ไม เพราะถนนั้น จงมชรรมนิยมคองเราชงนชก ๆ คอเดชทเรยกโตเชนชสำหรับ
 ยูนเวอชต จดให้นกเรยนไปอยู่ตามมากแดนอย บำพชางบ้านมหองรบพกเรยนอยู่ ได้ถงสามสี่
 คน แบ่งหองเรยกเบนสำหรับ ๆ สำหรับทงมทงนทงนทง หองนงเดนทงนทง เป็นหอง
 กนชวแดทชงรบชเรกพรอม เรอนทรบโตเชนชเชนนจะรบใครเขามาอยู่ไมได้ นอกจกคนท
 คิวเคอ์ตามคอเดชถงไปให้ยู่ แดต้องทาตามชอบมังกบหลายอย่าง เป็นคทว่า ถงเวदानน

๕. ถ้าผมจะต้องปิดประตูคนกุญแจ แลถ้านักเรียนคนไหนเข้าบ้านตึกไปแล้ว จะต้องจกดช้อแฉเวลา
ที่เขายานนนไว่ทุกคน พอครบกำหนด ๗ วัน ต้องส่งไปฟ้องครูเสี่ยครึ่งหนึ่ง

การอยู่ ในคอกเลข แลนอกคอกเลขนั้น ที่ออกชฟอดกับที่เคมบริษณตกรงชาม
คอกชออกชฟอดนักเรียนใหม่มักไค้อยู่ ในคอกเลข คอกเก่าเขาหนอยจึงให้ออกไปอยู่ข้างนอกไค
อ้างเหตุ (ตั้งไคยขึ้นมา) ว่า นักเรียนใหม่นั้นไหววมกันั้นอยู่ในคอกเลข จะไครุจกมกคุนถนงายๆ
เมอมเพื่อนฝูงพอแฉจะให้ออกไปอยู่นอกคอกเลขก็ ไม่นั้นการงวองเหงอันไค เพราะเหตุที่
นักเรียนเก่าไคอยู่นอกคอกเลขเช่นนี้ นักเรียนที่ออกชฟอดจึงนิยมการอยู่ข้างนอกกว่าเป็นของค
ถ้าสบายกว่า แฉเป็นไทยกับตัวมากกว่าอยู่ในคอกเลข

ส่วนที่เคมบริษณตกรงชาม คอกคนใหม่ ๆ มัก ให้อยู่นอกคอกเลข (เว้นแต่ัก
เรียนที่ไคตคอกดาชป คือเงินรางวัลช่วยในการเรียน) คอกอยู่เก่าเขาหนอยจึงจะเข้าอยู่ ในคอก
เลขไค เพราะเหตุที่นักเรียนเก่าไคอยู่ ในคอกเลขนี้เอง ที่เคมบริษณจึงนิยมการอยู่ ในคอกเลข
เช่นเดียวกบันักเรียนออกชฟอดคนนิยมการอยู่ข้างนอกเหมือนกัน เห็นว่าสบายกว่า แฉเป็น
เกียรตยศคด้วย

ถ้าจะว่าอย่างถถาง ๆ แฉแล้ว การอยู่นอกคอกเลข หรือในคอกเลขก็มตทงตองทาง
แฉคนชอมชอยข้างนอก หรือข้างในก็มเหตุที่แฉแฉตองตองชาง จะเป็นก็แฉถถางเหอชอบถถาง
ยา บางคนชอบชอย่างนมากกวาอย่างน หรืออย่างนมากกวาอย่างน

การอยู่ ในคอกเลขมชอตาคัญอย่างหนึ่ง คอกมอยู่ในบริเวณคอกด้วยกันมาก เราจะไม่
นังคุยเสี่ยกับไคไรจนตว่างก็ ไค จะไปมากง่าย เปรียบเหมือนห้องเราอยู่ในหอรัชฎา เวลา ๕ ทุ่ม
แฉไป เราจะออกไปไม่ไคก็ไค (ค่างว่า) ประตอไคชชไรยศร์เทานน คอกเลขนั้นเปรียบ
เหมือนชอยตักเช่นถนใหม่ พอดถึงเวลาเขาปิดประตูบ้านเสี่ยแฉ เราไคเทากับเตอศคคกรง
ตามเพื่อนอยู่ในบ้านเตยวถนคอกอยู่ ถ้าไมมแฉก ไคเตอชานทงตอหรือทากการไปเทานน แฉ
การทคองทากการทุก ๆ คนนนเราก ไม่นิยมอยู่เต็มช จะหมนก็เบนคกรงคราอ เพราะฉนั้น
จะต้องทนถูกฟ้องว่าเข้าบ้านตึกไป หรือชวนเพื่อนมาคุยกันชอยของเราเอง จึงจะคอยยงชวเขา
เพราะถานักเรียนเขาไปอยู่ของคอกนเดี่ยกอนเขาปิดประตูบ้านแฉ จะอยู่ ไปเท่าไคก็ ไค

(แต่คงเขาบานตัวก่อนสองยามถ้าไม่อย่างนั้นเกิดความ) ถ้าเขาปิดประตูบ้านเสียแล้ว คนอื่น
จะเข้าไม่ได้ เงินแต่นักเรียนที่อยู่ในบ้านเท่านั้น

การอยู่นอก หรือในคอเดชนั้น ยังมีผลกันเป็นข้อสำคัญอย่างหนึ่ง คือ อยู่
ข้างนอกก็มีบ้างที่อยู่คอเดชนั้นไม่มี ในบ้านนอกคอเดชนั้นมีแต่นักเด็ก (แม่บ้าน) อยู่ใน
บ้านเต็มช่อ แต่มักมีบ้าง หรือถูกหลานไว้ใช้ เวลาเด็กเรียนจะต้องการกาแพ หรือนาชา ก็ค้น
ระฆังเรียกเอาได้ แต่ส่วนในคอเดชนั้นต้องขงนาชากาแพด้วยตนเอง เพราะมีคนใช้มาทำทหนัก
เรียนเองทำไม่ได้ (เช่นปู่ทนนแดงโคโตะ เป็นต้น) เป็นเวลา ๆ ของเด็ก ๆ น้อย ๆ ต้องทำ
เอาเองโดยมาก ว่าที่จริงการขงนาชากาแพหรือต้มใจกินเองเป็นต้นนั้น ก็ไม่ใช่ของลำบาก
ยากเย็นอันใด ของเขาก็น้อยพร้อม นารอนุกตมนาคด้วยตะเกียงก้อช้อ นานานากตมด้วยไฟ
ใช้แสงตนเอง ส่วนควาพเจ้านั้นชอบทำเองมากกว่าใช้บ้าง เพราะจะทำอะไรก็ได้ใจใจ ถ้า
ทำแต่ละทีก็เป็นความผิดของเราเอง ไม่มีใครจะมากจนโทษเราได้

การมีบ้างใช้ดีกว่าไม่มีบ้างใช้ยอกอย่างหนึ่ง คือ เรื่องเขาเช่า ซึ่งนักเรียนมัก
ตั้งให้มาตั้งจากครัวคอเดชนั้น เวลาเท่านั้นเท่านั้นตามชอบใจ คงจะอยู่ใน ๒ โมงครึ่ง หรือ ๓ โมง
โดยมาก การที่เราตั้งใจว่าจะตื่นให้ทันกินเขาเช่าแต่เมื่อเย็น ๆ อยู่นั้นเป็นไปไม่ได้เสมอ
เพราะบางคนเราก็นอนไม่หลับ หรือไม่นอนเสียจนเกือบ ๆ สว่าง แด่เมื่อเป็นอย่างนั้นแล้ว
การที่จะตื่นนอนให้ทันของเวลาที่เขาเช่านั้นไม่ใช่ของเงิน แด่เมื่อเขามาปลุกรู้สึกแสดกคความนอน
เสียอีก ๕ นาทีเถิด เขาเช่าเป็นของเราเอง เราตื่นด้วยไม่ว่าจะมีใครมากอยกกับเรา
ให้เขาคอยเราหนอยกโต คงน ก็หลับตานอนไปอีก ๕ นาทีครึ่ง ดมตาขมคานาพกาเห็นยังมี
เวลาอีกครึ่งนาท พอหลับตาได้อกหนอยกถึงจะส่ายไปอีกนาทหนึ่งก็ไม่เห็นไร แต่เมื่อหลับตา
ลงไปแสดกไม่หลับแต่คา พดอยนอนหลับเอาด้วย ไปรู้สึกเอา ๕ โมงครึ่ง คงน เขามากอย
อยู่คงแต่ (ต่างว่า) ๓ โมงนั้น ก็เขนชดเท่าเขงปลาทแทบจะกินไม่ได้คงน ถ้าเราไม่มาแสด
บ้างก่อนกับเขาใจให้ สมบางทีแห่งไปกับท แด่คงอย่างนั้นกยงร้อน คักว่าเขนหลายเท่า ส่วน
คนอยู่ในคอเดชนั้น ถ้าหาหนามไฟ คนทเอาเขามาตั้งกเขาตั้งใจหน้าเตาไฟพอร้อนอยู่ได้

ทรงนารชนเขากตงใจหน้าเตาไฟเหมือนกัน แต่ไฟไม่มี ถ้าวินโหนดันถ่ายแตกตองกินของ
เย็นไม่อร่อยเอาจริง ๆ จัง ๆ บางทีถึงลือดไปกินเอาถางวันที่เดียว รุ้แต่ถูรอดไป

การอยู่นอกคอกเตช แต่ในคอกเตช ยังมีผดกนอยุ่อกอย่างหนึ่ง คือความรู้งึกของ
เรานันไม่เหมือนกัน เวลาอยู่นอกคอกเตชเรารู้งึกไม่ตงทคทายกบอยุ่ตงเขา เวลาเข้าไปอยู่ใน
คอกเตชแล้ว รุ้สึกเหมือนมบ้านอยุ่เอง ดวยเขาของตงแตกหดบทนอน โตะ เกาซี ตงไปจน
เครื่องภาชนะเล็กนอยุ่ที่อยู่ในห้องเรานนเบ้นของ ๆ เราเองทงนน เวลาอยู่นอกคอกเตชนนของ
บางอย่างกขของเรา บางอย่างกขของเจ้าของบ้าน เวลาเราได้หนังสือได้ใหม่ ๆ จะหักเกาซี
(ดวยความยินดี) เล่นสั๊กตงหนึ่งกไม่ระตอก ทารู้งึกเป็นนือระกบคนเต็มทีไม่ บางทีถ้าเรามี
โอกาส (เช่นวันเกิดของเรา) จะชวนเพื่อนมาตงกนใหญ่ตงยครางทงกอยุ่ไม่ได้น่าน ถ้าตง
คุยหรือเล่นอะไรกนอยุ่ตงก ๆ กก็จะตงตงยาม ตงคนตงตงไปตงตง ในคอกเตชนัน พ่อ
จะเบ็กตงอยุ่เท่าไรกตามใจพ่อเจ้าประคุณทงนน บางทีจะถูผู้ใหญ่ทำตงตงตงตงตงตง
ไปฟ้งเด็กเชอร์ไม้ทันท่าน

ตงทงทงทงทงทงทงทง คือ การเงินทงนน การอยุ่ขางนอกกบขางใน
คอกเตชไม่ผดกนมากนก ทตงนคตงเหมือนอยุ่ในคอกเตชจะแพงกวาดักทงนอย เพราะค่าเช่าห้อง
ในตงนคตงขางจะแพงจคกกวาทงน ถ้าจะคตงตงตามคอกเตชอื่น ๆ ทงไปแล้ว อยุ่นอกหรือในก
คตงเหมือนจะเท่า ๆ กัน ผิดแต่เช่าอยุ่ในคอกเตชตงตงทงนแรกมากนอย สำหรับชอเครื่อง
ตงทงของตงเอง รวมทงฟูก หมอน แดชอมชอน ดวย จานทงกอยุ่อย่าง ในเรื่อนนอกคอกเตช
นน เจ้าของบ้านเช่ามเครื่องตง
กบเช่าของเขาใช้ไปในตงทตง
ทงนน ผาเชตมมอ แดชองเช่นนของตงไปเอง แต่บางคนไม่เป็นชระเอาเงินฟาดศรชระแดนค
ตง
ตง
ทงตง

นอกจากที่กล่าวมานี้ การอยู่นอกหรือในคอเดสก็ไม่มีผลกับนอกเท่าไรนัก แต่ถ้าจะ
ว่าตามความชอบใจของข้าพเจ้าเองแล้ว อยู่ในคอเดสดีบายกว่ามาก

ความประสงค์ของนักเรียนที่เข้าไปอยู่ในยูนีแควอชมนั้น ก็คือจะเอาตกร (เงินแต่คน
บางจำพวกที่ไปอยู่สำหรับสนุก) แรกก่อนที่จะได้ตกรชั้น บ.เอ. นั้น นักเรียนจะต้องทำตัวเรี
กแล้วสองอย่าง คือ

- (๑) ต้องได้ตัดตกรชั้นตามที่กะไว้ในกฎของยูนีแควอช
- (๒) ต้องได้อยู่ในเคมบริชมาแล้ว ไม่บกพร่องอย่างน้อยที่สุด ๘ เทอม (สามปี)
- (๓) การสอบไล่สำหรับตกร หรือเปรียญชั้น บ.เอ. นั้น มีอยู่สองอย่าง คือ

ก. บ.เอ. ที่มอฮอนเนอร์

ข. บ.เอ. ที่มอฮอนเนอร์ เรียกว่า "ตกรอย่างธรรมดา"

(ก) ก่อนที่จะเข้าไล่สำหรับ บ.เอ. ที่มอฮอนเนอร์ได้นั้น นักเรียนธรรมดาจะต้อง
ได้ความรู้ทั่วไปที่เรียก "ลิตเตอโค" ให้ได้เสียก่อน แต่จำเป็นจะต้องได้เพิ่มเติม ข้อที่เลือกได้
เป็นพิเศษอีกข้อหนึ่ง จะเลือกเอาภาษาเยอรมัน หรือภาษาฝรั่งเศส หรือเดช (เมื่อก่อนนี้กับ
กับ เทรกอนอเมตตร) อย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้

เมื่อได้ความรู้ทั่วไปในไล่แล้ว ก็เป็นหมดในลิตเตอโคยูนีแควอช คือไม่ต้องไล่อะไรอีก
ก่อนไล่เอาตกร จะเข้าไล่สำหรับ บ.เอ. ที่เรียกว่า "ไตรปอช" เมื่อไรก็ได้ แต่กว่าที่จะเข้า
ไล่ไตรปอชได้นั้น ต้องมีความรู้สูง เพราะฉะนั้น นักเรียนต้องเรียนอยู่ ถ้าอย่างเก่งก็สองปี
แต่มักจะสามปีเสียโดยมาก (เงินแต่ไตรปอชบางอย่าง ซึ่งบังคับให้ไล่ในสองปี) แต่เมื่อถึง
กำหนดสามปี (๘ เทอม) แล้ว นักเรียนจำเป็นจะต้องเข้าไล่ ถ้าไม่อย่างนั้นก็เท่ากับได้ตกร จะ
เข้าไล่ไตรปอชอีกต่อไปไม่ได้ เพราะการเข้าไล่ไตรปอชนั้น คนหนึ่งก็ไล่ได้ครั้งเดียว ถ้าตกร
แล้วก็ต้องหันไปหาตกรที่มอฮอนเนอร์ ส่วนไตรปอชบางอย่างนั้น ถ้านักเรียนคนไหนเรียน

แล้ว จะต้องเข้าได้ภายใน ๖ เดือน (๒ ปี) ถ้าครบกำหนดไม่เข้าได้แล้วก็ต้องไปได้ใครปอช
 บางอย่าง (ถ้าเรียนไม่ทัน) คือเป็นที่ว่าคงไม่ได้เรียนใครปอชอย่างที่ต้องเข้าได้ในสองปีนั้น
 มาดอก

ใครปอชที่จำแบ่งเป็นอย่าง ๆ นั้นคือ แบ่งตามหัวข้อของการเรียน คือ ใครปอช—
 เดช, ใครปอชภาษาโบราณ, ใครปอชอินทนิย, ใครปอชพงศาดาร, ใครปอชกฎหมาย
 ใครปอชทางศาสตร์, ใครปอชภาษาที่ศึกษานอก, หรือใครปอชภาษาปัจจุบัน (ยุโรป)
 เป็นต้น

ในระหว่างการได้ติดตลก กับใครปอชนั้น ในส่วนนี้เวอชิตไม่มีต้องได้อะไรก็จริง
 แต่ขอเดสหาใจตงนนั้นไม่ เพราะเมื่อต้นปีของยูนิเวอชิต (อะเคเดมีแมดเยย) ต้องมีการได้
 ส่วนคอเดสครึ่งหนึ่ง เรียกว่าการได้ในระหว่างคอเดส หรือเรียกสั้น ๆ ว่า การได้พฤษภาคม
 ตูกันำชัน เพราะการได้นั้นได้ในเดือนมิถุนายนเกือบเสมอ ทำไมจึงเรียกพฤษภาคมก็บอกยาก
 นอกจากตามคำพูดของคนทั้งหลายว่า เขาเรียกการได้ปลายปีว่าการได้พฤษภาคม เพราะเหตุ
 นี้ก็เคยที่ไม่ได้ได้ในเดือนพฤษภาคมเท่านั้น

การได้พฤษภาคมนั้น ถ้าคนใครปอช (คือคนที่เรียนที่เรียกจะเข้าได้ใครปอช) คน
 ไหนยังไม่ลงครวได้ใครปอชแล้ว ต้องเขาได้ทงสั้น ความประสงค์ของคอเดสนั้น คือ ต้อง
 การจะสอบซ่อมคือ ใครจะดีพอหรือไม่ดีพอที่จะไปได้ใครปอชบ้าง ถ้าใครได้ได้ในเดือนพฤษ
 ภาคมนแล้ว ก็กระว่าจะได้ใครปอชได้ ถ้าใครได้พฤษภาคมไม่ได้ แต่เด็กเล็กน้อยก็ยอมให้เรียน
 ค่อยไป แต่ถ้าตกไม่ทำแล้วกมก็ถูกไล่ให้ไปเรียนเขาตกร ไม่มีออเนอเรียเสียทีเดียว เพราะ
 คอเดสไม่อยากจะส่งนักเรียนไปได้ใครปอชตกให้เสียชื่อ

การได้พฤษภาคมนั้น เขามักจะให้ยากกว่าใครปอช หรือพอได้เคียงกันกับใครปอช
 (แต่มกน้อยชอกกว่า) แต่คะแนนที่ได้นั้นต้องส่งกว่าคะแนนที่ละในใครปอช เพราะคะแนนของ
 เรียกว่ายากกว่าเล็กน้อย เมื่อเขาพเจ้าได้ใครปอชสุดท้ายนี้ คนในครนนี้คนได้ ๘ คนเท่านั้น นอก
 จากนนั้นตกหมด คือเขาพเจ้าเองได้คะแนนมากเป็นคนที่ ๘ แต่ดงอย่างนั้นยอมชอกกว่าที่เขาจะไป
 ๕ คะแนน ออกใครชตัวเต็มทีเพราะวันสุดท้ายที่ได้นั้น เวลาบ่ายมแรงเรือเป็นกาใหญ่ เวลา

ต้มควรรจะไต่รบดกร กถาวคอ ไมเป็นคนมคจวามชวชาดำมานยแนแถวเสยตวย

คำว่า "เทอม" นั้น แปลจากกำหนด คือระหว่างที่ตองชนไปอยุทยนิเวชชต
บึงหนึ่งแบ่งเป็น ๓ เทอม ๆ หนึ่งสับขาตย หรือเกาอาทตยผดกนเดกนอย เทอมทงดำมน
เทอมททงตงคนแถเคอนตุลาคม เรียกกันว่า "มิกกตมาชเทอม" / หรือ "เทอมตุลาคม"
เมื่อสิ้นเทอมนแถหยุคประมาณ ๘ จก จึงชนเทอมใหม่เรียกว่า "เดินตเทอม" เป็นเทอม
สั้นที่สุดคุดเหมือนประมาณ ๘ จกเท่านั้น ก็หยุคอกประมาณ ๘ จก จึงชนเทอมใหม่เรียกว่า
"อชเคอร์เทอม" หรือ "เทอมพฤษภาคม" หรือเทอมฤตุรอน" นอกจากนทเคมบริช
ยังมีเทอมพิเศษอกเทอมหนึ่งเรียกกันว่า "เทอมตองจะเคช่น" คือเทอมท ชนไปเรียนไต่ ใน
ระหว่างเวถาหยุค ๔ เดือน พวกไต่รบอชมกชนไปเรียนกันโดยมาก แถคองไต่อนญาคจาก
ครูก่อน ในระหว่างเทอมน ชุนเวชชต ไมเปิด คือไมมีเด็กเชอรตามชรรมดา นักเรียนทชน
ไปอยุมนคองเรียนกับครูไปรเวคทเรียกไคช หรือเรียนโดยคังเอง การชนไปอยุ ในระหว่าง
เทอมพิเศษ (เรียกกันว่า "ตอง") น คองประพฤคตามชอบงคยจตเคมท คือถาไมเขา
คอเดชไคท่น & ทุมดักคนเดยวก็อาจถูกไต่กตบบ้านไต่ เพราะเวถา "ตอง" น ไมมีปรอ
เคอร์ (จะไต่กถำถถึงทหตั้ง) คอยตรวจตรา นักเรียนจะไปเที่ยวชุกชนกตางคนก็ ไมมีชองท
ใครจะจับไต่

เวถาหยุคทยนิเวชชตนั้น เรียกวาจะเคช่นทพวกนักเรียนใช้ค้ำงนว่า "แวก"
เป็นค้ำไมสัภาพจะไปพคกับครูบาอาจารย์ ไม ไต่ คังวาจะเคช่นนนักเรียนนนิเวชชตลอวาเป็น
คาค ถาคอนอนไปเรียกชอตเดเขาแถวคพนเสย เพราะเห็นวาชอตเดเป็นค้ำงนหรับเด็กโรงเรียน
ไป ไมมีสังำพอ ไมสัมแก่นักเรียนนนิเวชชต ในระหว่างจะเคช่นน นักเรียนคองไปจาก
เคมบริช จะไปอยุบ้านหรือจะไปอยุไหนก็ตาม แถชนไปอยุเคมบริชไม ไต่ เว้นแถ ไต่รบ
อนญาคพิเศษก่อน เคมบริชเป็นเมืองดำหรับชุนเวชชต ถาไม ไต่เวถาเทอมแถวคเจยบเหมือน
ป่าช้า ร้านกเปิดบ้างปิดบ้าง ไมมีสันุกอนไต่ ไม ไต่ควม ไต่ควมไปอยุ นอกจากนักเรียนคาง
ประเทศบางคณทยงไมรูจกจะไป ไต่

ข้างเมื่อยขมจะหักเสียได้ ถ้วนไหนลูกเข่าอย่างนั้น ก็อย่าหมายเลยว่าจะทำอะไรได้
อีก เพราะรู้สึกเหนื่อยมือเหนียวอย่างฝรั่งเขาเรียกมันดมมอเหนียว จะดมมอท่าทางได้อีก
ก็ค้อถูด่างคน ดมมอในคอกของข้าพเจ้านมาเดยวันมาอย่าไม่ออกกมมาก เพราะเงาเงาของ
ขี้ ๗ ไปให้เร็วพอตามค่าเด็กเชอร์ทนม อย่าให้หลุดไปเสียได้ เพราะฉะนั้น ดายมอขี้ข้าง
จะไม่สู้ได้การอยู่ตั้งก่น้อย

การที่จุดเด็กเชอร์ ได้ดีหรือไม่คนนั้น ไม่เป็นด้วยเขย่นเร็วหรือไม่เร็วอย่างเคย เป็น
ด้วยเขาใจค่าทงเด็กเชอร์กถ้วนนมหรือไมด้วย เพราะฉะนั้น ถ้าคนเขย่นชอกแซนคเป็น
เขย่น อย่าคิดว่าจะจกคกจากคนอื่น ๆ บางทีจะกถ้วนเองได้เสียอีก

ความวิธแต่ความชำนาญยอมเป็นข้อสำคัญในการจุดเด็กเชอร์น เมื่อแรกเมื่อยังไม่
มีความรู้ ในเรื่องทเด็กเชอร์นเลย แดยงไม่ชำนาญจุดด้วยนม ก็จาเป็นคองจกไม่ได้ หรือ
จกได้ก็ ไม่รู้ว่าจกเขาอะไรมา ไม่ใคร่มประโยชน์เท่าไรนัก เกือบเท่าไปนั่งจกรูปผู้เด็กเชอร์
หรือจกรูปผู้หญิงเงินเหมือนกัน ผิดแต่ความพยายามที่มประโยชน์กว่าความไม่พยายามเท่า
นั้น

พวกผู้หญิงที่มาฟังเด็กเชอร์กับพวกนักเรียนผู้ชายนั้น คือพวกนักเรียนคอกเดชผู้หญิง
(เกอศนกับนวมแมน) ซึ่งทกการเล่าเรียนอย่างเดียวกับพวกผู้ชายหมด ผิดกันแต่เขาไม่ ไทคกร
เท่านั้น กับเขานักเชอกรนว่าคองได้แฉ่นตาทุกคน แดเป็นพวกที่เรียก "ตงเท้าต่นต" คือ
ผู้หญิงที่ไม่แฉ่นอันใด นอกจากการเรียน ย่อมไม่เข้าใจได้ ในเครื่องแต่งตัวนมหมบตอยคว
ให้รุ่มรามผตผู้หญิงทงหลาย ว่าทแทกการทจกนอย่างนหนักเกินไปอยู่หน่อย เพราะถึงพวก
นักเรียนผู้หญิงเหต่านนอยข้างจะได้แฉ่นตา หรือได้ตงเท้าต่นตอยู่หน่อยก็จริง แต่คนทททท
แฉ่นแฉ่นงอนตมไป พวกผู้หญิงนมกจะถอดคจว่าเรียนคกจกผู้ชาย แดทจกเป็นนอยอย่างน
อยู่ตั้งก่น้อย เพราะเขาเข้าใจได้แต่ไม่ยกการต่นนเป็นของสำคัญ เสียไม่ได้นาน ๆ ก็ต่น
ก็อกกกันเสียคกรทง หรือไปช ไปชกถ้วนตั้งก่น้อยเท่านั้น

แต่การที่นักเรียนผู้หญิงยกคจว่าคกจกผู้ชายตงพ นักเรียนผู้ชายตงคกออก
ยอม ๆ บางคนก็หวเราะแแต่ไม่จกอะไร บางคนก็หวเราะแแต่คอบว่าให้เรียนจนได้แฉ่นตา

ต้องซนก็ไม่เห็นจะดีกว่าเราไปได้ เราอ่านหนังสือน้อยกว่าครึ่งหนึ่ง แต่เวลาได้โต้คะแนนเท่าๆ กันคงจะดีกว่าเราได้หรือ ตามที่ข้าพเจ้าเคยเห็นมากมกเป็นอย่างน้อย โดยมาก เช่น ข้อถาม ทิทานต์ เด็กเซอร์บงท่านให้เราเขียนตอบนั้น ถ้าตอบคัดคัดโต้คะแนน ๓ คะแนนเป็นอย่างสูง เราตอบคัดหน้าครึ่งก็ ได้ ๓ คะแนน แต่พวกผู้หญิงมักตอบคง ๕ หน้า แต่คะแนนได้ อย่าง มากก็เพียง ๓ คะแนน คะแนนก็ ได้เท่ากัน แต่เราไม่ต้องเขียนถึง ๕ หน้า จะไม่ว่าเรากว่า อย่างไรได้

เรื่องโรงเรียนผู้หญิงที่เคมบริดจ์นั้น มีเรื่องตลก ๆ หลายเรื่อง เช่น เรื่องเด็ก ผู้หญิงบางคนข้าพเจ้าจะเว้นแต่ไม่ได้ แต่ต้องขอไปเล่าภายหลัง ครั้นจะกล่าวถึงโรงเรียน ค่อยไป

(๒) การที่อ่านหนังสือ หรือทำการเอาเองจากสมุดคำวานน เป็นของสำคัญที่สุด นักเรียนจะเรียนได้หรือไม่ ได้ก็ขึ้นอยู่กับข้อ โดยมาก เพราะฉะนั้น จึงได้กล่าวมาข้างต้น แลว่า การเรียนที่ขึ้นเองที่ตนนั้น นักเรียนเป็นอิสระแก่ตน จะเรียนมากหรือน้อยก็ได้ หนังสือที่อ่านนั้นท่านผู้ เด็กเซอร์บงท่านให้เสร็จว่าให้ข้อเล่มนั้น ๆ และให้อ่านเล่มไหนก่อน เพราะ ฉะนั้น ถ้านักเรียนอ่านได้หมดตามที่ให้แล้ว ก็คงเข้าใจความที่เด็กเซอร์ ได้หมด อะไรที่จุด มาได้จากเด็กเซอร์มักเป็นของที่ ไม่มี ในหนังสือ แต่ถ้าเราจุดมาได้แล้วมาเทียบกันก็เห็นชัดชัด ได้ ทำให้สว่างออกไปมาก การเด็กเซอร์นั้น ถ้าข้อไหนมีอยู่ในหนังสือแจ่มแจ้งก็แล้ว ท่าน ผู้ เด็กเซอร์ก็ ไม่ ใครกล่าวต่อตรงไหน อยู่ข้างจุ่ม ๆ จึงจะ ให้ละเอียดละเอียดมากจนคงจะ ก็เป็นที่เห็นได้โดยง่าย การอ่านหนังสือเอาโดยตัวเอง ก็กับการฟังเด็กเซอร์นั้น เป็นของต้องทำ ไปด้วยกัน แต่ถ้าจะว่าที่จริงแท้ ๆ แล้ว การอ่านเอาเองก็เหมือนจะสำคัญกว่าการฟังเด็กเซอร์ ดังที่น้อย เพราะการอ่านโดยตัวเองนั้นเปรียบเหมือนเนื้อ การฟังเด็กเซอร์จะว่าเป็นแต่ทรง เกรงก็ว่าได้

นอกจากการอ่านไปสำหรับฟังเด็กเซอร์นั้น ยังมีการที่ต้องทำไปใหญ่ เด็กเซอร์หรือ ครูไปตรวจตรวจออกอย่างหนึ่ง ต้องนับว่าเป็นงานส่วนที่ตัวเองเหมือนกัน เพราะไม่ทำก็ ได้

21/10/2555

อีกหนึ่งท่านผู้เด็กเซอร์มักให้ออกตามประมาณ ๓ ข้อ ให้ไปสำหรับไปส่งคราวเด็กเซอร์หน้า
 จะไปค้นทำจากตำราหรือสมุดโน้ตหรืออะไรก็ตาม ขอแต่ให้ทำเท่านั้น บางคนถ้าไม่สู้จริงจะ
 ไปงานใครเขาทำมาก็ได้ แต่เห็นจะไม่มีใครทำอย่างนั้น เพราะถ้าไม่ทำทศเดียวก็ได้อีกเหมือนกัน
 แลจากที่ตงไปงานใครทำมากยังมีประโยชน์อยู่นั่นเอง เพราะนักเรียนคงต้องมากัดตนเองจะอด
 จากทะเลาะถ่อยไม่ได้ กระดาษที่เราเขียนตอบชอถามนั้น ผู้เด็กเซอร์รับเอาไปตรวจ ข้อ
 คราวเด็กเซอร์หน้าคงเอากลับมาแจก ถ้าใครทำผิดก็โดนคะแนนมาก หรือจนกว่าดีไม่ตาม
 ควร ถ้าขอโทษทำผิดกันมาก ๆ ก็กลับอธิบายชอถามใหม่ ให้แจ่มแจ้งทงกัน การตอบชอถาม
 เช่นเป็นการสนุกมาก เพราะเราสู้ดีกว่าทำชอกกับคนอื่น ยิ่งเราโดนคะแนนเต็มที่ หรือมีคน
 ดินสอเขียนว่า "ดีนัก" อยู่ข้างท้ายแล้ว เราก็รู้สึกปลื้มมีประโยชน์

เวลาที่เรากำการในห้องเราเองนั้น ก็คือเวลาเข้าในระหว่างที่ ไม่ต้องไปฟังเด็กเซอร์
 (เด็กเซอร์ มีแต่เวลาเข้าเท่านั้น) กับเวลากินเขาเขียนแล้ว บางคนก็หมั่นจดแถมในระหว่าง
 เวลาที่กินชากกับเวลาที่เขาเขียนเขาด้วย เวลาบ่ายไม่มีใครทำงานเลย ไม่ว่าหน้าร้อนหน้าหนาว
 คงมีเดินอะไรหรือไปไหนอย่างหนึ่ง การเดินที่เคมบริชมทุกอย่าง ไม่ว่าเดินอะไรเป็นคงได้เดิน
 ทงนั้น ถ้าใครเดินอะไรไม่เป็นแล้วอยู่ข้างจะไม่ได้การ ต้องอยู่ในพวกที่เรียกกันว่า "ส้มต"
 คือพวกที่หมกหมัวอยู่แต่ในห้อง ไม่ใคร่มีใครชอบแถม่าจะเป็นลมอ้ามหาตตาย

(๓) การเรียนกับครูไปรเวตที่เรียกว่าโคชนน เป็นเครื่องหมายว่าเป็นการวิชรอน
 อยู่น้อย เพราะความประสงค์ไปเรียนกับโคชนน ก็คือจะหาความแนะนำสั่งสอนพิเศษเพิ่มเติม
 กับความที่เราเรียนมาจากเด็กเซอร์ แลจากหนังสือที่เราอ่านเอง หรือว่าอดอย่างหนึ่งก็ขอ
 มี โคชใจชอชอชบายการที่เราจะทำโดยตนเองไม่ได้ นักเรียนใครบอชมกัม โคชกันโดยมาก
 แลถ้าจะถาวรตรงแต่ คนที่ ไม่น โคชนน ก็คือคนเก่งที่สุดหรือไม่เป็นเรื่องที่สุดเท่านั้น
 เพราะคนเก่งเขาเรียนได้ตั้งใจโดยตนเอง แลคนไม่เป็นเรื่องที่สุดคนไม่ต้องมี โคชใจ ให้เสียเปล่า
 เพราะอย่าว่าแต่ โคชคนเดียวเลย ให้สิบคนก็ทำให้พอเจ้าประคุณต ชนไม่ได้ บางคนโคชต้อง
 ระอาไม่สอนต่อไปได้ เพราะให้ทำอะไรพอกก็ไม่ได้ โคชจะไปเขียนคำพ้อได้เมื่อไร

เวลาที่เรียนกับโคชนน จะว่าเวลาไรก็ตามแต่จะมีชอว่าง จะเข้า หรือกลางคืน

ก็โต แต่ตอของกะกนไต่ตรงระเบียบ เป็นต้นจากกะ ๓ ครั้ง คือวันจันทร์ วันพุธ วันศุกร์
ตงแต่สี่ของทุ่มไปจนยามหนึ่งเป็นต้น คำสอนโคชอยู่ข้างจะแพงมากเพราะเอาหอมตะถัง ๓๐ กม
(ที่จริงข้าพเจ้าก็จำไม่ถนัด แต่ดูเหมือนเท่านั้น) แดราคาโคชไม่ว่าสอนอย่างต่ำอย่างสูง
เหมือนกันหมดเท่านั้น

ท่านพวกโคชนั้น คือพวกเปรียญเก่า ๆ มักเป็นฐานานุกรมอยู่ในคอเดชโคคเดช
หนึ่งมีการอื่นทำโดยมาก รับโคชนักเรียนพอเป็นประโยชน์พิเศษ แต่บางคนไม่หากินทางอื่น
กม โคชทั้งเขาทางเขม ถ้าเขมคนเก่งบางที ได้ถึงหอมตะ ๒๐๐ ปอนด์ แต่กระนั้นก็ยังรับ
นักเรียนหมาหาโตไม่หมด เพราะไม่มีเวลาพอ พวกโคชนั้นเป็นมนุษย์ที่ควรมีในโลกแท้ เพราะ
เป็นคนมีประโยชน์มาก พวกนักเรียนเช่นที่ ได้ตก ๕ ครั้งนั้น ถ้าไม่ได้ โคชช่วยแล้วคงจะ
ตกหลายสิบครั้งแน่แท้

คำว่ายูนเวอชิตนั้น คือคำตากันว่า "ยูนเวอชิตแซ" มาจากคำว่า "ยูน" (หนึ่ง)
(หนึ่ง) "เวอชิต" (หนึ่ง) รวมความว่าหนึ่งเขาเป็นหนึ่ง แปลว่า "รวมทั้งสิ้น" แต่ก่อน
ความเข้าใจนั้นยูนเวอชิตคือที่รวมกันของคอเดช (คือโรงเรียนชั้นสูงมาจากตากัน "คอติย้อม"
แปลว่าที่รวมกัน) คือที่ประชุมสำหรับการอื่นหนึ่งใด คือการส่งสอนวิชาและการให้ตก
เป็นต้น ความเข้าใจของมหาชนบางจำพวก เช่นคนหนุ่ม ๆ เป็นต้นนั้นก็ไปอย่างหนึ่ง คือ
ถอยยูนเวอชิตว่าเป็นที่สำหรับส่งลูกตั้งจะได้กวดถึงภายหลัง

ส่วนหัวหน้าแต่ผู้ใหญ่ในยูนเวอชิต แดคอเดชทั้งปวงนั้น ที่เคมบริษัทอย่างเดียว
กับทอออกซฟอด (คือที่รียนกันยายน ๓๓๕) แดช้อตำแหน่งผิดกันบ้าง หัวหน้าของยูนเวอชิต
ก็คือ ชานเซตเตอร์ เป็นคนไม่สู้มีฐานะมากนัก แต่ไม่ได้เป็นคนอยุทธเคมบริษัทด้วย รอง
ชานเซตเตอร์ลงมาไว้ชานเซตเตอร์ เป็นผู้จัดการแทนชานเซตเตอร์พร้อม บิหนึ่งเลือกกัน
ตรงหนึ่งจากพวกหัวหน้าคอเดช ต้องประจำอยู่ที่ยูนเวอชิตตนเอง ผู้เลือกไว้ชานเซตเตอร์

พวก "เบ็นชั่มเมอร์" นั้น คือ พวกที่ไม่ได้รับเงินอุดหนุนจากคอเดช เป็นแต่ได้
เขาโตกเขาอยู่ มักเป็นพวกทมึงงทองพอแล้ว แต่ความรักไม่ตั้งพัก นักเรียนทางหลายเป็น
พวกเบ็นชั่มเมอร์ โดยมาก รวมพวก "ปอด" คือพวกที่ไม่เรียนเอาตกรอจนเมอร์นทวย
เพราะนักเรียนที่ ได้เงินอุดหนุนจากคอเดชนั้นจะต้องเรียนใครปอดทุกคน

พวก "ซซา" นั้น คือพวกนักเรียนคนจนที่ไม่ได้เป็นสัคคอดา แต่ได้รับเงินอุดหนุน
จากคอเดชเหมือนกัน แล้วยังมีหมาซาเตี้ยเงินคากน้อยแฉกอื่น ๆ น้อยกว่าพวก เรียนอื่น ๆ
เพราะเวลาใช้เงินแก่คอเดชเมื่อปลายเทอมนั้น ได้ลดหลายเปอร์เซ็นต์ทีเดียว

นอกจากการแบ่งนักเรียนดังที่กล่าวมานั้น ยังมีแบ่งเป็นปัท ได้ขุมมาออกอย่างหนึ่ง คือ
คนปัท ๑ เรียกว่า "แฟร์ชแมน" แปลว่าคนใหม่ คนปัท ๒ เรียกว่า "ซีเนี่ยซอพ" แปล
ว่านักปราชญ์น้อย คนปัท ๓ เรียกว่า "ซีเนี่ยซอพ" แปลว่านักปราชญ์ใหญ่ นักเรียนที่คอ
"ซีเนี่ยซอพ" ขึ้นไปนั้นคอพวก บี. เอ. นับเขาในพวกนักเรียนเหมือนกัน เพราะ บี. เอ. กับ
พวกนักเรียนที่ยังไม่ได้ บี. เอ. นั้น เรียกว่าซีเนี่ยเมมเบอร์ (สมาชิกรุ่นเล็ก) ของยูนิเวอร์ซิตี คอ
ได้ เอ็ม. เอ. แลวจึงจะนับเขาในพวกซีเนี่ยเมมเบอร์ คือ สมาชิกรุ่นใหญ่

ส่วนนักเรียนปัท ๓ ที่ ๓ ที่ ๓ นั้น ทายมมเกยรตแตกกัน คือใครยังอยู่นานก็ยิ่งได้รับ
เกียรติยศมากขึ้น ไม่แต่จากคอเดชอย่างเดียว ถึงในพวกนักเรียนด้วยกันเอง นักเรียนใหม่ก็
ยอมลงนักเรียนเก่าเป็นธรรมดา ที่เคมบริชมธรรมเนี่ยมคาง ๆ ซึ่งเปนเครื่องถอกนจต เช่น
นักเรียนใหม่จะไปหานักเรียนเก่าก่อน หรือเชิญเขามาเลี้ยงก่อนที่เขาเชิญตัวไม่ได้ แต่ความมา
นักเป็นแต่กตาดาวทั่วไป เพราะนักเรียนใหม่บางคนก็เก่งในการเล่นซงกอดจาเป็นของสำคัญในพวก
นักเรียนนั้นนักกลบเป็นคนโต นักเรียนเก่าต้องเกรงใจมาก ๆ ถ้าเราเล่นอะไรเก่งถึงได้รับเกียรติ
ยศให้เล่นแทนคอเดชแล้ว ถึงเราจะเป็นคนใหม่ก็ไม่เป็นไร เราอาจทำกันได้ พวกเก่า ๆ ต้อง
เกรงเราโดยมาก ตามที่กล่าวมานักเบ็นทเห่นโตวาทเคมบริช (หรือฮอกซฟอด) นั้น การ
เรียนไม่เป็นที่สำคัญที่สุดคองอย่างเดียวคองมีการเล่นเพิ่มเติมด้วย ดังที่จะโตกตาดองทหงเมอเดา
ถึงการรสนัก, การกนออยู่, การคบเพื่อนฝูง แต่การเป็นไปทางปวงของนักเรียนที่เรียกว่า "ไลฟ์"
ยูนิเวอร์ซิตีนั้น

ในยูนิเวอร์ซิตีแคมปัส มีคอกเตลหลายแห่งก็จริง แต่ยังมีพวกนักเรียนที่ไม่มคอเลข
 ออกจากห้อง เป็นนักเรียนยูนิเวอร์ซิตีเหมือนกัน แต่ไม่ได้อยู่ในคอกเลขใด มักตลกกันว่าเป็นพวก
 ไม้มคาค่าแห่งแห่งโคน หากใครจะคบกับพวกคอกเลขได้เท่าใดไม่ นักเรียนพวกนี้เรียกว่า "นอน
 คอกตเยยค" แปลว่าไม่มีคอกเลข แต่มักเรียกกันสั้น ๆ ตามภาษานักเรียนว่า "นอนคอกต" โดย
 มากพวกนอนคอกตนั้นเวลาเขาอยู่ในยูนิเวอร์ซิตี ไม่ต้องได้เสียกับคอก เพราะการได้เขานั้นเป็นของ
 คอกเลข ความสนุกของผไม่มีคาคอกคงจะมีน้อยอย่างไร ความสนุกของพวกนอนคอกตก็น้อย
 อย่างนั้น เพราะไม่มีคอกเลขจะเข้าอยู่ ไม่มีห้องจะไปกินเข้า แต่ด้วยความรันทงทนนักเรียนคอกเลข
 ได้รับมันโดยมาก การที่ข้าพเจ้าเทียบกับนักเรียนนอนคอกตกับผไม่มีคาคอกนั้น ไม่ใช่เป็นการ
 ตีเทียบกันใด เป็นเหตุด้วยไม่มีอนจะกล่าวเทียบให้ง่ายกว่านั้น

สอนโรงเรียนผู้หญิงสองโรงเรียนที่กลางมานัน ว่าที่แท้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับ
 ยูนิเวอร์ซิตีเลย แต่ถ้าไปพูดอย่างนั้นให้พวกนักเรียนผู้หญิงได้ยินแล้ว เขามักไม่ใคร่ชอบ บาง
 ท้องทำกรยาสะบัดสะบั้งเขาเสียอีก คอกเลขผู้หญิงทั้งสองแห่ง คือ เกอตันกับนอแวนนั้น ไม่
 ได้รวมอยู่ในจำนวนคอกเลขของยูนิเวอร์ซิตี แต่พวกนักเรียนก็ไม่ได้เป็นสมาชิกของยูนิเวอร์
 ซิตีของยูนิเวอร์ซิตีเอง เมื่อประมาณ ๒ ปีมาแล้ว พวกผู้หญิงทั้งสองคอกเลขนั้นเรื่องราวของยูนิเวอร์
 ซิตีขอให้อ่าน คึกกรแกตั้น แต่หาสำเร็จไม่ ท่านพวกเจ้าพนักงานยูนิเวอร์ซิตีบางคนก็เห็นควรจะ
 อนุญาต แต่ครั้นมาประชุมหารือกันเขา พวกนักแพ เพราะพวกไม่เห็นควรให้มากกว่า
 หหลายส่วน เมื่อกาลถึงประชุมท่านพวกเจ้าพนักงานทั้งหลายนั้น พวกนักเรียนผู้ชายด้วยกัน
 ใหญ่ ด้วยกลัวจะยอมให้ตักแกผู้หญิง เลยเอะอะไม่ไช้น้อย เพื่อการสนุกด้วย คิงทซาพเจ้า
 ห่วงใจว่าจะได้เตาถึงภายหลัง ทิวขอใหญ่ทิวว่าไม่ควรจะให้คึกกรแกพวกนักเรียนผู้หญิงนั้น ก็คือ
 นักเรียนผู้หญิงหาได้เป็นพวกยูนิเวอร์ซิตีไม่ แต่ถ้ายอมให้คึกกรแกจะต้องเป็นอนดางกฎทิวว่า
 นักเรียนจะต้องอยูยูนิเวอร์ซิตี ๘ เดือนก่อนจึงจะรับคึกกร ไตนั้นไป

แต่การที่ยูนิเวอร์ซิตีไม่ยอมให้ผู้หญิงรับคึกกร ไตนั้น จะได้สิ้นความกรรณาที่เตยจหามิ
 ได้ เพราะก็ยอมให้มาฟังเด็กเซอร์ แต่ยอมให้เขาได้โดยสะดวกกับนักเรียนผู้ชายอยู่ ผิดกัน

แต่เมื่อออกจากคอกเลขไปแล้ว นักเรียนหญิงไม่มี บี. เอ. เดิมทำยี่ห้อ (อย่างเดียวกับคนที่ได้
ไม่ได้หรือไม่ได้ได้) แต่เมื่อเวลาอยู่ในคอกเลขนั้นไม่ได้ ได้แก่แปดเก้าอย่างพวกนักเรียนผู้ชาย

ส่วนกฏแต่ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ที่ยื่นवेशิตแต่คอกเลขนั้น ไม่มีอะไรจะกล่าวมากนัก
ส่วนนักเรียนต้องฝากเงินประกันตัวไว้กับคอกเลข ๑๕ ปอนด์ (คอกชันมันเน) มีค่าธรรมเนียม
ยื่นवेशิตเหมือน ๕ ปอนด์ แต่จำไม่ใคร่ถนัด เวลาได้คราวหนึ่งต้องเสียเงินคราวหนึ่ง อยู่
ข้างจะแพงจตอยู่สักหน่อย เวลาเป็น บี. เอ. ก็ต้องเสียเงินค่ารถกร๊ว แต่เมื่อถึงกำหนดจะรับ
เอ็ม. เอ. (ถ้ามีตั้งแต่เป็น บี. เอ. ไป) ก็ต้องเสียเงินช้ออก ๒๕ ปอนด์

เวลาแรกเขาอยุ่ใน นักเรียนคอกเลขในสมุดสำหรับคอกเลข เพื่อแสดงตัวว่าเป็น
เมมเบอร์แล้ว แต่ส่วนยื่นवेशิตนั้นต้องมพชรเรียกว่า แมตครคอกเลขนั้น คือ เช่นชื่อในสมุด
ยื่นवेशิตเป็นทหมายว่าเป็นเมมเบอร์ยื่นवेशิตออกชันหนึ่ง

ก่อนจะหยุดพรรณาร่องยื่นवेशิตคอกเลขนั้น ข้าพเจ้าอดกล่าวจาขบธรรมเนียมแ
กฏของยื่นवेशิตทั้งปวงที่ ได้กล่าวมาแต่จนน หากจะบรรยายเต็มที่ไม่ เพราะข้าพเจ้าได้
พรรณามาตามทหนักได้ ในขณะหนึ่งเท่านั้น คงจะเว้นบทพร้อมไม่ได้ ส่วนความสนุกแต่ความ
เบ่งไปของนักเรียนยื่นवेशิตนั้นจะได้กล่าวต่อไป

ความรุนแรงที่ยื่นवेशิตมากมาายกายกอง เหตุจะพรรณานี้ให้ละเอียดทุก
อย่างได้ แต่ข้าพเจ้าจะนำมากกล่าวในทหนักคงมีแต่ทหนักได้ ในระหว่างที่เรียบเรียงอยู่นั้นเอง
เพราะฉะนั้นคงบอกพร่องอีกตามเคย แต่เดิมข้าพเจ้าได้จดในคอกใจพอเป็นทางที่จะช่วยให้เขียน
ตัดคอกกันได้ แต่ในคอกเนื้อคอกการเขากแอมญมาทาหายคอกเป็นวรรณจำบังไป ข้าพเจ้าได้คนมา
นักแต่อกหาพบไม่ ด้วยไม่มีนางวานรินจะช่วยชี้โหวาในคอกไปชอนคอกอยู่ในฟองน้ำฟองใด เพราะ
นางวานรินคนเกาท ชววรรณจำบังนนักชนส์วรรคไปเสียแต่จ เหตุฉะนั้นข้าพเจ้าต้องเขียนตามแต่
จะเขียนได้ โดยไม่มี โนคเป็นผู้นำทาง จะเป็นอย่างไรบ้างก็ไปทราบเอาคอกภายหลัง

ใครบ้างจะเป็นผู้แปลคำว่า "เคมบริชไคฟ" (ไคฟ แปลว่าชีวิต) ให้ถูกต้องแน่
นอนรวมอะไรต่ออะไรให้หมดได้? ข้าพเจ้าเองไม่รับว่าจะแปลได้ ถ้าถูกเกณฑ์แล้วจะทำได
อย่างมากที่สุดก็เพียงพยายามคอก จะสำเร็จหรือไม่ก็บอกไม่ได้ แต่นักทนามผู้ใดมาเกณฑ์ข้าพเจ้า

ครองพาให้ชาวเจ้าพดเรื่อยไปตั้งบ้านนักเรียนทเคมบริช คือพูดกันไปไมศกลงชาติ
 ด้งภาษา เพราะนักเรียนทไปจากต่างประเทศมีน้อยกยอมไม่ ใครมบค้ายท ในนอชอง บิตา
 นักเรียนทเคมบริชน ไม่ ใช่จจะเป็นเจ้าหรือไพร่ มหรือจน พอกาหรือดมาชกปาเดยเมนศกต
 กมีอาการเหมือนกันหมดทุกคน คือเป็นคนททาโทษนักเรียนมคความครนครามหาทสุดม ไค
 ความสั่งหรือความคำ ความอองหรือความพอม ความสั่งหรือความไม่สั่งของชองบิตานน
 เป็นเป็ดอกหุ่มภายนอก ถาเดลกขาบออกเดยแตวกเหมือนกันหมด คือเป็นคนม้ออพพิต เป็น
 เทรญญิกชองบคุตรชาย แตเวดาทจ่ายเงนโทนนมกจะใช่ภาษาทบุตรไม่ ใครชอบฟังมากนก็
 มกจะกต่างคำแต้งอนไม่ ใครหุคหุยอน แตบางทกเป็ดยนเป็นความคบาง พวกับคจาจะชอบ
 ะไรเหมือนกันทุกคนหรือไม่ ๆ ทราบ แตมของท ไม่ชอบเหมือนกันหมดคือคอกไม้บักอก
 รองเท้าเด็อง เลือกางเกงใหม่เป็นต้น ชองเดถ่าน บิตาจะไม่ชอบเองก็ห้ามได้ แตไม่ชอบ
 ใช่บุตรชายชอบ ค้วยทราบอูว่าชองเดถ่านนเงาจะอโมงค ให้เงนไหลออกได้มาก ๆ แตบิตา
 เป็นคนททราบเงนนมอยเท้าไค บิตาไม่ใคร ชนไปเยี่ยมบุตรทเคมบริชบอย ๆ นก แตถ้า
 ชนไปเมื่อไคแตบุตรกคองจคการรับรอง คอยคองเก็บรูปผู้หญิงท ใ้กรอมตงอวดใ้บนหง
 เหมือเต่าไฟนพเดย ชวดเครชองคมกคองเขาทตบ เลือผ้าใหม่คองดงทบ ทนงสูกคองออก
 เทยวอหนามาก ๆ บิตเกบเงนทงปวงกคองเขาเต่าไฟ หรือเขาบุญเงยยาให้เทยวใ้สอหน้า
 อยุไค แตเพื่อนฝูงคองทราบหมดว่า "พ้อแกไม่ชอบคำแต้งอวย" ใ้ทกประทดาด แตบิตา
 เป็นคนสุดทายทนักเรียนจะไปชองเงนในเวลาทมคความลำบากเรื่องหนัดนต่าง ๆ เมอชอหรือยอม
 ใครไม่ ไคแตเงจจะไปตั้งบิตา แตพวกับคาทงหลายนนมพชออย่างเดยงกันหมดในการทจะใ้
 เงนบิตชองบุตรชายน คอยคเฮ็ดใหญ่ว่าใ้เงนราชกบทานาด้วยช่าง แตเห็นวากะไรก็ว่าออก
 มาตรง ๆ จะใ้บิตบงคความเห็นนห้ามไค เสียแตคความเห็นนฟังไม่ ใครสั่งนุทเท่านั้น

พนอชฝ่ายผู้หญิงชองนักเรียนน เป็นพวงกล้าหรับอวดคโดยมาก เวลาทพนอช
 ผู้หญิงชองนักเรียนชนไปเยี่ยมนักเรียนทเคมบริช กมแตเวลาเทอมฤดูร้อน คือเทอมต้นท
 ด้ทเคมบริช มนารดาเป็นเต่าแก มตุกสาวหลานสาวแตงคองอวยไปอวดคด้วย ปลายเทอมฤดู
 ร้อนเป็นเวลาแข่งเรือในระหว่างคยเลขต่าง ๆ พวกพนอชนักเรียนชนไปค้วยกันมาก จึงมการ

โก่งโบซากาแฟของข้าพเจ้าแค่สักขณะเดียว นอกจากฉวยเอาไปให้นักเรียนคนอื่นที่ขาดโบซากาแฟลง แต่ข้าพเจ้าเองหมดแกกไปเอาของคนอื่นมาให้เหมือนกัน บางวันข้าพเจ้าเคยตกใจว่าช่อมช่อหายไปเกือบหมด แต่ครั้นตามยายเบ็คเตอร์เขา ก็ได้ความว่านายคนนั้นห้องตรงข้ามเขาเลี้ยงเพื่อน ของ ๆ เขาไม่พอแก่เขาไปให้เขายืม แต่บางทีถ้าข้าพเจ้ามธุระเขาของมีเองไม่พอ แกกไปฉวยเอาของคนอื่นมาดื่มให้สักคึกเหมือนกัน เพราะฉะนั้น นักเรียนจึงไม่รังเกียจทยายเบ็คเตอร์เอาของไปแบ่งให้คนอื่นใช้บ้างคราว คึงนั้นพวกเบ็คเตอร์เป็นผู้ใหญ่ มักมีลูกหลานอายุคราวพวกเรา ๆ มาก เพราะฉะนั้นถ้าเราเผลอมาถูทเอาหรือเครื่องประดับกายที่เราไม่ต้องการแล้ว แกกเป็นกระโถนท้องพระโรงคอยรับอยู่เสมอ บางวันแกกเก็บดอกไม้มาปักขวดเป็นช่องตอบแทนให้บ้าง

เบ็คเตอร์คนหนึ่ง ๆ คึงได้มีนายเบ็คเตอร์คนมาแดงดงรอย แตนายคนหนึ่ง ๆ ยายเบ็คเตอร์ก็คงทำการรับใช้ด้วยโดยเต็มใจเหมือนกัน ถ้านายเก่าได้ ไปเป็นคนใหญ่คนโตขึ้นแล้ว แกกทั้ง เด่าถึงไม่ใคร่หยุด ทำให้นายใหม่รู้สึกเคียดไปมาก ในคอเดชคงไม่มี ใครทราบความผิดแต่ความเสียของนักเรียนมากกว่าเบ็คเตอร์ แต่เบ็คเตอร์จะเห็นนายเป็นคนที่แกกคอกเมื่อออกจากคอเดชไปแล้ว มักจะเห็นนายเก่าดีกว่านายใหม่อยู่เสมอ แต่มักจะประมาณความดีของนักเรียนโดยจำนวนคืนเนอร์ทเพียงนั้นโดยมาก คอกคนทเพียงอาทิตย์ละ ๓ ครั้ง มีความดีมากกว่าคนทเพียงอาทิตย์ละครั้งเดียวเป็นต้น นักเรียนที่เรียนจดี ๆ นั้นถึงพวกเบ็คเตอร์จะชอบก็ ไม่ชอบเหมือนพวกที่ไม่เรียน เขาแต่ส้นๆ คอกเมื่อนายที่เรียนจดีได้ใครนทหนึ่งแดง จังจะราแพนฮวดพวกกันที่นายได้ไม่ได้

เบ็คเตอร์โดยมากเป็นคนเอาใจใส่คอกนายคียงนค ถ้าแจบกปฏูปคอกอย่างเรียบร้อย แต่เจดาพคคอกมักจะเด่าให้ฟังว่า นายจิดเตยม หรือนายโยเสัพบุตรชายของแกนนเมอจับไซหรือฮอกททกมอการกระสับกระส่ายนค นักเรียนคนแจบคไม่ผลบุตรชายของแกนเตยเป็นต้น พวกเบ็คเตอร์เป็นเพื่อนอย่างซอัสคยของนักเรียน ใครจะคเตยนคออกกรบ ถ่านนักเรียนชนกบนนว่า เป็นเพราะยังหนุ่ม ถ่านนักเรียนชคขวางคอกคู้ครุ หรือพวกชานานุกรมก็ชมว่าแกก ถ่าตมแซม-

เปี่ยมมากก็หาว่าไม่ขเหนียวเป็นคน
เทอรักนั้น เขาคงอยู่ได้อย่างไร

เราพอจะแค้นบริษัทเขาใจไม่ได้ว่าทำอะไรฟอดเขาไม่มเบค

นอกจากเบคเคอร์นนักเรียนขมขาวออกชนคหนึ่ง คราวนั้นเป็นขาวผายเรียกกันว่า
“ยิป” เป็นภาษากวีกแปลว่าแรง เห็นจะเป็นด้วยเจ้าขาวพจนนกันไม่ว่าอะไรที่เหตุโอใจตนเอง
ยิปนี้ ไม่ใช่เครื่องจำเป็น นักเรียนบางคนก็มี บางคนก็ไม่มี ใครไยยปก็เสียเงินมากจน พวก
ยิปมักเป็นพวกขาวของคอเลขทไซเคินโคะอยู่ ในหอ มีเวตาคมาเที่ยวหากันปลัดได้เงินหอม
ทองมาก ๆ ก็มี พวกยิปแถบกวในคอเลขทงหลายนคมหดเต็มไปด้วยเตนคตาย ๆ นักเรียน
คือ มีคตบการเดินในตวันเขา ถึงถูกเดินช่นกับพวกขาวทออกซฟอดเหมือนกัน

วันที่ ๓ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๗๗ คือ วันแรกทซาฟเจ้าเขาไปยิมเวอชตนั้น
เมือซาฟเจ้าไปถึงห้องกพบจดหมายไปรษณียมากอยอยู่ประมาณ ๕๐ ฉบับ นกออกทงงาน
อะไรได้รับจดหมายที่เคียวมากมายถึงเพียงนี้ พอเปิดออกอ่านพบจดหมายซาฟร้านแนะหาจาเดือ
ผ้าของกระผมคิดว่าใคร ๆ ทงโลกซอรับ ๒๐ ฉบับ กระบวนชกรูปทงโลกไม่มี ใครสู้กระผม
ซอรับ ๓ ฉบับ เชิญใค้เข้ามาพิจารณาเครื่องบริ โภคร้านกระผมซอรับ ๗-๘ ฉบับ กระ
ผมเป็นร้านหนังสือที่ใหญ่ที่สุดในเคมบริษ ซอส่งปฏิรหนังสือมากรามเท่าซอรับ ๕-๖ ฉบับ แด
ยังมีอะไรต่ออะไรอีกมาก รวมทงจดหมายเตซาฟการคตบต่าง ๆ อีก ๒-๓ ฉบับ บอกว่าถ้า
จะเขาจะคองทำอย่างนั้นอย่างนี้ เป็นต้น

ในระหว่างวันนั้น ไม่ได้ทำอะไรนอกจากเที่ยวช้อไม้ซา กาแฟ พริก กระบี่ หอม
กระเทียม แดปลาทู ปลาเค็ม คือเครื่องจำเป็นทงปลวดำหรับกบปยะกฎอย่างฝรั่ง ประเคียวดนม
นมนประเคียวดนม คองฉงเขาฉงออกไมใครหยุด ยงซาตองจคแดงทงออกเตา เป็นวนทมชุระ
ไมไซนอย เวลาคานนักเรียนไทยทไปอยู่เกา กลับช่นไปถึงเคมบริษต้นเวดากินเขาในหอเดี่ย
แต่จ เดี่ยไปห้องซาฟเจ้าถามว่ามอะไรกินบ้าง ซาฟเจ้ากเปคกบปยะกฎมาเตยงกันเป็นครั้ง
แรก แต่หามีเวดากุงเขาตมแกงกมไม

พูดถึงเรื่องทงเขาตมแกง ซาฟเจ้าชงนคออกถ่นุกอยจนเคียวม เทอมทสุดทซาฟเจ้า

หรือห้องนั่งเล่นตนเอง , เมื่อข้าพเจ้าขึ้นไปเคมบริชใหม่ ๆ นั้น มึงงไม่ขึ้นไปด้วยประมาณ
 หีบขนมปังขนาดกลาง เมื่อปิ้งเพียงกับกาแฟก็นันทาให้ไทยอกคนหนึ่งตั้งใจว่าอรอยไม่มัน
 สุด ถึงกับเขียนหนังสือมาลงมารดาทางบ้านว่า ไตกินกึ่งไม้ของข้าพเจ้าอรอยยงนิก ขอให้
 มารดารีบส่งออกไปให้ถึงกับนามนหนังสือ กึ่งไม้เต็มป็นนามนหนังสือไม่ใช้น้อย แต่ความตะกตะ
 ของมนุษย์นันทาที่ตมได้ แลท่านมารดาถึงถึงท ถึงกึ่งไม้ ไปให้บุตรชายป็นนามนหนังสือ แล
 มินาชาวมหมหยของอกกับนามนหนังสือด้วย หมหยของทส่งไปนชาพเจ้าขอได้ของทงไปรษณีย์
 ส่งไปให้นักเรียนไทยอยู่ที่นอกแห่งหนึ่ง รุ่งขึ้นสองสามวันได้รับจดหมายตอบขอบใจมาว่า
 “ปลาแห้งผก ไล่ของส่งมานอรอยคมาก”

นิก ๆ ดูที่น่าขม แต่เจ้าพวกกึ่งไม้ หมหยของเหต่าน ถ้าไทยรังกนกกนเขาไปกาหนังสือ
 ทำหน้าเหยแต่บอกจว่าอรอยค แต่ครนไทกนออกกหาขอมไม้ แต่ตั้งนเจ้าพวกเจ็ก ญุ่น แล
 แชกนิน ถ้าไทกนกขมาราวกับอะไรค

ชนบชรรวมเนียมทเคมบริชนหมหลายอย่างหลายดี ไม่มีใครตงเป็นกฎหมายคจริง
 แคนบถอกนอย่างกฎหมาย เพราะจว่าถ้าใครไม่เคนตามชรรวมเนียมเหต่านนแลว ก็ตอกนจว่า
 เป็นพวกอระดชชเข้ากับใครไม่ ใครคได้ นักเรียนป้แรกทเรยกกันจว่า “เฟรชแมน” หรือ “เฟรช
 เซอ” นั้น จะไปหานักเรียนแก่อาดูได้ไม้คได้ ค้องคอยให้เขามาเยียมเสยก่อนจึงไปเยียมคอบ
 ภายหลจ พวกแก่อาดูได้นถ้าไปหานักเรียนใหม่ไม่พบ จะเอากาตชอทงใจไทกคได้ แต่ถ่า
 นักเรียนใหม่ไปหานักเรียนเก่าไม่พบก็จะต้องไปชกให้พบ เพราะจทงกาคใจไม้คได้ ในเทอม
 ที่หนังสือนักเรียนใหม่จะเชยใครมาเดยงโพห้องคจไม้คได้ เว้นแต่พวกใหม่ ๆ คด้วยกัน นักเรียนใหม่
 มักจะเป็นเครื่องทงเราะของนักเรียนเก่าในการทาคชบชรรวมเนียมค่าง ๆ เช่นไม้คคกัหมวก
 ไล่สน หรือไล่ตงมือเจตาไล่แคปแดเกาน (ยูนiformของยูนเวอชิต) หรือกนรุมเวตาไล่แคป
 แดเกานเป็นคน นักเรียนป้ทหนังสือจะต้องเป็นคนทคัชระได้เสมอ ค้อเป็นคนเก้งในการเดิน
 คงทไตกตาจมาแลวในคอนก่อน จึงจะทาคคได้

เรื่องนทานทเคมบริชมีมากกจามาก เรยกกันจว่า “เคมบริชเซชคนคช” แปลจว่า
 ถูกเกาตคเคมบริช หรือมะม่วงหมพานคเคมบริชอะไรอย่างหนังสือคได้ เจตาคนป้ใหม่ขมไปถึง

ในห้องเราเงาขากตองเตงหน้าชา (เงาขากไม้ที่ นแปลว่าเมื่อเด็กเดินมาแล้ว) ถ้าใครโผล่
 เขามาเงาตกตองตองเตงกาแพ ด้วยเป็นธรรมเนียม ดึงนบวงที่เราไปถนนำชาทของ
 เพื่อน ครนต้นเงาตกตองมาทองตอง ไทหงะ เครื่องน้าชาของเราขึ้นไปเกลื่อนอยู่บนโต๊ะแล้ว
 แปลว่าคนขมเขาจะมากินน้าชากับเรา แต่ครนไม่พบเรากันกับบิยะกะฎมาหากันกันเขาเอง
 กันแล้วก็ไม่เก็บทงใจเกลื่อนห้อง บวงทงกับขกชวดตอกไม้แฉะบนหิ้งตงเตง เขาเครื่อง
 ขนมแต่ส้มดุกถูกไม้ขนประดับไว้แทนเป็นการทำโทษว่าเราไม่อยู่ห้องเงาที่เขามา แต่เมื่อเป็น
 คังนเราจะทำอย่างไรก็ไม่ได้ นอกจากไปแก้ตัวกับคนอื่นต่อไป

ความขมของนักเรียนไม่มทลัด ถ้ามีโอกาสช่วยกันขมเมื่อไรแล้วก็ไม่ม ใครจะ
 ปรายให้หยดได้ คือเมื่อครางหลุดคักเซินเนอ์ ขึ้นไปเคมบริงเป็นตงออย่าง หลุดคักเซินเนอ์
 นน คือแม่ทพพทงทรวบอัย ในครามชวาดเตยอน เมื่อไปรบแซกชตานในอัยปคัชนะมาใหม่ ๆ
 ไตรบเซญชนไปรบคกรพเคษทเคมบริง เป็นชองทนกเรียนตงนุกกันใหญ่ ตามทางทรวหลุด
 คักเซินเนอ์ขึ้นไปเซินเนตเฮาซ คอทรบคกรนคณหลามไปทงตองข้างเป็นการเฮ้อล่งที่
 เงาทรบคกรกนขยมนพอกนกเขยนคอยตามเคลยงข้างบน ร้องพดกับหลุดคักเซินเนอ์ ไม่
 ได้หยด จนอ่านประกาศเกอบไม้ ไดยอน ประเคยงมรูปหุ่นแซกอาหารบคจใหญ่ หยยตงน้าจาก
 หลงคากนทลุดหลุดคักเซินเนอ์ แดพอกตมณระพรหมตจจารบทงหลายทกระทาทิ ไทคกร
 อัยนทกอดหัวเราไม่ได้ นนแหตเป็นคความคนของของคณทนม ทลุดคณเขาก้าพชกนชอกขวม
 อัยนทกชคเตนไม้ได้

เมื่อรบคกรเสร็จแล้ว หลุดคักเซินเนอ์ ไปรบคงเป็นตมมาชกทยเนยน คอทประชม
 สำหรับตีเบต มีตมกออย่างเคยงกน แต่เงาที่หลุดคักเซินเนอ์ชนรคจะชบคตบไปทพกนง
 พอกนนักเรียนไม่ยอมให้ไป แกมาปลดอัยเตยงจกรทไปเอง เฮกนใหญ่แต่เมอตงทพกหลุด
 คักเซินเนอ์ตงแล้ว ททกรคคณนตงเตยด้วย

กตางคณงนนเป็นจันตมกใหญ่ คือมีตมไฟตมโรชทลชคักเซินเนอ์กตางคตาง
 เปลวไฟตมทวมหลงคานากตงใหม่ ไม่ว่าจะไรทจะเป็นตอยได้ ไฟได้ก็ชวยกันไปพามาทงน
 รวกม เสากม เพงรวนกม คณไม้ทพอกนไตกม ไม่ว่าจะประคทหน้าคางของใครทจะพามาได้

คลับไทย ญี่ปุ่น จีนรวมกัน มีไทยเป็นนายก ญี่ปุ่นเป็นเลขาธิการ ประชุมกันตามห้องสมัคร
 เป็นแฉะๆ ถ้าใครถูกเป็นเจ้าของห้องก็ตองเตยงด้วย คราวประชุมคราวแรกมปรึกษากันด้วย
 เรื่องห้อง "ทวีปดแอ็ดไดอานซ์" คือเรื่องประเทศสหายสามประเทศ ตกตงพวกคลับนิยม
 ความเห็นว่าไทย ญี่ปุ่น กับจีน ควรจะรวมช่วยกันจัดในฝ่ายตะวันออก แต่ที่ประชุมกันนั้นก่อน
 เวลาวันวายในเมือของจีน แดเมือประชุมตกตงกันแล้วก็เกบความเห็นตงสมุคตรายงานของคลับใจ
 เบนอนเตกกัน

การประชุมปรึกษากันเล่นเซนนน เป็นของง่ายด้วยไมมีใครตองรบผลชอบอันใด
 จะออกความเห็นว่การะไรก็ได้ ถึงผลึกไม่เป็นไร ดีเบตแพะเขากก็อยไปตู่เอาข้างหน้าต้อไป

กระบวนการเล่นทยูนเวอชิต การคกรวเซียงเห็นจะสำคัญกว่าอันหมค ถ้าใครได้
 เป็น "พวกดีฟ้า" คือพวกที่ไคเป็นผู้แทนของยูนเวอชิต ในการแข่งเรอกบออกชฟอดแตง ก็
 เป็นคนไคที่เคียด การแข่งชนในระหวางเคมบริชแตออกชฟอดคมีหลายอย่าง บางอย่างเรียก
 กันว่เป็นของสำคัญ ผู้แทนไคเป็นดีฟ้า บางอย่างผู้แทนก็เป็นแต่เพียง "ครึ่งดีฟ้า" บางอย่าง
 ก็ไม่ไคดีฟ้าเลย ดีฟานนคอดีสี่เอที่ไค ถ้าใครไม่ไคเล่นอะไรแทนยูนเวอชิตก็ใช้ดีฟ้าไม่ไคเป็น
 ชนชาติ อยาว่าแตงกับคอดีสี่เอเลย แต่เพียงทามาผู้คชหรือพนพุงก็ไม่ได้เสียแตง

ข้าพเจ้าอยากรจะเล่า "ไคฟ" ที่เคมบริช หรือความเป็นไปของนักเรียนทุก ๆ วัน
 นั้นให้จะแจ้ง แต่จะกินหน้ากระตาศแดเวดาตงยาดนิก เพราะฉะฉน ข้าพเจ้าขอแปดรายวัน
 มาเดาเป็นคจอย่างส่กวนหนงว่ ทำอะไรกันบ้างในชวฉนหนง ๆ สมุคตรายฉนของข้าพเจ้ากยอม
 มของทข้าพเจ้าไม่ตองกจรรจะให้แพะหลายนนมากกวามาก จาเป็นทข้าพเจ้าจะตองเดอภจคจว
 ะนำฉนไหนมาแปดงไค ข้าพเจ้าหวังใจฉนฉนว่จะเข้าใจคคจวการที่ข้าพเจ้านารายงานมาแปด
 ตงน ก็เพราะจะตคหน้ากระตาศแดเวดาทจะคองไซในการเขียน "ไคฟ" ที่เคมบริชนนั้นไหนอย
 ตง แดเมือข้าพเจ้าไคเขียนตงเคมบริชมาจนเพียงนแตง ถ้าจะไม่กถาวตงว่ฉนหนง ๆ ทำอะไร
 กันบ้างเดา ข้าพเจ้าก็รูส่กเสียหน้าทไป เพราะฉะฉนจะขอมารายฉนมาตงบางตงน

๓๐ พฤศจกายน เมือคนอยคตคกจจรงแตงนนคนเข้าพอไซไค
 ไปรษณียคฉนเข้าไม่มจคหมายมาตง นแตแต่คตคอกมาจากไหนฉนหนงกไม่ทราบ

รับจดหมายจาก อ.บ. โดยไปรษณีย์ ๕ โมงเช้า กล่าวถึงคนหนังสือ ร. ว่าได้เคยไปเที่ยวกรุงเทพฯ ๗ ใครก็ไม่ทราบนึกไม่ออก

ทำงานอยู่ในห้องจนถึงเวลาไปหาปีเตอร์ (โค้ช) กลับมาแวะกินข้าวกลางวันกับ ส. แล้วเลยมาดื่มน้ำเย็น

เวลาบ่ายไปเดินตากแดดพร้อมกับ บ. และ "ยัคโค" มีคนไปหลายคน เดินแล้วไปกินน้ำชาห้อง บ.ต. กินข้าวเย็นแล้วไปเขียน กลับมาอ่านหนังสือเล็กน้อย แล้วเขียนจดหมายตอบ อ.บ. เขียนถึง เค.เอฟ. แดกิง ซี. สุ่มแล้ว บ. เข้ามานั่งกินกาแฟคุยกันเรื่อยอยู่จน ๘ โมงเศษ พรุ่งนี้มาถนัดคนสาย

นี่แหละเป็นตัวอย่างว่าที่เคมบริชวันหนึ่ง ๆ ทำอะไรกันบ้าง คงจะเห็นได้ว่าไม่มีใครมีอันนอกจากเรียนเวลาเช้า กินแต่เล่นตตอยดเวลาบ่าย ตามเวลาที่ไมไปถนัดคนอื่น หรือมีคนอื่นมากจนทำงาน หรือเขียนจดหมาย หรืออ่านหนังสือพิมพ์ในเวลาเย็น เว้นแต่ในงานในส่วน การเรียนที่เป็นการเร่งร้อน

เมื่อเดือนกรกฎาคมปี ๑๙๑๗ คือเวลาหยุดเรียนประมาณสี่เดือน ซึ่งเป็นเวลาที่นักเรียนบางคนขึ้นไปเยี่ยมในเขตเขตเพื่อทำการกับครูไปบริเวณนั้นเป็นเวลาที่เขาพาเขา ก็ขึ้นไป อยู่ด้วยการพักผ่อนไปอยู่เวลาเย็นเขตเขตปิดนี้ ผิดกับเวลาเย็นเขตเขตเปิด เพราะความรุนแรงต่างกัน แต่ นักเรียนยังมีความผูกพันในส่วนการเรียนน้อยกว่าเวลาเย็นเขตเขตเปิดไปเสียยก ถึงกระนั้นก็ นักเรียนที่ขึ้นไปเยี่ยมในเขตเขตเปิดในระหว่างเย็นเขตเขตปิดนี้ ถือว่าเป็นพวกเรียนจดกกว่าพวกที่ไม่ขึ้นไป เพราะมักเป็นที่เขาใจกันว่านักเรียนจะไม่เรียนเอาตอนเหนือขึ้นไปไม่ได้ หรือไม่ต้องขึ้นไปอะไรอย่างหนึ่ง แต่นักเรียนตอนเหนือยอมตลกนักเรียนไม่เอาตอนเหนือในส่วนทางเรียนตงที่ ได้กล่าวมาบ่อย ๆ แล้ว

เมื่อเขาพาเขาขึ้นไปอยู่ในเขตเขต ได้สองสามวัน ยังไม่ ได้คิดได้ฟังถึงเรื่องจะได้กลับไป กรุงเทพฯ ๗ เลย อยู่ดี ๆ ก็ได้รับจดหมายจากผู้นับราชการนกรเรียนฉบับหนึ่งว่า ราชทูตได้รับจดหมายจากเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยว่าทำการอยู่เมื่อก่อนไปยุโรป แล้วทำการอยู่เดี๋ยวนี้ มีใจความว่าต้องการให้เขาพาเขากลับมารับราชการในกรุงเทพฯ ๗ แต่ต้องการให้เขาพาเขากลับมา

เร็วที่สุดที่จะเป็นได้ ข้าพเจ้าได้เคยประหลาดใจมาหลายครั้งแล้ว แต่ไม่ใคร่ประหลาดใจเหมือน
 ครั้งนั้น เพราะข้าพเจ้าเข้าใจแน่แล้วว่า คงจะต้องขยันทิวเขาสัตตเดย์ให้ครบกำหนด ๘ เทอมก่อน
 จึงจะคิดถึงการกลับมาบ้านได้ แต่เมื่อข้าพเจ้าอยู่ที่นั่น ก็ได้รับจดหมายบอกข้อความว่าข้าพเจ้าเข้าใจผิด
 เต็มที่ คงนุกยอมนร สักประหลาดใจอยู่เอง เวลานั้นข้าพเจ้าจะรู้สึกจิตใจไม่ไหว เดย์ใจก็ไม่
 เข็ง เป็นการรอกหักเหลืออยู่ ต่อเมื่อข้าพเจ้าอ่านจดหมายนั้นอีกครั้งหนึ่ง แล้วจุดกุดองนั่ง
 ลงในเก้าอี้กระจาดตอใหญ่ ตรึกตรองเรียงระเบียบการที่เป็นอยู่ทั้งในชั้นการเรียนและการอื่น ๆ
 รอบคอบแล้ว จึงมาออกเดย์ใจหน่อย ๆ ว่าถ้าเราได้อยู่อีก ๖ เทอม หรือ ๘ เทอมแล้ว บ. เอ.
 กับ เอ. เอ. บ. จะไปไหนเดย์ จะหวั่นอกมาก แต่ถึงข้าพเจ้าจะเหอจดตงกับนับตัวเองว่า
 ทราบภาษาอังกฤษ แต่ภาษาของเราพอจะรับราชการของพระเดชพระคุณตามตำแหน่งเดย์ ๆ
 ได้บ้างก็จริง แต่กยงออกเดย์ตายตัวขอยนินเอง ที่แท้ถึงข้าพเจ้าจะกลับตามเวลาที่เรยกกลับ
 นนทคงทำการได้เท่า หรือเทียบเท่ากับขยาคือไปอีกสองปี เพราะความรชนดังนั้นจะใช้เป็นประ
 โยชน์ในการที่ทำการทุก ๆ วันได้ก็เป็นบางอย่างตอก ตกลงตกรวดการอะไรก็ไม่ทำให้ ต. ในทางออฟ
 ฟิศขนนท

แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ข้าพเจ้ายังเห็นความอะไรก็ตงตามอย่างทศวรรข้าพเจ้าจะเรียนเดย์
 เตกนขยคอกนกลบกรุงเทพ ฯ คือเป็นขยงท ไม่ได้เกยงกบตกร เพราะฉะนั้นจึงขยงทได้ตงมือไม่
 ตงนข้าพเจ้ากมจดหมายไปถึงวราชทูตว่า ข้าพเจ้ามีอะไรตงตามอย่างทศวรรจะเรียนเดย์บ้างพอ
 เป็นเด่า ๆ กอนกลบกรุงเทพ ฯ เพราะฉะนั้นถกได้ขยาคือไปอีกเทอมหนึ่งแล้วจะเป็นการดี ทุก
 เห็นด้วย เป็นอนตกลดงจะขยาคือไปอีกประมาณสี่เดือนรวมทงเวลาหยุดตง

รุ่งขึ้นอีกสองสามวัน ข้าพเจ้าได้รับจดหมายจากเสนาบดีทางกรุงเทพ ฯ มีใจความ
 อย่างวราชทูตแจ้งความให้ข้าพเจ้าทราบแล้วจน แต่เรขงขยอกเทอมหนึ่งนนั้นเป็นการตกลดงแล้ว
 เพราะฉะนั้นเป็นอนไม่ตงทอาอนใดตอก การทททสำหรับเขาตกรกเป็นอนเด็ก ดงมอทการ
 อื่น ๆ สำหรับกลบมาไว้ที่กรุงเทพ ฯ

วันที่ ๓๐ สิงหาคม ต้นเวลาเรียนทกกับครูไปรเวต ข้าพเจ้ากตงไปเทยอชยททะเล

แต่ไปพักอยู่ในตอนคอนวอมด้วยกันเดือนหนึ่ง ก็กลับขึ้นไปเคมบริช คราวนั้นนักเรียนไทย
เพิ่มขึ้นไปอีกสองคน อยู่คนเดียวด้วยกัน (๑)

งานที่ทำในเทอมนี้ ไม่มีอะไรจะนำมาเล่าได้ เพราะพี่เรียนก็โตกว่ามาหมดแล้ว
แต่ถ้าจะนำเอาตลกขบขันจริงๆ มาเล่าก็กลัวคนอ่านจะหดหืด แต่ข้าพเจ้าเองก็คงจะหดหืด
เหมือนกัน เพราะการที่ทบทวนเคมบริชนั้น บางอย่างก็เบื่อบ้างก็ยากบ้าง ที่เห็นสนุกก็แต่บางอย่าง
ที่พอได้กับนิสัยใจคอเราเท่านั้น ตกถึงทบทวนเคมบริชไม่มีอะไรจะเล่าแล้ว หรือมันก็ไม่ได้อีก
เลยกับไม้มันเอง

วันที่ ๕ พฤศจิกายน เวลาเช้าเที่ยงตาเพื่อนฝูงที่ไม่ได้ตาแต่ก่อนๆ เสรีแล้ว
ก็ย้ายมาอยู่ที่ตึกคอนวอม ใจค่อนข้างเหี่ยวมาก เพราะทั้งเพื่อนฝูงแตกเตนที่ทำการไว้อ่าง
หุดงเป็นอันเลิก "โตฟ" ชนิดหนักหน่วง เวลานอนก็ใจซาพเจ้าไม่แข็ง หรือถ้าไม่เป็นเวลา
ที่ซาพเจ้าคงหมายว่าจะโตกลับบ้านเมืองของเราแล้ว ถ้าไม่ร้องไห้ก็เกือบไป

ซาพเจ้าพักอยู่ในตอนคอนวอมสองอาทิตย์ เทียวขอเขาของแต่ตระเตรียมตัวเสร็จแล้ว
วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๑๙๑๘ เวลาเช้าสี่โมงเศษ ก็ขึ้นรถกับพวกพ้องที่ตามมาตั้งลงเรือขับ
ไปขึ้นรถไฟพิเศษสำหรับพาพวกโดยสารไปส่งเรือ เขาพนมหมอกมนข้างจัดเสียจริงๆ ถนน
บางถนนเล็กจ๋าเพราะรถहतกันพอก แต่แต่ข้ามถนนไปก็ไม่เห็นอะไรเสียแล้ว ไฟที่จุดตามเสา
โคมรัมนั้นนั้น ดูเหมือนแสงหิ่งห้อยก็จะสว่างกว่ารถहतก็ทำอะไรไม่ได้ ต้องค่อยๆ
คลานไปทีละคืบ หากไม่จรดกันก็คอกหักล้ม เวลานั่งไปในรถซาพเจ้านึกใจว่าโตกระเวลาได้มาก
หากไม่ไปไม่ขึ้นรถไฟจะเกิดความใหญ่มีใช้แน่นอน เพราะในกรุงเทพฯ มีตัวอย่างครึ่งหนึ่งแล้ว
คือมีนักเรียนคนหนึ่งได้ไป ๗ รั้วพระราชทานพระมหากรุณาให้ออกไปเดาเรียนที่เมืองอังกฤษ
มีคนกระเรือให้พาให้ออกจากกรุงเทพฯ ๑ ด้วยเรือตายน เพื่อไปไปถึงสิงคโปร์ที่เรือยุโรปต่อไป
จึงขอตัวแต่ตระเตรียมไว้ทุกอย่าง

(๑) นักเรียนทั้ง ๒ นี้ คือกรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม กับพระยาจักรีวงศ์ (ม.จ. จิตร
สุทัศน์ ณ กรุงเทพฯ)

ที่จริงข้าพเจ้าก็ไม่คิดใจจะมาเธอดาน คอยได้ ไปซื้อตึกเกิดเรือชื่อ "อาเคเตีย"
 ซึ่งจะออกในวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน แต่เวลานั้นอังกฤษกำลังลงมือทำสงครามกับชาวแอฟริกา
 ได้ใหม่ ๆ เรียกเขาเรือ "อาเคเตีย" ไปบรรทุกทหารเสียดามสัญญาซึ่งรัฐบาลกับบริษัท
 วิศวกร เพราะฉะนั้นบริษัทจึงเขาเรือ "โรม" มาแทนแทนเรือ "อาเคเตีย" แต่พวกโดยสาร
 เรือ "โรม" คราวนั้นพวกโดยสารเรือ "อาเคเตีย" ทั้งหมด

เรื่องโดยสารเรือเมตซาพเจ้าได้อ่านที่ลงพิมพ์มาแล้วสองครั้ง (ในวารสารตาม
 หนึ่ง แต่ใน "ตักวิทยา") จะมทอนอกหรือไม่ข้าพเจ้าก็ไม่ทราบ แต่สองครั้งก็พอแล้ว
 เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าไม่ตั้งใจจะเล่าซ้ำถึงเรื่องโยนห่วง แหวงหอย ผดากระยะทางที่เรือเดินใน
 ระหว่างวัน ๑๓๑ ๑๓๑ ในทวนอก เว้นไว้แต่ถ้าปากกาจะพาไป แต่ถ้าเป็นอย่างนั้นข้าพเจ้าก็
 ยอมรับผิดว่าพูดซ้ำพูดซ้ำ

ส่วนเมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายนนั้น เมื่อพวกเรารับไปเดินอยู่บนคาตฟ้าไม้สูงนานนัก
 เขาก็ดันระฆังใหญ่มาส่งลงจากเรือเป็นทิวาเรือจะออก พวกเราก็จบมอดัน แต่เจริญพร
 "บางวออย่า" เสร็จแล้ว พวกตั้งก็ลงจากดำเรือไปขึ้นโบกผ้าเช็ดหน้า แลร้องไห้อยู่บนฝั่ง
 แลพวกในเรือก็ทักอากาศเช่นกัน สักครู่หนึ่งโดยนเสียงหวดครดไฟพวกที่มาสั่งก็รีบกลับไปแล้ว

คราวนี้ถึงคราวต้อง อยู่คนเดียว ในระหว่างคนที่จะมาซึ่ง ไม่เคยเห็น หน้าแต่ตั้งดวง
 เดียว ตกกลงเขาแลดูเรา ๆ แลดูเรา ต่างคนต่างเดินไป ๆ มา ๆ เป็นการเกวกันอยู่ ใครมี
 เสียงหวดทวนาเท่าใดก็ตองไปค้นเขามาใช้ เพราะหมอกคนจนหนหนาจกเต็มที แต่เมื่ออยู่
 ริมแม่น้ำก็ตองหนาวกว่าธรรมดาอยู่เอง หมอกคนจนหนไม่อากาศว่าจะหมก แต่เมื่อไปถาม
 กับคนว่าจะออกเวลาไรก็ได้รับตอบแต่ว่า "หมอกยกเมื่อไรก็ออกเมื่อนั้น" คอย ๆ เท่าไร
 พอเจ้าประคุณหมอกก็ ไม่ยก ตกกลงคนจนหนตองนอนค้างอยู่ในที่ คนหนึ่ง ตั้งแต่ข้าพเจ้า
 เกิดมายังไม่เคยถูกหนาวอย่างคนจนหน ไฟจะส่งก็ไม่ม ททางลุดอยู่ อากาศก็เย็นไปทั้งนั้น
 ข้างกระโรมันไม่มสู้ขี้เสียดเยย เสียงแค้นกันรอบข้าง เพื่อนคนแรกทักข้าพเจ้ารู้จักคนจนหนนก็คอย
 ตานายพันเอกคนหนึ่ง เป็นคนคุมกองทหารออกไปอินเดีย อยู่ข้างกระเป็นคนเดียว เพราะมี
 นายทหารหนุ่ม ๆ อยู่โตบั้งคับแถมมาก ฐานคนเดินไปเดินมาตองกันไต่ของตามทิว แยก

หยุดตรงหน้าข้าพเจ้า ๆ ก็หยุด แก่เจริญพรเจตนาเช่น ข้าพเจ้าตอบแก่แก่ถามว่า "ท่าน
 เป็นไทยไม่ใช่หรือ?" ข้าพเจ้าตอบว่าใช่ แต่กลับถามว่าทำไมแก่จึงทราบ แก่ตอบว่า
 แก่แรกแก่คิดว่า ถ้าข้าพเจ้าไม่ได้เป็นญี่ปุ่นก็คงเป็นไทย แต่แก่ถึงแก่คิดว่าข้าพเจ้าส่งไปหน่อย
 หาญี่ปุ่นส่งไม่ใคร่มี เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าคงเป็นไทย เมื่อข้าพเจ้าได้ขยับขยับกรู ด้กตั้งนอก
 ประมาณคืบหนึ่ง เลยเป็นเพื่อนกันกับขีตาคคนหนีไปจนจนแยกเรือกัน ก็เป็นอันตม คอเมอมา
 เห็นรูปแก่ในหนังสือพิมพ์เมื่อเร็ว ๆ นี้จึงนึกซนได้

ตานายพันเอกคนนั้นแก่เป็นคนอังกฤษ (หรือถ้าจะว่าให้ถูกก็ไอริช) ก็จริง แต่
 ทนหนาวไม่ใคร่ได้ ข้างบนหนาวเสียนักอะไร ดูอาการแก่จะหนาวจริง ๆ คงจะสั่งเสี้ยให้ ได้
 ข้าพเจ้าเองเป็นคนไม่แพ้ใครในการทนหนาว ดูตาคคนนั้นแก่ประหลาดใจเสี้ยเต็มททข้าพเจ้า
 ยืนเรียงร้อยต ในขณะทข้าพเจ้าได้ ได้เสี้ยไอเวอโคตธรรมตาคตัวเดียว แต่ข้าไม่ได้ ได้แก่ง
 ซนในค้อย ลงท้ายแก่แนะนำให้ข้าพเจ้าได้แก่งซนในเสี้ย ไม่อย่างนั้นจะเป็นหวัด แต่ข้าพเจ้า
 ก็ไม่ได้ได้ เพราะข้าพเจ้าทราบค้อยของข้าพเจ้าเองตควาจาทนความหนาวได้เพียงใด ตานาย
 ทหารคนนั้นฟังมาจึงกกันได้ประเดยวเดยวจะมาทราบตควาข้าพเจ้าหรือ?

ตานายทหารคนนั้น ได้พคกับข้าพเจ้าตงเรองเลาเรียนตถนอย คอซนคนแก่เห็นจ่า
 ความคักษาอย่างอังกฤษคงมีประโยชน์แต่ ในเมืองอังกฤษ แต่ทข้าพเจ้าไปเลาเรียนในเมือง
 อังกฤษนั้นจะได้ประโยชน์เจยวหรือ? ตคตงจ่าความคคตาคคนนั้นในเรื่องการเวเรียนอยูข้างต้น
 เตมท ซนทสองแก่เขาใจว่าข้าพเจ้าไปอยูเมืองอังกฤษอย่างทแก่ทราบจ่านกเรียนแขก แต่
 ซาคอื่น ๆ อยู คือไปตถึงเมืองไหนเขากเทยวอยตามถ่าพงตจเอง เทยวหาทเรียนเอาแต่จจะ
 หาได้ ลงท้ายเรียนไม่ใคร่ใคร่ระเบียบ แต่มซอของทจะเสี้ยคารมาก แต่เห็นจ่านกเรียนตาง
 ประเทศคจรรวคนตแต่จตการเวเรียน แต่การอยูกันใหพรอม เพราะคนท ไปจากบ้านเมือง
 ोनยอมไม่รู้จักทจะเขาทางแต่รู้จักคนทค้สมควรได้ แก่ราพงจ่าทไทยจตการใหเบนตงนนเสี้ย
 จจะต แต่ถามข้าพเจ้าจ่าททำไมไทยไม่จตจแรงเรองนกรเรียนเสี้ยใหเบนตงน ข้าพเจ้าตอบว่าเตยวณ
 เขาทจคแต่จ น้ากตจแก่จะพนเสี้ยทข้าพเจ้าปถอยใหแก่โก ไปเสี้ยเบนนาน

ในหมู่บ้านนั้น แดงตาเจ้าของร้านเป็นเจ้าพนักงานไปรษณีย์ด้วย . เพราะทเมื่องของกฤษเขาเอา
ของฟฟักไปรษณีย์เที่ยวฝากไว้ตามร้านตามแคจะฝากได้

เมื่อแรกข้าพเจ้าไปอยู่ ไทวันหนึ่ง หรือสองวัน ข้าพเจ้าเข้าไป ในร้านชำร้านนั้น
เพื่อซื้อแต้ตมบี่ พยเบ็ดประศูระฆังเงิน (เพราะระฆังติดไว้ตรงประตู) คาเจ้าของร้านเดิน
ออกมาดู ดึงหน้าข้างไม่เอาการเสียเลย ดูอาการราวกับใครชใครมาล้งกตของกตบี่ ข้าพเจ้า
บอกแควตองการแต้ตมบี่หกตอง แดงตาทแกหยับแต้ตมบี่อยู่นน นกวางอ้งใจอดานดูตลท
ว่าจะหน้างจริงหรือไม่ แดงหยับชองบหรืออกตบี่ แดงต้งชองให้เจ้าของร้านถามว่า
“ตบี่ชการ์ (บหรือฝรั่ง) ไหมต๊ะ?” อดานนยมทนทบออกว่า “วอบใจออวบ” แดงหยับบหรือ
ใจควหนง นกวางแควตบี่เตยวอนน แกทไมยล้งบ บอคว่าจะเก็บใจตบี่เวตาตมเนอรแตง
หรือบางทจะไปล้งบเอาตชวอนเอาทตยทเป็นไต ตงแต่นมาตาตาคนพนเห็นข้าพเจ้าเขาทมมแยม
แจ่มได้ ดึงกับบางควางยายเมยครุทชองการชอชองตองจวนให้ข้าพเจ้าต้ง เพราะตวร้านชำ
แกยอมให้เต็กนำชองไปล้งบมาชงาย ๆ ยายเมยครเองแหดเมนเตยเกอะกิงแกชวยชองให้
แกทไมล้งบชาน เพราะมวชชตเคองชอไรทนอยางหนง ทแต่ตาคนพนแกไม่ลุกกบคนเกอบ
ทงหมู่บ้าน ตกนาชนท

ในคอนน ชนคณ ข้าพเจ้า ชอชอง ทลช ตงความกคช ทข้าพเจ้า ไค รบ จากผู้รวบรวม
จชวญาณตงพมพ โดยจวประมาณมิได้ เจ้าชนพมตนายทไม่ล้งบม เรงเกอบททหายใจกัว
ได้ ตเหมือนหายใจกจะชวไปล้งบชก ทนงลือทชวไปนนเทมาควาเป็นตวชวข้าพเจ้าเจยนเวองน
ไม่ใครแตง เวตาชวข้าพเจ้าตชนชงไมทนทชอไรปรตชวมีคนไคตหน้าชวมาชอกว่า
“คณเหตุจงให้มารบประทานคณบบวชวญาณ” ข้าพเจ้าตอบว่า “ชงไมแตง” แดงได้
คณนกตบี่ไมเตย ล้งกฐหนงชวข้าพเจ้าชานา แดงควทนชวล้งงแตงตงเรอชานไปจวไป
ชอฟฟัก พอทงทาจอดเรอชวาทท โทน พบเจทคนเกามาคชอยชยทตวพานหน้าอกแตง ข้าพเจ้า
ชงใจคไม่ โกรชชอกว่า “กบชกเมอชทกนชองชวชงไมแตง ท้าไมมาคชอยชกเตา” เจ้าคณน
ตอบว่านายชองชวคตจวเผอชวข้าพเจ้าจะชยนแตงคณชวชาง ข้าพเจ้าบชอกว่า “ชงไมแตงชอก”

21/10/2565

ในเรือจะได้กว้างขวางใหญ่ โตขึ้นนมได้ เต็มๆ เขาของคองเทยอยู่ตามแต่จะอยู่ได้ เวลา
 มาตามทางคนจนหนึ่งนอนกางหลังบอยุด ๆ รู้สึกตัวกระเด็นตงแต่ข้างทนอนข้างนอกเข้าไป
 กระทบฝ่า ก็ชะเงวเซากับหงส์น้ใจ เอามือไปลูบตรงหน้าผากออกเบียด ๆ แต่ทว่าเป็น
 ไม่รู้ ไม่เห็นแกดงทนอนเฉยเฉย สักครู่หนึ่งคดนมมาตุ๊กใหญ่ก็ชะปะตไปวางเซากับหงออกไปง
 หนึ่ง คราวนี้จะนั่งก็ไม ไหว ต้องเปิดไฟฟาดูกขมายของไฟทงไปใต้ทอน แดงพบหงเสย
 เมื่อดองกระจกทหน้ากท ไทนเด้าเบ้นรอยแต่กออกไปส้นน้ใจ คดงหงอนนต้นประโยชน์มา
 คดออกทาง ข้าพเจ้าสั่งสยแต่จาทาจะคดทอนอย่าให้มาเกยวของกับค้กระษะคนนอนจะไม ไคหรือ
 ภาข้าพเจ้านชานาจคงจะจับตัวคนคดทงมาดงโทษให้พอแรง แต่ไม่ทำอย่างอื่น ก็เปิดทง
 ไว้แดงให้มานอนในทนอนทข้าพเจ้านอนนนเจดาคดนจต ๆ สักสามคิน ให้ค้กระษะแตกเด้นดัก
 ห้าสิบแผลให้ส้าแก่ใจ

อนท ๓ ธันวาคม ค่นชันประมาณโมงเช้า หมอกหายหน้าไปเสยหมดแดง แต่
 จะ "ยก" หรือจ่า "กุดไป" กับเวาแต่กกลางคินเวลาไรก็หาทราบไม เซ้าจนนชากค้ปลอด
 ไปรุ่งชะชะรายก้แทบจะไมเชอจ่า เมอจนกอนเบ้นวันหมอกดง เมอแดงตัวเสยจแดงจนไป
 บนคาคฟ้า พบพวกโดยส้ารผู้ชายช่นไปอยู่แดงทลายคน แต่ยงไมมีผู้หญิง เพราะยงไมถึง
 เวลาพวกผู้หญิงจะเทยดองคดขงไม ไค เวลาเช้า ๆ เราจะได้เสยนอนกวงเกงนอน หรือได้เสย
 ส้าหรับคดุมเวลาแดงคจจนไปบนคาคฟ้าก ไค เพราะเบ้นทเขาใจกนจ่าผู้หญิงยงไม ชนคาคฟ้า
 ถ่าผู้หญิงคินไหนท้อวคคเวอราชนมา เรากเม้นหน้าท่าไมเห็นเสย หรือจะส้นน้แกดงทำเบ้นคน
 คาส้นเสยก ไค เวลาสองโมงเช้าเบ้นทเขาใจกนจ่าส้ายพอทผู้หญิงจะชนคาคฟ้าไค (คเบ้นทจ่า
 ผู้หญิงคินส้ายกจ่าผู้ชาย หรือแดงคจจ่ากจ่า) พวกเราจ่าเบ้นคคองประคบกาย แดกกระทำ
 คจให้เรยบรอยเพอให้เกยรตยค้แกแมเจาประคุนทงทจาย ถ่าใครฝ่าฝ่นบุญญคือนน กิตของ
 เบ้นพวกจะดชช

จนกนเขาเซากจ่าชรรมคาคทนอยทง สักครู่หนึ่งเรอกเดอนออกจาท่า แต่ยง
 คิดจ่าชอกไคเอง คองมีเรอไฟดำเด็กมาคุดชอกไปจาทู เป็นกการใหญ่มี ไซ้เด้น เพราะถึงอยู่
 ใหญ่กจริงแต่เรอมอยุดจวกนทลายดำ แดกชองทเรอชอกจาทูไปเซ้าด่าแมนาเทมชนนทพอ

ดี ๆ กับตาเรือเท่านั้น การพาเรือไฟใหญ่ ๆ ออกจากอนนกงคงคองตากอนมาแดงหลายชั่วอายุ
 คน จึงเรียบร้อยแต่สะตวงไค้อย่างหน แต่แรก ๆ ถ้ากัปตันเรือดำโดยวัดตพาเรือออกจากอู่
 โดยรวดเร็ว คงทซาพเจ้าชอชกอนนแดง คงไค่ โคนกนคายเสียมากกว่ามากเป็นแน่ เวลาเรือ
 ออกจากท่าไปตอชอยกต่างนาแดงงมคนทนาหนงสือพมพมาชายในเรือคตอชยหลายคน นึกว่า
 เจ้าพวคนเสียทาแดงคงจะตองไค่คณาเป็นแน่ แต่ครั้นเวลาเรือออกประกษา ชงเกอบพชตกบ
 ด้าเรอหน เจ้าพวกชายหนงสือพมพกกระไค่คชนบถไปหมด ทาให้ซาพเจ้าพคองจามนชางกตา
 เสียจริง ๆ ถ้ากระไค่คชนไมทมิจะทำทาไร หรือถ้ากระไค่คชนไมค้ไปตงพตาทกชากคอกทกไค่
 เรอชพวกชายหนงสือพมพกกระไค่คชนบถไค่ โดยอองใจน ก็คงเป็นไค่ค้วยบทรทำตามบิคาตอ ๆ
 กนมาเหมอชนกัน

แม่น้ำเทมช คอแม่น้ำคณผาดอนคอนนแต่แรกเขาใจวาเป็นแม่น้ำคกปรก แต่
 จะหาจางามตงไค่คชงแต่เขาจมนยงก ไม ไค่ แต่จอนนเมอหางคอนคอนออกมา แม่น้ำเทมช
 กิงามเขาทุกท เรือใหญ่ ๆ แตนชนแต่นตงสอชนกันคองามคมาก ออกเสียใจวาเวลาชยเมอช
 อังกฤษไปเทยวเดนมบางจะคตทเตยง

อนนแดงเลียบฝั่งอังกฤษชยคตอชวณแดงคตคคน แต่กาจวาเลียบในทนทมายคความ
 ว่า แดเห็นฝั่งอังกฤษชวชยคตบ ๆ คชนชางมอ ๆ เพราะเป็นหน้าทนาทเห็นไม ไค่ครกนค
 เวลาจกเมอชทเคยไปชยคจาไค่บาง คชนชางเหยงไรไค่หนชย ๆ เห็นจะเบมคด้วยหน้าตาพวก
 โดยสารเหยงคชกนมาก จึงพาให้เรวเหยงตามเขาบาง ทะเลคอนนจะจวาเรยบชางนาในสระ
 ทคชยวค ไม ไค่ ทจริงเรอไค่คตงพชไร ไค่ทเตยง พวคโดยสารตงมอเมากนบางกมแดง แต่
 ซาพเจานนยงเรยบรชยคชย เป็นแต่เรอ สกทหนักใจวาจะไม ไค่การชยเรว ๆ แดว จะชานหนง
 สือกเทากนมกาคชญคความเมาคตนมาสูตจว คกตงคองทาคกคกตงคองไวเพชจะคตอชชานาจ
 ทะเตไค่ชานทตคทจะคตอไค่ เวดาผลคชบเวอนนงเตรสช่าหรับกนชานน คชนชางเป็นกาจใหญ่
 เรอชไค่คตง ทนคตนทไมเกง กจวาจะเปคหบคนเสอผา แดเสอเชคเวตาเยนชนมาไค่กชอก
 เวอนนสระทนชย ๆ เสียแตว คณจอนนพกผาคชวชเสยผาเปต่า ๆ ผนหนง แดตงผนทตชอง
 ทนชวาชไค่คตงนนทชงไม ไค่ไร ไค่การชยนนเอง นก ๆ คชกนชน เรอไค่คตงคตงทนชยเตยง

เทานนภกษัตริย์ผู้ครองเมืองเสวยผาผนหนงโต ครองนขาพเจ้าตองกตาวเสยหนอยจ่า กระทบนภกษัตริย์
ผู้กศอขาพเจ้าเป็นมอชวาทเคยว เพราะฉะนิน ทเสยผาผนหนงอนน เสยควยคตนจตเกินความ
สำมารทของขาพเจ้าแท้จริง จะไดเสยควยนภกษัตริย์ไม่เป็นหามิได

รุ่งอรุณวันที่ ๒ ธันวาคม เวลาบ่ายประมาณ ๕ โมงเช้า "ข้าวมืดเคตรราย"
เผชญรายเอาจริง ๆ ควย ออกพนจ่าจะรายแคชอก ก็ไม่ได้ ออกส่งตำรหม่อมราโชทัย (กระ
ต่าย) หนอย ๆ แคส่งตำรคัวเองมากกนานน เพราะคนจหนอยจ่าแคผลคอบเวนนงเครีตเสย
แคโหดงไปนงกินเขาโดยไมคองผลคเคื่อผาก ก็ไดเสยแค้ว ถ้าไดเสยอบเวนนงเครีตคองผกผา
นภกษัตริย์นับเป็นโหด ๆ ไปเป็นแน่ ดังแคบ่ายสี่ โมงไปจนย้าค่า ขาพเจ้านอนอยูกับเกาอรูตัก
ราวกับว่าโลกจะแคเป็นท่อน ๆ ออกไป พอดังเวลาเป่าแครสำหรัแบ่งคัวกินเขา พวกคน
โดยสำรเขาไปผลคเคื่อผากน ขาพเจ้าก็ไปผลคค่าง ผคกับคนอื่น ๆ แคขาพเจ้าหาได้ไปผลค
ได้ออบเวนนงเครีตไม่ ผลคไดเสยอนนทางเกงนอนเสยทเคยว แคจเตยนอนตงแคทุม ๓ วนท ๒
ไปคินเอาค้อบ่ายโมงเศษวนท ๓ คอ เมอพนอวบดเคไปแค้ว

เรื่องเมาคตนขากตบม ขาพเจ้ากเมาอย่างเคยวกับขาไป ค้อแรก ๆ ออกเมาใหญ่
แค้วคอยเบาเขาทุกทจนหายเมากดบเป็นคณเก่งไปกับท ในอ่าวมืดเคตราวนน ถ้าจะวาทจริง
ก็ไม่ได้กระไรนถ แคก็พอทำให้ขาพเจ้าเม่าได้ ในทะเลเมตคเคอร์เรเมยน ถกศราวคตนจคกจ่า
ในอ่าวมืดเค ขาพเจ้ากยังเม่า อยู่ ในทะเลเตงมคตนกระชอกกระแซกเคกนอย ขาพเจ้าคอย
เก่งเขาไม่เม่า แคเมอมาตงอวตงกาดกพายจนวนยงค่า เรือกระโตคตอย ๆ โคตง ๆ หรอถ
ราวกับแคเมจคกน้า แคขาพเจ้ากเก่งไดเรอยอยู่ คนจะเขาตงถาเวดากนเขา ขาพเจ้าผลคเคื่อ
ผาเวตาเยนแค้วเตนออกมาจากห้อง พบนางคนทงนอนหนน้าเชยวอยู่บนเกาย ขาพเจ้ากแฉะ
เข้าไปถามซักว (ทจรงตงใจแฉะเข้าไปเยย เพราะเมอขาพเจ้าเม่า เขาไม่เม่า เขาเคยเยย
ขาพเจ้า) นางคนนเห็นขาพเจ้าเขาถประหตาดใจเคยเคมท บอถขาพเจ้าจ่า "นท่าไมทาน
แค่งค้อตงไปกินเขาได้ เมอตะกนคคจาทานคนกาดงนอนตายอยู่ ในห้องทวน" ขาพเจ้าคอบ
จ่าขาพเจ้ายังมจจคเรยบรอยอยู่ เขาใจวามชวคตมากกจ่าเขาเสยชอก

วันที่ ๕ ธันวาคม ถึงเมืองยบรอดตาร์ ซึ่งเป็นป้อมสำคัญของอังกฤษ แต่เป็นประ
 คุกในระหว่างทะเลเมดิเตอร์เรเนียนกับมหาสมุทรแอตแลนติก เป็นป้อมของอังกฤษจำเป็นจะ
 ต้องรักษา เพื่อจะกันไม่ให้เรือรบใครล่องตาเข้าออกโดยซันใจอังกฤษ แปลว่าอังกฤษจะคิด
 เรือรบของชาติอื่นที่อยู่ในทะเลเมดิเตอร์เรเนียนกับมหาสมุทรแอตแลนติกไม่ให้ไปมาถึงกันก็ได้
 ป้อมที่ยบรอดตาร์เป็นเขาเราเอง ถ้าใครจะตียบรอดตาร์ให้ ได้จะต้องคิดหาปืนส่งจรวดมายัง
 เขาให้ตกลงได้เมื่อไร จึงจะสำเร็จ แต่บันทึกของป้อมนั้นเขาว่าถ้าวันไหนจะยิงลงคุดแล้ว
 ก็จะต้องออกประกาศให้ชาวเมืองทราบทุกคนเสียก่อน เพื่อจะได้เตรียมตัวป้องกันความเสีย
 หายที่จะเกิดได้จากเวลาดาทเมืองกระเทือนไปทั้งเมืองนั้น

ยบรอดตาร์เดิมเป็นของสเปน (ซึ่งเป็นชาติมาอำนาจทางทะเลแต่โบราณ) แต่
 อังกฤษตีเอาทางเรือได้เมื่อปี ค.ศ. ๑๗๐๕ แต่คงแต่เป็นของอังกฤษมาแต่ กษัตริย์ฮันนา
 พยายามตีหลายครั้ง เช่นเมื่อปี ค.ศ. ๑๗๗๘ ฝรั่งเศสกับสเปนช่วยกันจะตียบรอดตาร์คืน
 แต่พยายามอยู่ถึง ๕ ปีก็ไม่สำเร็จ อังกฤษจึงเป็นเจ้าของมาจนปานนี้ แต่อังกฤษคงจะต้อง
 เป็นเจ้าของยบรอดตาร์ไปนานที่สุดที่จะเป็นได้ ถ้าแต่ยบรอดตาร์เมื่อใด อำนาจอังกฤษทาง
 ทะเลก็ลดลงไปทันที

ยบรอดตาร์มีพลเมือง ๒๕,๐๐๐ คน เป็นทหารเสีย ๖,๐๐๐ คน เมืองแบ่งเป็นสอง
 ตอนเรียกว่าเมืองตอนเหนือ เมืองตอนใต้ เมืองตอนเหนือเป็นเมืองสำหรับการค้าขาย ตลาด
 ร้านรวงอยู่ในถนนสองถนน ซอยถนนออกนอกกับเมืองไอร์แลนด์ ซึ่งอยู่ในตอนเหนือ ตอน
 ใต้เป็นเมืองสำหรับความสงบ หรือถ้าจะเรียกว่าห้องรับแขกของเมืองก็ได้

เวลาเรอลงส้มแถวร้านมาตงในเรือสองร้าน ชายของเบตเตตเตเช่น พด แต่ผ
 เซ็ดหน้าเป็นตน ของทอนมานนม ไช้เดม ๆ สองร้านการดมกันเขากคงมีของไม่เล็กกว่าร้าน
 เจกรรมกาแพงจตุล้ามปดมรานหนง กาทซาพเจ้าเรยกวารานนหมายความว่าเขาผานนใหญ่ ๆ
 ผนหนงปดงบนคาคฟ้าของเขากวาง ๆ ลงครูปรางคต่าย ๆ ร้านแ่งทำเตียนมากกวร้านจตุล้าม
 ปดม ผดกนแต่ไม่ขายขนมเท่านั้น

เรือหยุดที่ยบรอดตาร์สามชั่วโมงเท่านั้น ไม่ใครมีเวดามากนัก เพราะทอดกัหาง

ฝั่งจะไปเที่ยวอยู่นานนักก็ไม่ได้ เจตาประมาณเที่ยงก็ออกเรือต่อไป

ทะเลในระหว่ง่ายบรรดคารักขมาเซ็ดดี คืออ่าวใหญ่ที่สุดในฝรั่งเศสนั้นไม่สู้กระไรนัก
หาประพาศคิดเป็นคนพาดนักไม่เห็นจะเป็นด้วยเลยบฝั่งสเปนไปนั่นเอง

วันที่ ๗ ธันวาคม ถึงมาเซ็ดดีเรือเข้าทอดท่าได้ ขึ้นไปเที่ยวเดินเล่นครู่ใหญ่ ๆ ก็
กลับลงเรือ เพราะหยุดแต่ชวรบคนโดยสารที่มาทางบก หาได้พักกสอโมงงนักไม่

เมืองมาเซ็ดดีเป็นเมืองโบราณ เดิมชื่อแมซีเดย์ คงมาได้แต่ประมาณ ๒๕๐๐ ปี
เดยวณเป็นเมืองท่าใหญ่ที่สุดของประเทศฝรั่งเศส ในโคลงอังกฤษเรื่องโบราณเคยอ่านจำได้
เรื่องเรอกรรเวียงสามชนทเรียกโครรวมคบนทุกทหาไปชายตลาตเมืองโพไซ ในประเทศอิตาลี คือ
ทหาทจาบโคจากประเทศฝรั่งเศส ซึ่งในเวลานั้นเรียกว่ากอดตอย เพราะขณะนั้นเมืองมาเซ็ดดี
เป็นเมืองค้าขายมาแต่โบราณโบราณแต่ เดยวณเป็นเมืองใหญ่ทเดยว ราววงมมาก แต่
ใครจะเรียกจาเมืองงวมกตาม ข้าพเจ้าเองเป็นไมยอมเรียกคนทง

พอเรือจอดเรยบรอยด ข้าพเจ้ากับคนโดยสารด้วยกันสองคนก็ขึ้นไปเดินเล่นในเมือง
เที่ยวเดินเขาชอกออกแซกอยู่นานจึงไปลงหมู่บ้านใหญ่ ๆ เดยวเขาไปโนร้านหนึ่งต่อร้านหนึ่ง
เห็นมทงต่อพมพองกฤษทททยบเขาแดงกมยายแก่เจ้าของร้านเป็นภาษาฝรั่งเศสว่าเท่าไร แต่
แก่จะเห็นท่าเราไม่ได้การ หรือเราจะพูดคำว่า "คอมเบียง" (เท่าไร) ชคนักก็ไม่ทราบ แก
ไมยกตอบเป็นภาษาฝรั่งเศส โพลไปตอบเป็นภาษาส่ากต คือยททงชชมด้นง เป็นการตลก
ภาษาฝรั่งเศสของเราจททเดยง ทงต่อพมพดบมทเมืององกฤษราคาเปนนเดยว แต่เรา
เห็นว่าไหน ๆ ทงต่อก็โคเดินทมาไกลแล้ว สเปนนก็ยอมให้ แต่กรนเราทยบเพนนชอกตั้ง
ให้ต่อนต์ ยายนมกตบต้นศวรรษยกมอชชายชชทง ๕ นง มอชชานวทงรวมเป็น ๖ นง แต่
อธิบายจากระไรก็ไม่ทราบ ชคนักฟังเป็นตามคนก็ไม่เข้าใจ ตงท่ายแก่ทยบอฐูทองแดงฝรั่ง
เค็ดมาวางลงบนโต๊ะต่อนต์ แต่ดูตาเราเอามอกจากเขาไปหาคว พยททท กตบชอฐูองกฤษ
แดงกตบชกนงชชชชชช ๖ นง เราจึงเขาใจว่าถ้าอฐูฝรั่งเศสต่อนต์พอ แต่อฐูองกฤษจะต่อนต์
๖ อันจึงจะพอใจ คกตงเราทยอม มานกประหตาดแต่จว่าเราโคได้พูดภาษาฝรั่งเศสถึงคาททง
แล้ว ทำไมยายคททททแกจมาเชอเออว่าเราพูดไม่ได้เดา

เดดากลับมาลงเรือพบพวกโดยต่างที่มาทางบกมากกว่ามากตัวหนักไปทั้งนั้น หึ่ง
 ของข้าพเจ้าทเป็นของข้าพเจ้าคนเดียวมาจนบ้านนกเกิดมีคนออกมาช่วยเป็นเจ้าของเขา แต่เดิม
 นัยว่าจะมีคนมาออกสองคน แต่ก็มีคนเดียว ออกคนหนึ่งตามไปลงเอาต่อปอดไซค์ (ทางเมือง
 บริหาร) แต่เมื่อไปเห็นห้องแน่นเต็มเขาก็ ไปจัดการจนได้อยู่ห้องอื่น เพราะพวกโดยต่างชน
 เสียที่ปอดไซค์หลายคน

พวกที่มาลงเรือที่มาเขตตนเป็นพวกไปอื่นเต็มมาก เมื่อกองเฮเต็มก็เปิดนเรือไปชน
 บอมเบคือไป

ระยะทางต่อมาเรือพอน้ำมาเตาได้อีก แต่จำเพาะเจดามอียดเดียวแล้ว เพราะฉะนั้น
 ข้าพเจ้าขอตั้งแยกกันตรงนเอง มาถึงกรุงเทพฯ วันที่ ๑๓ มกราคม ๑๓๗ พร้อมกับเพื่อน
 ไทยสองคน ซึ่งตามมาทหนักนทสังคไป

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ "ชฎารัตน์" ห้างหุ้นส่วนจำกัด

184/1 ถนนสีทอง ซอยสุขา 1 เสาชิงช้า พระนคร

น.ส. มาดี สัมพรคัจฉาทร ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. 2504